

II REYES

2 Reyes ti' xhlahni tzet xichekoj 1 Reyes. Chala tzet x'ek'toj yinh sq'inal ya' Elías profeta kat slahwikanoj yinh tzet xuh yetalaxkantoj Jerusalén yuh yenemigo.

Kab' majan yeyoj 2 Reyes ti'; capítulo 1 ch'apni yinh 8 hat ayayoj tzet xuh skan ya' Eliseo shelb'aloj ya' Elías, xuni ya' hej nimejtaj k'ayb'alk'ule. Yinh capítulo 9 ch'apni yinh 25 hat chala tzet xuh yehik'oj Judá b'oj Israel, tzet xuh skamtoj ya' Eliseo, x'etalaxkantoj Samaria yuh yenemigo b'oj tzet xuh stokanoj Judá chejab'lomal b'et Babilonia yuh ya' Nabucodonosor.

Ha' versículo xhyeniloj yinh lemb'il tzet chal 2 Reyes ti' ha' 2 Reyes 25.27-30, yinh tzet xuh skolwa Komam Yahveh yinh heb' ya' israelita, yunhe matxa kam ch'ek' ya' yanma heb' ya'.

Xkamtoj ya' rey Ocozías

1 ¹Lawi skamtoj ya' rey Acab, xinikanh sb'ah konhob' Moab yinh Israel.

²Hune' tz'ayikalil, xtitk'ay ya' rey Ocozías yul swentanahil hune' cuarto ayatoj yib'anh spalacio b'et Samaria, kaw tx'oj xukantoj ya'; yuxin xatoj ya' heb' naj schejab'lom sq'amb'e' sb'ah tet ich dios Baal-zebub sdiosal heb' naj ah Ecrón, ta xhto watx'oj ya' mato matxa. ³Yaja' hakti' xute yángel Komam Yahveh yalni tet ya' Elías ah Tisbe: «As chah heb' naj schejab'lom ya' sreyal Samaria, kat hawalni tet heb' naj yinh hakti': “¿Tom mach Komam Dios b'et

Israel ti', yuxin tet ich Baal-zebub sdiosal Ecrón tu' chex toh heq'amb'e' heb'ah?»». ⁴Hakti' yalni Komam Yahveh ti'nanh: “Matxa chach ahoj wanoj sat tx'at ti', mach yek'b'anil hakamoj”, kachinahoj, xhi ya' ángel tu'.

Haktu' xuh stoh ya' Elías ilwal.

⁵Yet xmeltzo heb' naj schejab'lom ya' rey tu', xalni ya' tet heb' naj:

—¿Tzet yuh xex meltzonahi?, xhi ya'.

⁶Xta'wi heb' naj:

—Xkochayoj hune' ya' mama' xonh chejnitij pax han, xalni ya' ta xhjal tawet yinh hakti' han: “Hakti' yalni Komam Yahveh: ¿Tom mach Komam Dios b'et Israel ti', yuxin tet ich Baal-zebub sdiosal Ecrón tu' chaq'ambe hab'ah? Ti'nanh xin, matxa chach ahoj wanoj sat tx'at ti', haxkam mach yek'b'anil hakamoj”, xhi ya' jet han, xhi heb' naj tet ya' rey tu'.

⁷Haktu' xuh sq'amb'en ya' rey tu' tet heb' naj:

—¿Tzet jilni ya' mama' x'alni hunq'ahan tzetet ti' teyey?, xhi ya'. ⁸Xta'wi heb' naj:

—Nab'a' xil no' noq' aykoj xiloj sq'ap ya', stz'umal no' noq' aykoj sk'aliloy yiktaj ya', xhi heb' naj.

—Ha' ya' Elías ah Tisbe hune' tu', xhi ya' rey.

⁹Yuxin yinhxanhe anhe xatoj ya' rey tu' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado b'oj 50 heb' naj soldado tu', yunhe stzab'nitij heb' naj ya' Elías tu'.

Hat tz'onhanayoj ya' Elías tu' swi' witz yet xnacha ya' yuh heb' naj, xalni ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu' tet ya':

—Mamin schejab'lom Komam Dios, chal ya' rey ta yilal hawaytoj b'et ti', xhi ya'.

¹⁰Xta'wi ya' Elías tu':

—Ta hayin ti' winaj hin schejab'lom Komam Dios han, ch'ayojiloj q'a' q'a' satkanh, kat hach snhusnujkantoj q'a' b'oj heb' naj 50 hasoldado ti', xhi ya'.

Haktu' xuh yayiloj q'a' q'a' satkanh, xnhusnikantoj q'a' heb' naj 50 tu' b'oj ya' aykoj swi'aloj heb' naj tu'.

¹¹ Xanipaxtoj ya' rey tu' 50 xah heb' naj soldado b'oj ya' aykoj swi'aloj heb' naj tu', xalni ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu' tet ya' Elías:

—Schej ya' rey ta chach aynatoj yinh anhe mamin schejab'lom Komam Dios, xhi ya'.

¹² Xta'wi ya' Elías tu', xalni ya':

—Ta hayin ti' winaj hin schejab'lom Komam Dios han, ch'ayojiloj q'a' q'a' satkanh, kat hach snhusnujkantoj q'a' b'oj heb' naj 50 hasoldado ti', xhi ya'.

Haktu' xuh yaypaxiloj q'a' q'a' yet Komam Dios satkanh, xnhusnipaxkantoj q'a' heb' naj 50 tu' b'oj ya' aykoj swi'aloj heb' naj tu'.

¹³ Xanipaxtoj ya' rey tu' 50 xah heb' naj soldado b'oj ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu' tzoteloj b'oj ya' Elías tu' yinh syoxel. Yet x'ahapnoj ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu', x'ay jahnoj ya' yinh sat ya', xq'an-ni ya' tet ya':

—Kaw chin q'an tawet han mamin schejab'lom Komam Dios, ta chawa' nimank'ulal winh b'oj yinh heb' naj 50 hachejab'lom ti' han. ¹⁴ Johtaj han ta x'ayiloj q'a' q'a' satkanh, xnhusnikantoj q'a' heb' ya' kab' majan xax hulk'uj hach ilnoj; yuxin chin q'an tawet han, ta mach chonh hatanhtzepaxiloj han, xhi ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu'.

¹⁵ Haktu' xuh yalni yángel Komam Yahveh tet ya' Elías: «Mach chach xiwi, ayanhtoj yinh ya'», xhi ya' ángel tu'.

Haktu' xuh yah wanoj ya' Elías tu', x'ok tzujnuj ya' yinh ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu', xtoh ya' yilnoj ya' Ocozías, ¹⁶ xalni ya' Elías tu' tet ya' rey:

—Hakti' yalni Komam Yahveh: “Yuh xawatoj heb' naj hachejab'lom sq'amb'e' sb'ah tet ich dios Baal-zebub sdiosal Ecrón, matxa chach ahoj wanoj sat tx'at ti', mach yek'b'anil hakamoj, ¿tox mach Komam Dios Israel ti' xin, yuxin xawatoj heb' naj tu'?”, xhi ya'.

¹⁷ Haktu' xuh skamtoj ya' Ocozías tu', haka' xute Komam Yahveh yalnitij tet ya' Elías profeta. Yuh mach sk'ahol ya', haxa ya' Joram x'ok-kanoj sreyaloj Israel shelb'aloj ya', yet skab'xa hab'il yektoj ya' Joram sk'ahol ya' Josafat sreyaloj Judá.

¹⁸ Wal yaq'b'ilxa tzetet xuh ya' Ocozías tu', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil hej tzetet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Israel.

X'ilaxtoj ya' Elías satkanh

2 ¹ Yinojxatoj Komam Yahveh ya' Elías satkanh xol hune' niman kajxuchkum. Yinh hune' tz'ayik tu' xax paxtij ya' Elías b'oj ya' Eliseo b'et Gilgal, ² yet xalni ya' Elías tet ya' Eliseo:

—Kananhkanoj b'et ti', haxkam xal Komam Yahveh wet han, ta chin toh b'et Bet-el han, xhi ya'.

Xta'wi ya' Eliseo tu', xalni ya':

—Chin ta'wekoj yul hinti' yinh sb'ih Komam Yahveh b'oj yinh hab'ih han, ta mach b'aq'inh chach waha'kanoj han, xhi ya'.

Haktu' xuh stoh heb' ya' b'et Bet-el tu'. ³ X'eltij heb' ya' ch'al-lax sk'aholoj heb' ya' profeta ay b'et Bet-el tu' schab' ya' Eliseo, xq'amb'en heb' ya' tet ya':

—¿Hawohtajxa ta ti'nanh chiha'toj Komam Yahveh ya' hakuywahom ti'?, xhi heb' ya'.

—Ho', wohtajxa han, yaja' matzet cheyala, xhi ya' Eliseo tu'.

⁴ Xalnipax ya' Elías tet ya' Eliseo hunekxa:

—Eliseo, kananhkanoj b'et ti', haxkam chin toh b'et Jericó yalni Komam Yahveh han, xhi ya'.

Xta'wi ya' Eliseo tu', xalni ya':

—Yinh sb'ih Komam Yahveh b'oj yinh hab'ih xhwal tawet han, ta chach waha'kanoj han, ha' Komam ch'anojayoj hunuj niman sya'tajil wib'anh han, xhi ya'.

Haktu' xuh stopax heb' ya' Jericó. ⁵ X'okpax heb' ya' ch'al-lax sk'aholoj heb' ya' profeta ay b'et Jericó tu' yalnoj tet ya' Eliseo:

—¿Hawohtajxa ta ti'nanh chiha'toj Komam Yahveh ya' hakuywahom ti'?, xhi heb' ya'.

—Ho', wohtajxa han, yaja' matzet cheyala, xhi ya'.

⁶ Xalnipax ya' Elías tet ya' Eliseo:

—Chin q'an tawet han ta chach kankanoj b'et ti', haxkam chin yatoj Komam Yahveh b'ay ha' Jordán han, xhi ya'.

Xta'wi ya' Eliseo tu', xalni ya':

—Chin ta'wekoj yul hinti' yinh sb'ih Komam Yahveh b'oj yinh hab'ih han ta mach b'aq'inh chach waha'kanoj han, xhi ya'.

Haktu' xuh stopax heb' ya' skawanhil b'et tu'.
⁷X'apni 50 heb' ya' ch'al-lax sk'aholoj heb' ya' profeta skawilal heb' ya' tu', nahat-ta linhantij heb' ya'; xil heb' ya' yapni ya' Elías b'oj ya' Eliseo sti' ha' niman Jordán. ⁸Lawitu' xiniloj ya' Elías tu' scapa aykoj yinh, xpajtzonayoj ya', xmaq'nihaytoj ya' yib'anh ha' ha' tu', xpohnitoj sb'ah ha', yuxin tajinh b'ay xq'axponik'toj heb' ya'. ⁹Xinhetik'a ek'apnoj heb' ya' sq'axepal ha', xalni ya' Elías tu' tet ya' Eliseo:

—Q'ankanoj tzet chawoche haq'ana' wet han, yalanhto maxhto chin ilaxtoj han, xhi ya'.

Xalni ya' Eliseo tu':

—Chin q'an tawet han ta chawakanoj kab'oj haka' hawespíritu wet han, xhi ya'.

¹⁰—Kaw ya'taj tzet chaq'an wet ti' han. Yaja' ch'a'laxoj tawet ta chawila' wilaxojtoj han; ta mach xin, machoj, xhi ya' Elías tu'.

¹¹Yaja' yet kaw aykoj heb' ya' yinh b'el, kaw icheb'ilkanoj tzoti' yuh heb' ya', yet xul hunq'ahan no' cheh ib'il hune' carreta yuh, nab'a' q'a' q'a' aykoj yinh carreta tu' b'oj yinh no' cheh, x'ek'toj yiktajb'al heb' ya', xpohnitoj xol heb' ya'; x'ilaxkantoj ya' Elías tu' satkanh xol hune' kajxuchkum. ¹²Yet xilni ya' Eliseo stokanoj ya' Elías tu', x'ah yaw ya' yinh kaw ip, xalni ya':

«¡Ay Mamin! ¡Ay Mamin! Haka' hun tenan heb' naj soldado kaw ay yip ch'inik'oj carro yet howal, haktu' hawekoj xol konhob' Israel», xhi ya'.

Matxa hunekoj xil ya' Eliseo tu' ya' Elías.

Xatz'nitoj ya' Eliseo tu' xil sq'ap yuh b'isk'ulal.

¹³Lawitu', xinikanh ya' scapa ya' Elías xtitk'aykanoj

yet x'ilaxtoj ya', xmeltzotoj ya' sti' ha' niman Jordán.
¹⁴Xmaq'nihayoj ya' scapa ya' Elías tu' yib'anh ha'
 niman Jordán haka' xute ya' Elías, xalni ya': «¿B'ay
 tu' ay Komam Yahveh sDiosal ya' Elías?», xhi ya'.

Haktu' xuh xpohnitoj sb'ah ha' ha', xq'axponik'tij
 ya' yul ha'. ¹⁵Yet xilni heb' ya' ch'al-lax sk'aholoj
 heb' ya' profeta hune' tzet x'ek'toj ti', heb' ya'
 nahat-ta linhantij ay b'et Jericó, xalni heb' ya':
 «Yespíritu ya' Elías aykoj yinh ya' Eliseo ti'», xhi heb'
 ya'.

Yinhxanhe anhe xtoh heb' ya' schab' ya' Eliseo tu',
 x'ay jahnoj heb' ya' yinh sat ya', x'aykanoj spalanh
 heb' ya' sat tx'otx', ¹⁶xalni heb' ya':

—Ay 50 heb' naj winaj kaw ay yip aykoj koxol
 hayonh honh hachejab'lom ti' han, ta chawoche,
 chuh stoh heb' naj saynoj ya' hakuywahom tu';
 lemtakaxhi ay b'ay tonhe xb'ejlaxtoj ya' swi'laj witz
 mato sat ak'al yuh Yespíritu Komam Yahveh, xhi
 heb' ya'.

Xalni ya' Eliseo tu':

—Machoj, mach mak cheyatoj, xhi ya'.

¹⁷Yaja' kaw xchilb'akanoj heb' ya', tx'oj
 yab'enkanoj sb'ah ya' Eliseo tu', haktu' xuh
 yalnikanh ya':

—K'ultik'a, awejtoj heb' naj, xhi ya'.

Haktu' xuh stoh heb' naj 50 tu' saynoj ya'. Oxeb'
 tz'ayik xb'eyk'oj heb' naj saya' ya', yaja' maxhtik'a
 xchalo ya' yuh heb' naj. ¹⁸Yet xmeltzo heb' naj
 sk'atanh ya' Eliseo tu' b'et Jericó, xalni ya' tet heb'
 naj:

—¿Tom mach xwal teyet han ta mach chex toh
 hesaya' ya'?, xhi ya' Eliseo tu'.

Xwatz'iloj ha' ha' ay Jericó yuh ya' Eliseo

¹⁹ Yet hunek, xal anma ay yul konhob' tu' tet ya' Eliseo:

—Mamin, ilk'anab' sk'ulal b'ay ayayoj hune' konhob' ti', yaja' mach hunuj tz'unub' cha' sat tx'otx', mach k'ulujpax ha' ha' ch'ah sat tx'otx', xhi heb' ya'. ²⁰ Xalni ya' Eliseo tu':

—Iwejtij hunuj ak'la netb'al wet han, kat henohtzenaytoj atz'am atz'am yul, xhi ya'.

Yet x'ilaxtoj tzet xq'an ya' tu', ²¹ xtoh ya' b'aytaj ay snuq' ha' ha', xanihaytoj ya' atz'am atz'am tu' xol ha', xalni ya':

—Hakti' yalni Komam Yahveh: “Hayin xin watx'eloy hune' ha' ha' ti' han, matxa mak xhkamojtoj yuh ha'; k'ulxanhetik'a chub' tz'unub' yuh ha'”, xhi ya'. ²² Hatik'atu' xwatz'ikaniloj ha' ha' haka' xute ya' Eliseo yalni, masanta ti'nanh.^a

²³ Lawitu', x'el ya' Eliseo b'et Jericó, x'ahtoj ya' b'et Bet-el. Yet lanhan yahtoj ya' yul b'eh, x'eltij hunq'ahan heb' naj tzehtaj ay yul konhob' tu', x'ichikoj heb' naj stzeyen ya', chalni heb' naj: «¡Ahanhtoj pech'an swi'! ¡Ahanhtoj pech'an swi'!», xhi heb' naj.

²⁴ Xpax t'anhna ya' yinhtaj, xilni ya' heb' naj, xtz'akti'nhenkanoy ya' heb' naj yinh sb'ih Komam Yahveh. Lawitu' x'eliloy lemna kak'onh no' oso xol telaj yinh heb' naj, xitnikanojkamoj no' 42 heb' naj tzeh tu'. ²⁵ Lawitu' xtoh ya' b'et witz Carmelo; stzujanilxa xpaxkantoj ya' Samaria.

---

^a2:22 *ti'nanh*. Ha' hune' tiempohal b'ay xtz'ib'nhelaxayoj stzoti' Komam Dios.

X'ok ya' Joram sreyaloj Israel

3¹ 18 hab'ilxa yoktoj ya' Josafat sreyaloj Judá, yet x'oktoj ya' Joram sk'ahol ya' Acab sreyaloj Israel b'et Samaria; 12 hab'il x'ek' ya' reyal. ²Mach k'uluj xuh yehik'oj ya' yul sat Komam Yahveh, yaja' mach lahanoj stx'ojal tzet xuh ya' b'oj smam smi'. Xetatoj ya' ichamta yechel ich dios Baal watx'eb'il yuh smam. ³Yaja' xuh ya' hej stx'ojal haka' tzet xuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat, yet xa'ni ayk'ayoj ya' heb' ya' israelita yinh mule, maxhtik'a xsheltoj ya' sb'eyb'al tu'.

Xal ya' Eliseo ta xhk'aywahoj heb' naj ah Moab yinh howal

⁴Pohchahom kaneluh ya' Mesa sreyal Moab, yuxin hunun hab'il yanitoj ya' 100 mil no' tzeh kaneluh tet ya' sreyal Israel yok 100 mil slanhil no' winaj kaneluh yuh ya'ni ya' stohlab'al. ⁵Yaja' yet xkamtoj ya' Acab, xinikanh sb'ah ya' sreyal Moab yinh ya' sreyal Israel. ⁶Haktu' xuh yel ya' rey Joram tu' b'et Samaria, xyamb'ankoj ya' sunil heb' naj soldado israelita. ⁷Yet ayxakoj heb' ya' yinh b'el, xanitoj ya' hune' ab'ix tet ya' Josafat sreyal Judá, xalnitoj ya': «Xikanh sb'ah ya' sreyal Moab winh han. ¿Tzimi ta chuh hatoh kolwal winh yinh howal han?», xhitoj ya'.

—K'ultik'a, chin toj kolwal tawinh b'oj sunil hinsoldado han, ayinkoj hawetb'ihoj han; xhwiha'toj sunil hincarro yet howal han, kat hach kokolnoj b'oj hasoldado han, xhitoj ya'.

⁸ Xto sq'amb'empax ya' Josafat tu' b'aytet b'ehal b'ay xhka stoj heb' ya'.

Xalni ya' Joram tu': «Hat xhka kotoj b'ay sdesiertohal Edom», xhi ya'.

⁹ Haktu' xuh stoh ya' sreyal Israel b'oj ya' sreyal Judá shoynoj yul desierto b'oj ya' sreyal Edom. Hujeb' tz'ayik xb'elwi heb' ya', xlahwikaniroj ya' heb' ya', matxa ha' ha' chuk' heb' ya' b'oj no' noq' tzujan yinh. ¹⁰ Haktu' xuh yalni ya' sreyal Israel tu':

—¡Ay! Ha' Komam Yahveh xonh initij joxwanhil b'et ti', yunhe honh yanikoj Komam yul sq'ab' ya' sreyal Moab, xhi ya'.

¹¹ Xalni ya' Josafat:

—¿Tom mach hunuj schejab'lom Komam Yahveh ay b'et ti', b'ay chuh koq'amb'en tet Komam tzet chonh tanhoj?, xhi ya'.

Haktu' xuh yalnikanh hune' naj schejab'lom ya' sreyal Israel:

—B'et ti' ay ya' Eliseo sk'ahol ya' Safat, ya' schejab'lomtik'a ya' Elías, xhi naj. ¹² Xalni ya' Josafat:

—Ho', stzotel Komam Yahveh tet ya' tu', xhi ya'.

Haktu' xuh stoh ya' Josafat tu' b'oj ya' sreyal Israel b'oj ya' sreyal Edom yilnoj ya' Eliseo. ¹³ Xalni ya' Eliseo tu' tet ya' sreyal Israel:

—Ilah tzet chawute hab'ah, matzet wok tawinh han. As q'amb'e hab'ah tet heb' naj sprofeta hamam hami', xhi ya'.

Xta'wi ya' sreyal Israel tu':

—Mach chin toh han. Xonh syamb'akoj Komam Yahveh joxwanhil hayonh rey honh ti' han, yunhe

honh yanikoj Komam yul sq'ab' heb' naj moabita han, xhi ya'.

¹⁴Xalni ya' Eliseo tu':

—Yinh sb'ih Komam Yahveh Sunil Chuh Yuh xhwal tawet han, tet Komam xhwa' q'ana' hinb'ah han; yuh ya' Josafat sreyal Judá, yuxin chin tzotel b'oj hach han, haxkam ay yelapnojal yeh ya' yul hinsat han, ta mach xin, mach nab' chin tzotel b'oj hach han.

¹⁵Ti'nanh xin, iwejtij hunuj ya' chuh yiniloj b'it yinh te' arpa, xhi ya'.

Yet lanhan yiniloj ya' tu' b'it, xnohkoj sq'aq'al smay Komam Yahveh yinh ya' Eliseo, ¹⁶xalni ya': «Hakti' yalni Komam Yahveh: Watx'ewej tx'ihaloj b'ay ch'etxi ha' ha' b'ay snuq' ha' ha' ti', ¹⁷haxkam hakti' yalni Komam Yahveh: “Mach ninoj kaq'e' chaha', mach ninoj ha' nhab' ch'ayoj; yaja' ch'ahojiloj ha' ha' b'ay hune' snuq' ha' ha' ti', kat heyuk'nuj ha' b'oj hecheh b'oj hewakax”, xhi Komam. ¹⁸Yaja' mataj hanhe hune' tu' chub' Komam Yahveh; chaha'paxkoj Komam heb' naj moabita yul heq'ab'. ¹⁹Cheyeta'toj sunil hej skonhob' heb' naj kaw k'ul yekoj speyab'il b'oj hej skonhob' heb' naj kaw ay yelapnojal yeyi. Chetzok'o'kanayoj sunil hej te' lob'ehal, kat hemajchenojkantoj sunil hej snuq' ha' ha', kat heyanojkanayoj ch'en ch'en sat tx'otx' tx'otx' b'ay kaw k'ul ya'ni tz'unub'», xhi ya'.

²⁰Yet xsajb'iloj yinh hunxa tz'ayik, yet ch'alaxkoj xahanb'al yinh sab'sahk'alil, hat-ta b'et Edom xtit ha' ha', xnohkanojkanh ha' sat tx'otx' tx'otx' tu'.

²¹Yet xab'eniloj heb' naj moabita ta x'ahtoj heb' ya' rey tu' yaha'koj howal yinh heb' naj, xyamb'ankoj heb' naj sunil soldado b'oj heb' naj tzehtaj xahuh

stoh yinh howal, xtoh heb' naj swatx'enojkoj sb'ah b'ay snajachil Moab. ²² Yet x'ah wanoj heb' naj sab'sahk'alil, ch'ayiloj yoj tz'ayik yib'anh ha' ha' tu', kajxanhe linhlo xuh yilnitoj heb' naj moabita tu' ha' haka' chik', ²³ xalni heb' naj: «¡Schik'il anma xpotx'laxtoj yinh ch'en espada hunq'ahan ti!! Xa'kanh heb' naj rey ti' howal, xpotx'penkantoj sb'ah heb' naj. Ti'nanh xin, tonhwej jiha'tij stzetet heb' naj», xhi heb' naj.

²⁴ Yaja' yet x'apni heb' naj moabita b'ay ch'ehayoj heb' ya' israelita tu', xanikoj heb' ya' howal yinh heb' naj, x'elkanojkanh heb' naj tet heb' ya'.

Yaja' x'ok surnuj heb' ya' israelita tu' yinh heb' naj, xpotx'nikantoj heb' ya', heb' naj moabita tu'.

²⁵ Xetankantoj heb' ya' sunil skonhob' heb' naj b'oj sunil stx'otx' heb' naj b'ay k'ul chuh tz'unub', xanikanayoj heb' ya' ch'en ch'en sat stx'otx' heb' naj, xmajchenkantoj heb' ya' sunil snuq' ha' ha', xtzok'nikank'oj heb' ya' sunil te' lob'ehal. Haxanhe konhob' Kir-hareset mach xetatoj heb' ya'; yaja' xshoyayoj heb' naj xhulwa yinh ulah, xetnhenkanoj heb' naj.

²⁶ Yet xilni ya' sreyal Moab ta lanhan sk'aywa ya' yinh howal, xinitoj ya' hujeb' ciento heb' naj soldado k'ul yanikoj ch'en espada, xtoh heb' naj spotx'noj ya' sreyal Edom yalni, yaja' mach xuh yuh heb' naj. ²⁷ Haktu' xuh yinitoj ya' naj b'ab'el sk'ahol, naj ch'okojtoj reyal shelb'aloj ya' yeyi, xanikoj ya' naj xahanb'alil, xnhusnikantoj ya' sunil snimanil naj yib'anh speyab'il konhob'. Yuxin xtit lemna chil anma yinh heb' ya' israelita, xmeltzokantoj heb' ya' yul skonhob'.

**Xkolwa ya' Eliseo yinh hune' ya'
mimi' kamnajxa yichamil**

4¹ Hune' tz'ayikalil, xb'eyk'oj hune' ya' mimi' kamnajxa yichamil yila' ya' Eliseo, yixaltik'a hune' ya' ch'al-lax sk'aholoj heb' ya' profeta yeh ya', xalni ya':

—Hawohtaj ta kaw x'ay ni'anb'ahil wichamil tet Komam Yahveh han, yaja' xkamtoj ya' hachejab'lom tu'. Ti'nanh xin, xb'eyk'oj hune' naj winaj hinyila' han, ay hink'as tet naj han; chalni naj ta chiha'kantoj naj nixhtej kawanh wunin schejab'lomoj han ta mach xhwa' hink'as tet naj han, xhi ya'.

²Xq'amb'en ya' Eliseo tu':

—¿Tzet chuh hach hinkolni han? ¿Tzet-taj tzetetal ay tawet?, xhi ya'.

—Mach ninoj tzet ayin hayin hin hachejab'lom ti' han, hanhk'anhe hune' netb'alil waceite han, xhi ya'.

³Xalni ya' Eliseo tu':

—K'amehayoj tx'ihaloj xhaluh tet anma ch'ehayoj hakawilal; k'amehayoj sunil hej xhaluh matzet ayaytoj yul. ⁴Kat hamajcheniktoj hab'ah yul hawatut b'oj nixhtej hawunin, kat hanohtzen xhaluh tu' yinh hawaceite ayaytoj yul ni'an hanetb'al tu'; nan b'ay chawaha' tx'otx' xhnohojiloj, xhi ya' Eliseo tu'.

⁵Haktu' xuh syijyen ya' mimi' tu' tzet xal ya' Eliseo, xtoh ya' smajchenojiktoj sb'ah yul yatut b'oj nixhtej yunin; ha' heb' naj ch'initij tx'otx' xhaluh tu' tet ya', kat yanihaytoj ya' te' aceite yul tx'otx'. ⁶Lawi snohkaniloj sunil tx'otx' xhaluh tu', xalni ya' mimi' tu' tet yunin:

—Iwejtij hunujxa tx'otx' xhaluh wet han, xhi ya'.

Matxa hunuj tx'otx', xhi hune' naj yunin ya' tu'.

Hatik'atu' xlahwinakantoj te' aceite tu'. ⁷Lawitu' xtoh ya' mimi' tu' yalnoj tet ya' winaj schejab'lom Komam Dios tzet xuh tu', xalni ya' Eliseo tu':

—As txonhtoj te' aceite tu', kat hawa'ni hak'as aykoj hawib'anh; hantajto ch'en melyuh xhkanoj, ch'oknojkoj ch'en hawuh b'oj nixhtej hawunin, xhi ya'.

Ya' Eliseo b'oj ya' ah Sunem

⁸Hune' tz'ayikalil, yet xb'eyk'oj ya' Eliseo b'et Sunem, ay hune' ya' ix kaw q'alom x'awikoj yinh ya', ta ch'ek' ya' wa'oj yatut ya'; yuxin hunun ek yet ch'ek'toj ya' Eliseo tu' b'et tu', masan ch'ek' ya' wa'oj yatut ya' ix tu'. ⁹Haktu' xuh yalni ya' ix tu' tet yichamil:

—Wohtaj han ta schejab'lom Komam Dios yeh hune' ya' winaj jichan ch'ek' kok'atanh ti', xikiltaj yeh ya'. ¹⁰Chin q'an tawet han ta xhkowatx'e hunuj cuarto ya' yib'anh jatut ti', kat janiktoj hunuj stx'at ya' yul, hunuj smexhah ya', hunuj sxhilah ya' yok hunuj slámpara ya'; haximwal ay b'ay chuh yehoj ya' yet chuluj ya' kok'atanh, xhi ya' ix tu'.

¹¹Yet x'apnipax ya' Eliseo tu' b'et Sunem hune' tz'ayikalil, hat xway ya' yul hune' cuarto tu'.

¹²Haktu' xuh yalni ya' tet ya' Giezi schejab'lom:

Awtetij ya' mimi' ah Sunem wet han, xhi ya'.

Haktu' xuh yawtentij ya' schejab'lom ya' tu', ya' mimi' tu'. Yet x'apni ya' sk'atanh ya' Eliseo tu',

¹³xalni ya' Eliseo tu' tet ya' Giezi:

—Q'an yuch'antiyoxh tet ya' mimi' tu' haxkam kaw xahan chonh yil ya'. Q'amb'e tet ya' tzet b'ay chuh

kokolwa yinh ya'; wak'am choche ya' ta chonh tzotel yinh ya' tet ya' rey, mato tet ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado, xhi ya' Eliseo tu'.

Xalni ya' mimi' tu':

—Matzet chal hek'ul, kaw k'ul wekoj b'oj hinfamilia han, xhi ya'.

¹⁴ Xalni ya' Eliseo tu':

—¿Tzet xin b'ay chuh kokolwa yinh ya' mimi' ti' chaltu'?, xhi ya'.

Xta'wi ya' Giezi tu':

—Mach yunin ya' mimi' ti', lawitu' kaw ichamxa yichamil ya', xhi ya'.

¹⁵ Awtepaxiktij ya', xhi ya' Eliseo tu'.

Xawtenpaxiktoj ya' Giezi tu' ya' mimi' tu', x'ah linhnoj ya' sti' pultah, ¹⁶ xalni ya' Eliseo tu' tet ya':

—Chelb'ilxa hunuj ni'an hawunin hawuh yab' hakti' hunab', xhi ya'.

Xta'wi ya' mimi' tu':

—Machoj mamin, schejab'lom Komam Dios haweyi. Mach chach etlikoj winh han, xhi ya'.

¹⁷ Haktu' xute sb'ah, xkan ya' mimi' tu' yinh tzet yeyi, xpitzk'a hune' ni'an yunin ya', haka' xute ya' Eliseo yalni.

¹⁸ Hune' tz'ayikalil, yet nimejxa ni'an yunin ya' tu', xtoh naj yilnoj smam b'ay xhmunla b'oj heb' naj sk'amte', ¹⁹ x'ichikoj yah yaw naj, chalni naj:

—¡Ay, hinwi' han, hinwi' han!, xhi naj.

Xalni smam naj tu' tet hune' naj schejab'lom:

—Itoj naj sk'atanh smi', xhi ya'.

²⁰ Haktu' xuh yinitoj naj chejab'lom tu' naj ni'an tu' sk'atanh smi', xchelnik'oj ya' mimi' tu' naj sat yoj; ha' yet x'apni chuman, xkamayoj naj. ²¹ Haktu'

xuh yahtoj ya' mimi' tu' yanojatoj naj yib'anh stx'at ya' winaj schejab'lom Komam Dios, x'eltij ya' b'et tu', xpeb'ankanoj ya' pultah. ²²Lawitu' xawtentoj ya' mimi' tu' yichamil sk'atanh, xalni ya' tet ya':

—Atoj hunuj no' burro b'oj hunuj heb' naj kochejab'lom winh han, kat hintoh wilnoj ya' winaj schejab'lom Komam Dios han, haximwal pet chin huluj han, xhi ya'.

²³—¿Tzet yuh chach toh hawila' ya' ti'nanh, tox q'inh x'ahaw xin? ¿Tox xewb'al tz'ayik xin?, xhi ya' yichamil ya' tu'.

—Matzet yok yinh, matzet chal hak'ul, xhi ya'.

²⁴Lawitu' xchejni ya' alaxojkoj stz'um no' ix burro, xalni ya' tet ya' schejab'lom:

—Tonh yel hak'ul; mach b'ay chonh linhoj ta mataj hayin xhwala' han, xhi ya'.

²⁵Haktu' xuh stoh ya' mimi' tu'. Yet lanhanxa yapnoj ya' sk'atanh ya' Eliseo b'et witz Carmelo, nahat-totik'a ay ya' yet xilninatij ya' winaj schejab'lom Komam Dios ya', xalni ya' Eliseo tu' tet ya' Giezi schejab'lom:

Ilk'anab'i, lanhan yul ya' mimi' ah Sunem kok'atanh. ²⁶Chin q'an tawet han ta chach toh hachab' ya', kat haq'amb'en tet ya', ta k'ulnhe yeh ya' b'oj yichamil b'oj ni'an yunin, xhi ya' Eliseo tu'.

Haktu' xuh stoh ya' chejab'lom tu', xalni ya' mimi' tu':

—Ho', k'ulnhe jeh han; xhi ya'.

²⁷Yaja' yet x'apni ya' mimi' tu' swi'ta witz b'ay ay ya' winaj schejab'lom Komam Dios, x'ay jahnoj ya' yinh sat ya', x'ok-kanoj tzab'noj ya' yinh yoj ya'.

X'ok ya' Giezi yinojiloj ya' yalni, yaja' xal ya' winaj schejab'lom Komam Dios tu':

—Akanoj ya', haxkam kaw ya' yanma ya' jilni; maxhto tzet chal Komam Yahveh wet han, tzet yeh ya', xhi ya' Eliseo tu'.

²⁸Xalni ya' mimi' tu':

—Mamin, mataj hayin xin q'an ni'an wunin tawet han. Xwal tawet han ta mach chach etlikoj winh han, xhi ya'.

²⁹Haktu' xuh yalni ya' Eliseo tu' tet ya' Giezi:

—A' listohal hab'ah, kat hawinitoj hink'ojoch han, kat hatoh b'et tu'. Ta ay mak chachab'ayoj yul b'eh, mach chach tiyoxhloj tet; taka ay mak xhtiyoxhloj tawet, mach chach ta'woj. Lawitu' kat hawanojayoj hink'ojoch ti' yib'anh sat naj ni'an tu' han, xhi ya'.

³⁰Xalnipax smi' naj ni'an tu':

—Chin ta'wekoj yul hinti' yinh sb'ih Komam Yahveh b'oj tawet han, ta mach chach toh winh han, mach chin toj b'et ti' han, xhi ya'.

³¹Haktu' xuh stoh ya' Eliseo tu' yinh ya'. Wal ya' Giezi xin, xax b'ab'inakantoj ya'. Yet x'apni ya' b'et tu', xanihayoj ya' sk'ojoch ya' Eliseo tu' yib'anh sat naj ni'an tu', yaja' maxhtik'a ninoj xb'ile sb'ah naj yuh syeniloj ta itzitzto naj. Haktu' xuh smeltzopaxtoj ya' Giezi tu' schanoj ya' Eliseo, xalni ya':

Mach chul sk'ul naj ni'an tu', xhi ya'.

³²Yet x'apni ya' Eliseo b'ay te' nhah tu', hılanatoj naj ni'an tu' sat stx'at ya', kamomxa naj. ³³Haktu' xuh yoktoj ya' yul cuarto, xpeb'ankanoj ya' pultah yinh b'oj naj ni'an tu', x'ok ya' txahloj tet Komam Yahveh. ³⁴Lawitu', x'ahtoj ya' sat tx'at, xilb'ankoj sb'ah ya' yib'anh naj ni'an tu'; xanihayoj ya' sat, sti'

b'oj sq'ab' yib'anh yet naj, haktu' xuh sq'axanb'ikanh snimanil naj. ³⁵Lawitu' x'ah wanoj ya' Eliseo tu', x'ichikoj ya' yek' yul nhah; x'ahpaxtoj ya' sat tx'at hunekxa, xilb'anpaxatoj sb'ah ya' yib'anh naj ni'an tu'; hujel el x'ah shat'ixh naj, xshajnittoj naj sb'aq' sat. ³⁶Xawteniktoj ya' Eliseo tu' ya' Giezi, xalni ya' ta chawtektoj ya', ya' mimi' ah Sunem tu'.

Haktu' xuh yawteniktoj ya' Giezi tu' ya' mimi'; ha' yet x'okapnoj ya', xalni ya' Eliseo tu' tet ya':

—Ay ni'an hawunin la, xhi ya'.

³⁷Xitzkoj ya' mimi' tu', x'aykanoj nhohnoj ya' yich yoj ya' Eliseo; x'ay jahnoj ya' yinh sat ya' yuh sq'an-ni ya' yuch'antiyoxh; lawitu' xinittoj ya' naj ni'an yunin tu', x'aytoj ya' yul yatut.

Xwa' heb' ya' profeta yuh ya' Eliseo

³⁸Lawi yek'kantoj hunq'ahan tzetet tu', xpaxtoj ya' Eliseo b'et Gilgal. Kaw aykanoj nhohchalal sat tx'otx' tx'otx' yet tu'. Hune' tz'ayikalil, tz'onhanayoj hune' majan heb' ya' ch'al-lax sk'aholoj heb' ya' profeta yinh sat ya' Eliseo tu', xalni ya' tet ya' schejab'lom, ta swatx'e ya' hunuj niman xihal itah kajxanhe xik'xo yanhal tet heb' ya' profeta tu'.

³⁹Ay hune' ya' profeta tu' xtoh sayo' itah xol telaj, xnacha hune' te' te' haka' jilni te' xol-telajil k'um yuh ya', xiniloj ya' sat te', xinittoj ya' te' yul scapa. Xk'upayoj ya' te', xanihaytoj ya' te' xol itah ayaytoj yul xih tu'; yaja' mach yohtajoj ya' ta howla te' te'.

⁴⁰Lawitu' x'alaxiltij yitah heb' ya' profeta tu'; yaja' yet xlonittoj heb' ya' itah tu', x'ichikoj heb' ya' yalni yinh kaw ip:

—¡Howla itah hune' ti' mamin schejab'lom Komam Dios!, xhi heb' ya'.

Matxatik'a xlotoj heb' ya'. ⁴¹ Haktu' xuh yalni ya' Eliseo tu':

«Iwejtij ninoj harina wet han», xhi ya'.

Xanihaytoj ya' harina tu' yul xih b'ay ayaytoj itah tu', xalni ya':

«Awejiltij yitah heb' ya'», xhi ya'.

Matxa tzet xuh heb' ya' yuh itah tu'.

⁴² Lawitu' x'apni hunxa ya' mama' ah Baal-salisa yaha'kanoj ixim b'ab'el span tet ya' winaj schejab'lom Komam Dios tu'. Xitoj ya' 20 ixim pan watx'eb'il yinh ixim cebada, xinipaxtoj ya' ixim ak'la trigo. Xalni ya' Eliseo tu' ta ch'a'lax ixim pan tu' slob' anma ayk'oj b'et tu'.

⁴³ Xta'wi ya' schejab'lom ya' tu':

—¿Tzet chuh sk'uxan-noj ixim pan ti' yinh hune' cien anma ti' hawalni?, xhi ya'.

Xalni ya' Eliseo tu':

—A' ixim slob' anma ayk'oj kok'atanh ti', haxkam hakti' yalni Komam Yahveh: “Ayto ixim xhkanojpaxoj, lawi hewa'oj”, xhi Komam, xhi ya' Eliseo tu'.

⁴⁴ Haktu' xuh ya'ni ya' chejab'lom tu' ixim slob' heb' ya', kaw k'ul xuh swa' heb' ya'; aytopax ixim xkani, lawi swa'iloj heb' ya' haka' xute Komam Yahveh yalni.

X'anhcha ya' Naamán yuh ya' Eliseo

5 ¹ Kaw ay yelapnoj yeh ya' Naamán yul sat ya' sreyal Siria, kaw xahan ay ya' yuh ya'. Ha' ya' Naamán tu' aykoj swi'aloj heb' naj soldado ya' rey

tu'; yuh ya' yuxin xa' i'wahoj Komam Yahveh heb' naj ah Siria. Kaw k'ul ya' Naamán tu' yinh howal, yaja' ayatij yab'il tx'oj yinh snimanil ya'.

² Yet hunek, yet xb'eyk'oj heb' naj elq'om ah Siria stzumb'enoj Israel, xikantoj heb' naj hune' ix ni'an q'opoh; ha' ix x'ok-kanoj schejab'lomoj ya' yixal ya' Naamán.

³ Hune' tz'ayikalil, xal ix q'opoh tu' tet ya' mimi' yahaw:

—Walk'anab' xhtoh ya' mama' wahaw ti' sq'ana' tet ya' profeta ay b'et Samaria han, ta ch'anhtelax ya' yinh yab'il ayatij yinh snimanil ti', ¿tox mach chanhte' ya' profeta tu' ya' xin?, xhi ix.

⁴ Haktu' xuh stoh ya' Naamán tu' yalnoj tet ya' rey tzet xal ix q'opoh tu'. ⁵ Xta'wi ya' sreyal Siria tu':

—K'ultik'a, asi'. Xhwaha'toj hunuj te' hum tet ya' sreyal Israel han, xhi ya'.

Haktu' xuh stoh ya' Naamán tu' b'et Israel, xinitoj ya' hujeb' quintal yok yiktaj ch'en melyuh nab'a' plata yuh sanojtoj ya' tet ya' sreyal Israel; xipaxtoj ya' hune' quintal yok yiktaj ch'en oro, yok lahunheb' xilq'ape. ⁶ Xipaxtoj ya' te' hum tu' tet ya' sreyal Israel. Hakti' yalni te' hum tu': «Xhwatoj hune' te' hum ti' tawet han, yunhe hawohtajnheni ta hayin xhwatoj ya' hinchejab'lom Naamán ti' han, yuh hawanhten ya' yinh yab'il ayatij yinh snimanil», xhitoj ya' yinh te' hum tu'.

⁷ Lawi yilniloj ya' sreyal Israel tzet chal te' hum tu', xatz'nitoj ya' xil sq'ap, xalni ya': «¿Tom Dios hin han? ¿Tom chuh wa'ni q'inale han, yuxin chatij hune' naj winaj ti' schejab'lom wet han yunhe

wanhten yinh yab'il ayatij yinh snimanil han? Tita howal choche naj yaha'koj winh han, xhi ya'.

⁸ Yet xab'en ya' Eliseo schejab'lom Komam Dios ta xatz'toj ya' rey xil sq'ap yuh b'isk'ulal, xanitoj ya' hune' ab'ix tet ya' rey tu': «¿Tzet yuh xahatz'toj xil haq'ap yuh b'isk'ulal? Atij hune' ya' tu' wet han, kat yohtajnhelaxojiloj ta yinh kaw yeli ay hune' ya' sprofeta Komam Dios b'et Israel ti'», xhi ya'.

⁹ Haktu' xuh yapni ya' Naamán tu' yatut ya' Eliseo, x'ah linhnoj ya' b'oj sunil hej scarruaje b'oj sheh b'ay sti' spultah ya' Eliseo tu'. ¹⁰ Xanitij ya' Eliseo tu' hune' schejab'lom yalnoj tet ya' Naamán: «As tx'ah hab'ah hujeloj el yul ha' Jordán, haktu' chuh swatx'ojiloj hanimanil b'ay ayatij yab'il», xhi ya'.

¹¹ Xtit lemna chil ya' Naamán tu', xpaxtoj ya', xalni ya': «Ham walni han ta ch'elojnatij ya' hin schab' han, kat yahoj linhnoj ya' yinh hinsat han, kat stxahloj ya' tet Komam Yahveh, yanojkoj ya' sq'ab' yib'anh hin-nimanil b'ay ayatij yab'il han, kat hinwatx'oj han. ¹² ¿Tox q'a' k'ultu ha' ha' ay b'et Israel ti' sataj ha' niman Abana b'oj ha' niman Farfar ay b'et Damasco xin? ¿Tox mach xuh hintoh hintx'ahnoj hinb'ah yul ha' tu' han xin kat hinwatx'ipax han?, xhi ya'.

Aykantij showal ya', x'el ya' b'et tu'. ¹³ Yaja' xal heb' naj schejab'lom ya' tet:

—Mamin, ta q'a' ya'tajto tzet xchej ya' profeta ti' hawub', ¿tox mach xawuh xin? Yaja' tonhe chach schejtoj ya' hatx'aha' hab'ah, kat hawatx'i, xhi heb' naj.

¹⁴ Haktu' xuh stoh ya' Naamán tu' stx'ahnoj sb'ah hujel el yul ha' niman Jordán haka' xute ya' winaj

schejab'lom Komam Dios tu' yalni, xwatx'ikaniloj snimanil ya'; haka' snimanil nixhtej unin, haktu' xukaniloj stz'umal ya'. ¹⁵ Lawitu' xmeltzo ya' sk'atanh ya' winaj schejab'lom Komam Dios tu' b'oj sunil heb' ya' tzujan yinh, xalni ya' tet ya':

—Xwohtajnheloj ti'nanh han, ta hanhk'anhe b'et Israel ti' ay Komam Dios; matxa hunujxa Dios ay sat yib'anh q'inal ti'. Kaw chin q'an tawet han ta chachak'oj hune' tzet xhwoche hinsab'toj tawet hayin hin hachejab'lom ti' han, xhi ya'.

¹⁶ Xalni ya' Eliseo tu' tet ya':

—Yinh sb'ih Komam Yahveh b'ay xhwa' q'ana' hinb'ah han, yinh sb'ih Komam xhwal tawet han, ta matzet chin chah tawet han», xhi ya'.

Waxamkami schilb'akanøj ya' Naamán tu' schanik'oj ya' profeta tu', yaja' maxhtik'a xchak'oj ya'. ¹⁷ Haktu' xuh yalni ya' Naamán tu':

—K'ultik'a chaltu', yaja' chin q'an tawet han, ta chawa' kab'oj mulahil tx'otx' stx'otx'al Israel ti' wiha'toj hayin hin hachejab'lom ti' han, haxkam hanhk'axanhe tet Komam Yahveh xhwaha'koj xahanb'al b'oj xahanb'al xhnhuslaxkantoj sunil han, matxa tzet xhwaha'koj tet hunujxa dios han, xhi ya'.

¹⁸ Yaja' ha' Komam Yahveh ch'a'noj nimank'ulal winh yuh hune' tzetet han, haxkam yet xhtoj ya' sreyal Siria wahaw shaq'enoj ich dios Rimón han, stzab'oj ya' yinh hinq'ab' han, yuxin chin ayojpax jahnoj tet han, ha' hojab' Komam ch'a'noj nimank'ulal winh han, xhi ya'.

¹⁹ Xta'wi ya' Eliseo tu', xalni ya':

Matzet chal hak'ul, paxanhtoj, xhi ya'.

Haktu' xuh spaxtoj ya' Naamán tu'. Nahat-xatik'a xhtoh ya', ²⁰ yet xanihaktoj ya' Giezi yul swi', ya' schejab'lom ya' Eliseo; schejab'lom Komam Dios yeh ya' Eliseo ti', xalni ya': «Tonhe xil ya' wahaw ti' han xpaxtoj ya' Naamán ah Siria ti', mach ninoj sab'ehal xchak'oj ya' tet ya'. Syelal xhwal yinh sb'ih Komam Yahveh han; chin toj yinh anhe hintzuj' ya' tu' han, kat hinq'an-nojiloj ninoj tzetet tu' tet ya' han», xhi ya'.

²¹ Haktu' xuh stoh ya' Giezi tu' yinh anhe stzujnuj ya' Naamán. Ha' yet xilnitij ya' Naamán ta ay mak tzujankoj yinh ya', x'aytij ya' yul scarruaje yunhe schani ya' ya' Giezi tu', xq'amb'en ya' Naamán tu':
—¿K'ul yekoj sunil tzetet?, xhi ya'.

²² Ho' k'ul yekoj sunil. Yaja' xin schejtij ya' wahaw wala' tawet han ta lanhanto yul kawanh heb' ya' tzeh sprofeta Komam Dios sk'atanh ya', hat speto heb' ya' b'ay tx'otx' q'eb'tajlaj yet ya' Efraín, yuxin wak'amta chawa' oxeb'oj arroba ch'en plata tet ya' yok kab'oj majan xilq'ape tet heb' ya' tu'; xhi ya' Giezi.

²³ Xalni ya' Naamán:

—Kaw chin q'an tawet han ta chawitoj hune' quintal yok yiktaj ch'en ti' tet ya' la, xhi ya'.

Xanihaytoj ya' ch'en hune' quintal yok yiktaj plata tu' yul ka'itan tx'uy b'oj kab' majan xilq'ape kaw ak', xanik'oj ya' sunil tu' tet kawanh heb' naj schejab'lom yunhe yinitoj heb' naj tet ya' Giezi tu'. ²⁴ Ha' yet x'apni ya' b'ay hune' witz, xchanik'oj ya' hej tzetet tu' tet heb' naj chejab'lom, xk'ub'antoj ya' yul yatut, lawitu' xanitoj ya' heb' naj pax. ²⁵ Ha' yet x'apni ya' yilnoj ya' yahaw tu', xq'amb'en ya' Eliseo tu' tet ya':
—Giezi, ¿b'ay xach b'eyk'oj?, xhi ya'.

—Mach b'ay xin b'eyk'oj han mamin, xhi ya'.

²⁶ Xalni ya' Eliseo tu':

—¿Tom mach tzujanojkoj wespíritu tawinh hawalni han yet x'aytij ya' Naamán yul scarruaje yunhe stoh ya' hach schanoj? ¿Tom yetwanoj ay kochani ch'en melyuh, xilq'ape, te' olivo, te' uva, no' kaneluh, no' buey, heb' naj chejab'lom b'oj heb' ix chejab'lom xin? ²⁷ Ti'nanh xin, yinhxa hanimanil ch'ahojkaniloj yab'il tx'oj aytik'ahatij yinh ya' Naamán tu', ch'ahojkaniloj yinh hawik'al yinh stohb'al q'inal, xhi ya'.

Ayxanakanatij yab'il tx'oj tu' yinh snimanil ya' Giezi yet x'eltij ya' sk'atanh ya' Eliseo tu'; sajanhe tzanhtzo xukaniloj snimanil ya' haka' ch'en sajb'at.

X'ah ch'en echeh yib'anh ha' ha' yuh ya' Eliseo

6 ¹ Hune' tz'ayikalil, xb'eyk'oj heb' ya' ch'al-lax sk'aholoj heb' ya' sprofeta Komam Dios yila' ya' Eliseo, xalni heb' ya' tet ya':

—Ilk'anab'i, kaw witz'anxakanoj b'ay ayonh ti'.

² Tonhwej sti' ha' niman Jordán, kat kosayniwej hununoj joy, kat janikanh hunuj b'ay chuh jehi, xhi heb' ya'.

Xta'wi ya' Eliseo tu', xalni ya':

—K'ultik'a, aswej, xhi ya'.

³ Yaja' xal hune' ya' profeta tet ya' Eliseo tu':

—Xhkoq'an tawet han ta chach toh jinh hayonh honh hachejab'lom ti' han, xhi ya'.

—K'ultik'a, chin toh teyinh han, xhi ya'.

⁴ Haktu' xuh stoh ya' yinh heb' ya'. Ha' yet x'apni heb' ya' sti' ha' niman Jordán, x'ichikoj heb' ya' stzok'ni te' te' tu'. ⁵ Yaja' yet lanhan stzok'nik'oj

hune' ya' hune' te' te', xtohk'ay yecheh ya' yul ha' niman, haktu' xuh yah yaw ya', xalni ya':

—¡Ay mamin! K'ajam tonhe k'ameb'il ch'en wuh han, xhi ya'.

⁶ ¿B'ay tu' xtohk'ay ch'en?, xhi ya' winaj schejab'lom Komam Dios tu'.

Xyeni ya' b'ay xtohk'ay ch'en. Haktu' xuh stoh ya' Eliseo tu' stzok'nojiloy hune' te' te', xanihaytoj ya' te' b'ay xtohk'ay ch'en echeh tu', haktu' xuh yahiloy ch'en yib'anh ha' ha'.

⁷ Xalni ya' Eliseo tu':

—Ihtij ch'en, xhi ya'. Haktu' xuh yinihatij ya' tu' ch'en.

Ya' Eliseo b'oj heb' naj ah Siria

⁸ Yet aykoj ya' sreyal Siria yinh howal b'oj Israel, syamb'akoj ya' sreyal Siria heb' naj aykoj swi'aloj soldado, yunhe sq'uflan sb'ah heb' ya' b'aytajtu' ch'ehojajoy soldado ya' yinh howal. ⁹ Haktu' xuh yalninatorj ya' winaj schejab'lom Komam Dios tet ya' sreyal Israel, ta mach ch'ek'toj ya' b'ay ch'ehajoy heb' naj soldado sirio tu'. ¹⁰ Masan chatoj ya' sreyal Israel tu' ab'ix b'ay ch'ehajoy heb' naj chal ya' winaj schejab'lom Komam Dios tu'. Hahnhetik'atu' xute ya' Eliseo tu' skolni ya' sreyal Israel.

¹¹ Kaw xhk'aykanoy sk'ul ya' sreyal Siria tu' yuh hune' ti', haktu' xuh yawtentij ya' sunil schejab'lom sk'atanh, xq'amb'en ya':

—¿Mak xhb'eyk'oj alnoj tet ya' sreyal Israel tzet xhwal teyet b'et ti' han?, xhi ya'.

¹² Xta'wi hune' naj schejab'lom ya' rey tu', xalni naj:

—Mataj hayonh han mamin rey; ya' Eliseo profeta ay b'et Israel, ha' ya' ch'a'ni yohtajne' ya' sreyal Israel tzet chawal yul hacuarto yinh ewantajil, xhi naj.

¹³ Haktu' xuh yalni ya' sreyal Siria tu':

As saywej b'ay ay ya' xin, kat wanojtoj mak xhtoj tzab'nojtiy ya' han, xhi ya'.

Yaja' ay mak x'alni tet ya' ta hat ay ya' Eliseo b'et Dotán.

¹⁴ Haktu' xuh yanitoj ya' sreyal Siria tu' heb' naj soldado b'et Dotán; xtoh heb' naj ch'ek' yib'anh cheh, heb' naj soldado ch'ek' yul carro yet howal b'oj hun tenan heb' naj soldado; aq'b'alil x'apni heb' naj b'et tu', xshoynihayoj heb' naj.

¹⁵ Kaw sab' x'ah wanoj ya' schejab'lom ya' Eliseo yinh hunxa tz'ayik, x'eltiy ya', xilni ya', ta hoyb'ilxahayoj konhob' yuh heb' naj soldado ch'ek' yib'anh cheh b'oj heb' naj ch'ek' yul carro yet howal, xalni ya' tet ya' Eliseo:

—¡Ay, mamin! ¿Tzet xhjute kob'ah ti'nanh?, xhi ya'.

¹⁶ Xta'wi ya' Eliseo, xalni ya':

—Mach chach xiwi. Q'a' ek'b'alto mak aykoj jetb'ihoy sataj heb' naj, xhi ya'.

¹⁷ Xtxahli ya' Eliseo tu', xalni ya': «Chin q'an tawet han Mamin Yahveh, ta chahajtoj sat ya' ti' yunhe yilni ya'», xhi ya'. Haktu' xuh shajnitoy Komam Yahveh sat ya' schejab'lom ya' Eliseo tu', xilni ya' ta nohnajkantoj hej soldado ch'ek' yib'anh cheh b'oj hej carro yet howal swi'laj witz, shoyanil ya' Eliseo tu', nab'a' q'a' q'a' aykankoj yinh;

¹⁸ Yet lanhanxa shitzkoj heb' naj sirio tu' sk'atanh ya' Eliseo; xtxahli ya' tet Komam Yahveh, xalni ya': «Chin q'an tawet han Mamin, ta chatz'opnhetoj hunq'ahan heb' naj soldado ti'», xhi ya'.

Xtz'opnhenkantoj Komam Yahveh heb' naj soldado tu' haka' xute ya' sq'an-ni tet Komam. ¹⁹ Lawitu', xalni ya' Eliseo tu' tet heb' naj:

«K'aynajextoj yinh b'eh, mataj hune' konhob' ti' chesayah; okanhwej tzujnuj winh han, chex wiha'toj b'ay ay naj chesay tu' han», xhi ya'.

Xinitoj ya' heb' naj b'et Samaria. ²⁰ Yet x'apni heb' naj b'et Samaria tu', xtxahlipax ya' Eliseo, xalni ya': «Hajtoj sat heb' naj ti' Mamin Yahveh, yunhe yilni heb' naj», xhi ya'. Haktu' xuh shajnipaxtoj Komam Yahveh sat heb' naj soldado tu', xilnitij heb' naj ta yiktajb'alxa Samaria ayiktoj heb' naj. ²¹ Ha' yet xilni ya' sreyal Israel heb' naj, xq'amb'en ya' tet ya' Eliseo:

—¿Chin potx'toj heb' naj han mamin, mato machoj?, xhi ya'.

²² Xalni ya' Eliseo tu':

—Machoj, mach chapotx'toj heb' naj. ¿Tox xhkopotx'toj maktaj xhkotzab'tij yinh howal xin? A' tzet sloh heb' naj, wa'ojab' heb' naj, kat yuk'ni heb' naj ninoj tzet chuk'u, kat smeltzotoj heb' naj sk'atanh yahaw, xhi ya' Eliseo tu'.

²³ Haktu' xuh swatx'elax hune' niman itah kaw xuq' tet heb' naj; xwa' heb' naj, xuk'ni heb' naj tzet xuk'u; lawitu' xanitoj ya' sreyal Israel tu' heb' naj tet yahaw hunekxa. Matxatik'a hunekoj xb'eyk'oj heb' naj ah Siria tu' yaha'koj howal yinh Israel.

X'ay wahilal b'et Samaria

²⁴Lawi yek'kantoj hunq'ahan tzetet tu', xyamb'ankoj ya' Ben-adad sreyal Siria sunil soldado, x'ahtoj ya' shoynojajoj Samaria. ²⁵Yuh xshoyajoj heb' naj tu' Samaria, x'aykanoj hune' niman wahilal; kaw tx'oj xuh yaykanoj hune' wahilal tu', yuxin 80 ch'en melyuh plata, ch'a'lax stoholoj yinh hune' swi' no' burro; howeb'k'a ch'en plata tu' ch'a'lax stoholoj hune' b'etxan stza' no' palamuxh.^b

²⁶Yet hunek, yet lanhan yek'toj ya' sreyal Israel yib'anh speyab'il konhob', x'ah yaw hune' ya' ix tet ya', xalni ya':

—Kolwahanh winh han mamin rey, xhi ya'.

²⁷Xta'wi ya' rey tu':

—Ta mach chach skol Komam Yahveh, ¿tzetk'anab' chuh hinkolwa tawinh han? ¿Tom xhwaha' ixim trigo b'oj vino halob' han xin?, xhi ya'.

²⁸Xto kam yalnipax ya' rey tu':

—¿Tzet haweyi?, xhi ya'.

Xta'wi ya' ix tu':

—“Kolob'toj hawunin ti'nanh, kat kolonojpaxtoj wet hekal han”, xhi ix ti' wet han. ²⁹Yuxin xwahtoj ni'an wet tu' tahoj han, xkolonitoj han; yaja' yet xwalni tet ix yinh hunxa tz'ayik han ta chitij ix ni'an yet tu', yunhe kolonipaxtoj han, xax yeb'analoj ix ni'an yet tu', xhi ix.

³⁰Yet xab'en ya' rey tzet xal ya' ix tu', xatz'nitoj ya' xil sq'ap yuh b'isk'ulal, x'ek'toj ya' yib'anh speyab'il konhob' tu'; sunil konhob' x'ilni xil sq'ap ya' kaw

---

^b6:25 *hune' b'etxan stza' no' palamuxh.* Hakti' yeyoj yinh hebreo, yaja' mach kaw stxumlaxi tzet kaw choche yala'iloj.

stzako ayiktoj yul xil sq'ap ya' yet reyal. ³¹ X'ah yaw ya' rey tu', xalni ya': «Ha' hojab' Komam Dios ch'anojayoj hunuj niman sya'tajil wib'anh han, ta mach chin tzok'o'ilotj swi' ya' Eliseo sk'ahol ya' Safat ti'nanh han», xhi ya'.

³² Wal ya' Eliseo xin, tz'onhan ya' yul yatut b'oj heb' ya' icham winaj ayk'oj sk'atanh. Xax yanatij ya' rey hune' schejab'lom yila' ya' Eliseo tu'; yaja' yalanhto maxhto ch'apni ya' chejab'lom b'ay ay heb' ya' tu', xalni ya' Eliseo tu' tet heb' ya' icham winaj:

—Ilwejk'anab' yanitij hune' naj ich potx'wahom ti' tzok'laxojiltoj hinwi' han, xhi ya'.

—Yaja' yet cheyilnoj yuluj naj schejab'lom ya' rey tu', kat hemajchenoj pultah yinh sat naj, waltu' mach chuh yokojtij naj. Ab'ewejk'anab' yay yoj ya' yahaw naj tzujan yinh, xhi ya'.

³³ Tzotelojtotik'a chuh ya' Eliseo tu' b'oj heb' ya' tu', yet x'apni naj schejab'lom ya' rey tu' sk'atanh heb' ya', xalni naj:

—Yinh kaw yeli, ha' Komam Yahveh x'anitij sunil sya'tajil ti'. ¡Matxa xhkomaja' ta xhto honh skolo' Komam!, xhi naj.

7¹ Haktu' xuh yalnikanh ya' Eliseo tu':

—Hakti' yalni Komam Yahveh: Ab'e tzet chal Komam: “Yab' hakti' hekal, hune'xanhe ch'en melyuh plata ch'a'laxoj yinh hujeb' libra ixim kok'la harina, yok hune'xanhepax ch'en ch'a'laxoj yinh 13 libra yok yiktaj ixim cebada b'ay spultahil Samaria ti'”, xhi ya'. ² Xta'wi naj xhmunlahiktoj sk'atanh ya' rey tu' tet ya' winaj schejab'lom Komam Dios, xalni naj:

—Waxamkami shajtoj Komam Yahveh spultahil satkanh ti' jet, ¿tox chiya' sb'ah hune' tzet chawal ti' xin?, xhi naj.

Xalni ya' Eliseo tu':

—Chawila' yijnoj sb'ah hune' ti', yaja' matxa chalob' hunq'ahan tu', xhi ya' tet naj.

³ Yet tu', ay kanhwanh heb' naj winaj ayatij yab'il tx'oj yinh snimanil, hat tz'onhanayoj heb' naj sti' spultahil Samaria, xalni heb' naj tet hunun:

—¿Tzet yuh toxanhe xhjechma yul kamikal jinh b'et ti'?, xhi heb' naj. ⁴ Ta chonh okojtoj yul konhob' ti', xhtik'a honh kamoj yuh nhohchalal haxkam ayayoj wahilal; ta chonh kan b'ay tz'onhanonhayoj ti', xhtik'a honh kamojpaxoj. Tonhwej b'ay ch'ehayoj heb' naj soldado ah Siria, ta chaha' heb' naj nimank'ulal jinh, maxhtik'a chonh kamoj; yaja' ta machoj, xhtik'a honh kamoj, xhi heb' naj. ⁵ Haktu' xuh stoh heb' naj aq'b'alil b'ay ch'ehayoj heb' naj soldado sirio tu'; yaja' yet yapnixa heb' naj b'et tu', xilni heb' naj ta mach hunuj maka. ⁶ Ha' Komam Yahveh x'a'ni yab'e' heb' naj soldado sirio tu', ta xanhe xhnhurnhun stitkanoj hej carro yet howal, xab'empax heb' naj yay txojtxon yoj no' cheh, b'oj hune' niman tenan heb' naj soldado xhtit yinh howal, yuxin xal heb' naj tet hunun: «Wal ti' xtohla ya' sreyal Israel ya' sreyal heb' naj heteo b'oj ya' sreyal heb' naj egipcio, yunhe yul heb' ya' yanojkoj howal jinh», xhi heb' naj. ⁷ Haktu' xuh yelkanojkanh heb' naj hune' aq'b'al tu', yunhe skolnikantoj sb'ah heb' naj, xanikanoj heb' naj sunil hej spat, hej scheh b'oj hej sburro; xakanoj heb' naj b'ay ch'ehayoj tu', matxa ninnoj tzet xikantoj heb' naj. ⁸ Ha' yet x'apni

heb' naj ayatij yab'il tx'oj tu' yinh snimanil b'ay x'ehayoj heb' naj sirio tu', x'oktoj heb' naj yul hune' pat, xwa' heb' naj b'et tu', xuk'ni heb' naj tzet xuk'u; xinihaltij heb' naj ch'en oro, ch'en plata b'oj hej xilq'ape yul pat tu', xeb'antoj heb' naj. Xmeltzo heb' naj hunekxa, x'okpaxtoj heb' naj yul hune'xa pat, xinipaxiltij heb' naj tzet ayiktoj yul te', xeb'anpaxtoj heb' naj. ⁹Lawitu' xalni heb' naj tet hunun:

—Mach k'uluj tzet lanhan juni ti', yetwanoj ay jalni hune' tzetet ti' yinh hune' tz'ayik ti'; yaja' maxhto hunuj mak tet xax jalah. Ta xhto jechma' sajb'ojiloj, chuluj sya'tajil jib'anh yuh komul. Tonhwej jala' hune' tzetet ti' tet ya' rey ti'nanh, xhi heb' naj.

¹⁰Haktu' xuh stoh heb' naj yalnoj tet ya' rey, xawten heb' naj, heb' naj soldado xhtanhen spultahil konhob', xalni heb' naj:

—«Kopeto b'ay ch'ehayoj heb' naj soldado sirio han, yaja' matxa hunuj anma ay b'et tu', kaw tz'inanxakanoj; schukilxanhe no' cheh xekankanoy b'oj no' burro, mach ninoy tzet xikantoj heb' naj», xhi heb' naj tu'.

¹¹Haktu' xuh yalnik'oj heb' naj xhtanhen spultahil konhob' tu' hune' ab'ix tu' yul spalacio ya' rey.

¹²X'ah wanoj ya' rey tu' hune' aq'b'al tu', xalni ya' tet schejab'lom:

—Wohtaj han tzet choche heb' naj sirio ti' yub'. Yohtaj heb' naj ta nhohchalal jehi, yuxin xakanoy heb' naj hej spat, xtoh heb' naj yeb'anojtoj sb'ah xol telaj, yunhe yet chonh elojtoj yul konhob' ti', kat honh stzab'nojtoj heb' naj, yetnhenojkanoy heb' naj kokonhob' ti', xhi ya'.

¹³ Haktu' xuh yalnikanh hune' naj schejab'lom ya' rey tu':

—Jaha'wejtoj haywanhoj heb' naj winaj yib'anh hok'onhoj no' cheh maxhto xhkamk'oj yul konhob'ti', yunhe stoh heb' naj yilnoj tzet yekoj; ta xhkamoj heb' naj, kamb'ehalxatik'a yeh heb' naj, sataj skanoj heb' naj b'et ti', kat kokamojk'oj hun b'oj heb' naj, xhi naj tu'.

¹⁴ Haktu' xuh yanitoj ya' rey tu' ka'itan hej carro yet howal aykoj schehal yinh, xanitoj ya' heb' naj tu', yuh stoh heb' naj yilnoj tzet xutuj heb' naj soldado sirio tu'. ¹⁵ X'ok tzujnuj heb' naj yinh yojlen heb' naj sirio tu' masanta b'et ha' niman Jordán. Nananxanhe b'ay yumb'ilkantoj tzetet b'oj xilq'ape yuh heb' naj sirio tu' yet x'elkanojkanh heb' naj yinh anhe. Lawitu' xmeltzo heb' naj chejab'lom tu' yalnoj tet ya' rey. ¹⁶ Haktu' xuh stoh sunil heb' ya' ah Samaria tu' yinojkantij sunil tzet xakanoj heb' naj Sirio tu'. Haktu' xuh yijni sb'ah tzet xal Komam Yahveh; hune'xanhe ch'en melyuh plata ch'a'lax stoholoj hujeb' libra ixim kok'la harina; hune'xanhepax ch'en plata tu' ch'a'lax stoholoj 13 libra yok yiktaj ixim cebada.

¹⁷ Lawitu' xanikoj ya' rey naj xhmunlahiktoj sk'atanh, stanhenoj spultahil konhob'; yaja' yet x'eltij anma yinh anhe, x'ek'kantoj xanhxon anma tu' yib'anh naj, xanhlaxkantoj naj, haktu' xuh skamkanoj naj tu' haka' xute ya' winaj schejab'lom Komam Dios yalni yet xb'eyk'oj ya' rey yilnoj ya'.

¹⁸ Sunil xijkanoj sb'ah haka' xute ya' winaj schejab'lom Komam Dios yalni tet ya' rey, yet xalni ya': «Hune'xanhe ch'en melyuh plata ch'a'laxoj

stoholoj hujeb' libra ixim kok'la harina, yok hune'xanhepax ch'en ch'a'laxoj yinh 13 libra yok yiktaj ixim cebada b'ay spultahil Samaria ti'», xhi ya'.¹⁹ Ha' tu' yet xta'wi naj xhmunlahiktoj sk'atanh ya' rey tet ya' winaj schejab'lom Komam Dios, yet xalni naj: «Waxamkami shajtoj Komam Yahveh spultahil satkanh ti' jet, ¿tox chija' sb'ah hune' tzet chawal ti' xin?, xhi naj. ²⁰Haktu' xute sb'ah sunil hej tzetet, haxkam x'ek'kantoj xanhxon sunil anma tu' yib'anh naj sti' spultahil Samaria, xkamkanoj naj.

X'a'lax paxoj sunil stx'otx' ya' mimi' ah Sunem

8¹ Xal ya' Eliseo tet ya' mimi' xpitzk'akanh ya' yunin, ta xhtoh ya' ehoj b'oj sunil sfamilia b'aytik'a chuh yehayoj, haxkam chaha'ayoj Komam Yahveh hune' wahilal b'et Israel yulb'al hujeb' hab'il.² Haktu' xuh stoh ya' mimi' tu' ehoj b'oj sfamilia hujeb' hab'il xol heb' naj filisteo haka' xute ya' winaj schejab'lom Komam Dios yalni. ³Lawi yek'toj hujeb' hab'il tu', xpaxtij ya' mimi' tu' xol heb' naj filisteo, x'apni ya' b'et Israel; xb'eyk'oj ya' yilnoj ya' rey yunhe ya'lax paxoj stx'otx' ya' b'oj yatut. ⁴Yet x'apni ya' mimi' tu', lanhan stzotel ya' rey tu' b'oj ya' Giezi schejab'lom ya' schejab'lom Komam Dios, chalni ya' rey tu' tet ya', ta chalayoj ya' tzet-taj k'ayb'alk'ulehal xax yuh ya' Eliseo. ⁵Yet aykoj ya' Giezi tu' yalni tet ya' rey tzet xuh spitzk'ankanh ya' Eliseo tu' hune' kamom, x'apni ya' mimi' xpitzk'ahotkanh yunin tu', yuh sq'an-ni ya' tet ya' rey ta ch'a'lax paxoj yatut ya' b'oj sunil stx'otx' ya'. Haktu' xuh yalni ya' Giezi tu' tet ya' rey: «Mamin rey, ha' ya' mimi' tu' hune' ti', ha' naj yunin ya' ti' xpitzk'akanh ya' Eliseo», xhi ya'.

⁶ X'ok ya' rey tu' sq'amb'enoj tet ya' mimi' tu' tzet kaw yeh hune' tu', x'ok ya' yalnoj sunil tet ya'. Haktu' xuh yalni ya' rey tu' tet hune' ya' smunlawom: «As q'an paxoj sunil stzitet ya' mimi' ti' yinh b'oj stohol sunil tzet xax ilaxkanh sat stx'otx' ya', yichotax yel ya' yul konhob' ti', masanta ti'nanh», xhi ya'.

Naj Hazael b'oj ya' Ben-adad

⁷ Lawitu' xtoh ya' Eliseo b'et Damasco yet Siria, kaw tx'oj yekanoj sk'ul ya' Ben-adad sreyal Siria yet tu'; yuxin yet x'al-lax tet ya' ta x'apni ya' winaj schejab'lom Komam Dios b'et tu', ⁸ xalni ya' rey tu' tet naj Hazael: «Itoj hunuj sab'ehal, kat hatoh hawilnoj ya' winaj schejab'lom Komam Dios, kat hawalni tet ya' ta sq'amb'e ya' tet Komam Yahveh ta xhto hinwatx'oj han, mato matxa», xhi ya'.

⁹ Haktu' xuh yinihaltij naj Hazael tu' hune' sab'ehal xol sunil tzet ay heb' ya' ah Damasco tu', xanikoj naj yib'anh 40 no' camello, xtoh naj yilnoj ya'. Yet x'apni naj sk'atanh ya', xalni naj:

—Xin yatij ya' Ben-adad hinq'amb'e' han, ta xhto watx'oj ya' mato matxa, ya' hachejab'lom sreyal Siria, xhi naj.

¹⁰ Xalni ya' Eliseo tu':

—As al tet ya' ta xhwatx'oj ya'. Yaja' yinh kaw syelal, xax syepax Komam Yahveh wet han ta xhkamoj ya', xhi ya' Eliseo tu'.

¹¹ X'ok-kanoj t'anhnoj ya' Eliseo tu' yinh naj, masantotik'a xkajpulikaniloj naj. Lawitu' x'ok ya' winaj schejab'lom Komam Dios tu' oq'oj. ¹² Haktu' xuh sq'amb'en naj Hazael tu' tet ya':

—¿Tzet yuh chach oq'i mamin?, xhi naj.

Xta'wi ya':

—Chin oq' han, haxkam wohtaj hej stx'ojal chawub' yinh heb' ya' israelita han. Wohtajxa han ta chanhusu'kantoj sunil hej skonhob' heb' ya' aykoj speyab'il, chapotx'o'kantoj heb' naj tzehtaj yinh ch'en espada, kat halinhnojkanamoj nixhtej unin, kat hahopnojkantoj sk'ul heb' ix ix ayxa tzet yeyi, xhi ya'.

¹³Xta'wi naj Hazael tu':

—Lahan hin b'oj metx tx'i' hayin hin hachejab'lom ti' han. ¿Tom ay yelapnojal weh han, yuxin chawala ta xhwub' sunil hunq'ahan tzetet ti' han?, xhi naj.

Xta'wi ya' Eliseo tu':

—Xax syeh Komam Yahveh wet han ta chach okoj sreyaloj Siria, xhi ya'.

¹⁴Haktu' xuh spaxtoj naj Hazael tu' sk'atanh yahaw. Ha' yet x'apni naj, xq'amb'en ya' tet naj:

—¿Tzet xute ya' Eliseo yalni tawet?, xhi ya'.

Xta'wi naj:

—Chach watx'ojkanh yalni ya', xhi naj.

¹⁵Yaja' xchak'an-nhe naj Hazael tu' hune' ni'an q'ape yinh hunxa tz'ayik, xanikoj naj yib'anh sat ya' Ben-adad tu', haktu' xuh skam ya'. Haxa naj Hazael tu' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj ya'.

X'ok ya' Joram sreyaloj Judá

(2 Cr. 21.1-20)

¹⁶Howeb'xa hab'il yoktoj ya' Joram sk'ahol ya' Acab sreyaloj Israel yet x'oktoj ya' Joram sk'ahol ya' Josafat sreyaloj Judá. ¹⁷32 hab'il ya' Joram tu' yet x'oktoj ya' reyal, waxajeb' hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén. ¹⁸Haka'tik'a stx'ojal xuh heb' ya'

sreyal Israel, ha'tik'a xupax ya', haka' xute ya' Acab. Skutz'in ya' Acab xi' ya' yixaloj, yuxin stx'ojalnhe tzet xuh ya' yul sat Komam Yahveh. ¹⁹ Yaja' yuh ya' David schejab'lom Komam Yahveh, mach xoche Komam stanhtze'iloj Judá, haxkam ta'web'ilkoj yib'anh Komam yuh, yanikoj yik'al ya' David tu' reyal, haka' hunuj lámpara yinh stohb'al q'inal.

²⁰ Yulb'al ayiktoj ya' Joram reyal, xikanh sb'ah Edom yinh Judá, xanihaktoj srey. ²¹ Yuxin xtoh ya' Joram b'oj sunil hej scarro yet howal yaha'koj howal yinh heb' naj edomita b'et Zair. Aq'b'alil x'ah wanoj ya' b'oj sunil heb' naj soldado aykoj swi'aloj yinh hej carro yet howal, xanikoj ya' howal yinh heb' naj edomita xshoynihayoj tu';^c x'elkanojkanh soldado ya'. ²² Haktu' xuh yinh-nhenkanoj sb'ah Edom tu' yinh Judá, masanta ti'nanh. Hatik'apaxtu' xinh-nhenpaxkanoj sb'ah Libna.

²³ Wal yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Joram tu' yet ayiktoj ya' reyal, hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Judá. ²⁴ Yet xkam ya' Joram tu', hat xmujlaxaytoj ya' sk'atanh yichmam yul Skonhob' ya' David; haxa ya' Ocozías sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Ocozías sreyaloj Judá

²⁵ 12 hab'ilxa yoktoj ya' Joram sk'ahol ya' Acab sreyaloj Israel, yet x'oktoj ya' Ocozías sk'ahol ya' Joram sreyaloj Judá. ²⁶ 22 hab'il ya' Ocozías tu' yet x'oktoj ya' reyal, hune'nhe hab'il x'ek' ya' reyal b'et

---

^c8:21 *xshoynihayoj tu'*; Mach kaw stxumlaxi tzet chal hebreo yinh hune' versículo ti'.

Jerusalén. Atalía sb'ih smi' ya' Ocozías tu', yihtxikin ya' Omri sreyal Israel yeh ya'. ²⁷ Haka'tik'a stx'ojal tzet xuh sfamilia ya' Acab, ha'tik'a xupax ya' Ocozías tu'; stx'ojalnhe xuh ya' yul sat Komam Yahveh haka' xuh ya' Acab, haxkam xsfamiliarhe sb'ah heb' ya' yuh xmohyi ya' b'oj hune' ix yik'al ya' Acab.

²⁸ X'ok ya' Ocozías tu' yetb'ihoy ya' Joram skahol ya' Acab yunhe yanikoj heb' ya' howal yinh ya' Hazael sreyal Siria, b'et Ramot yet Galaad. Yaja' x'ok lahwilal yinh ya' Joram tu' yuh heb' naj sirio, ²⁹ yuxin xmeltzo ya' b'et Jezreel, yunhe yanhtelax slahwilal ya' xakoj heb' naj sirio b'et Ramot yet xanikoj ya' howal b'oj ya' Hazael sreyal Siria tu'. Yuh tx'oj yeh ya' Joram sk'ahol ya' Acab tu', yuxin xtoh ya' Ocozías sk'ahol ya' Joram sreyal Judá yila' ya'.

X'ok ya' Jehú sreyaloj Israel

9 ¹ Yet hunek, xawtetij ya' Eliseo profeta hune' ya' profeta aykoj xol heb' ya' ch'al-lax sk'aholoj heb' ya' profeta, xalni ya' tet ya': «A' listohal hab'ah, itoj hunuj netb'alil te' aceite, kat hatoh b'et Ramot yet Galaad. ² Yet chach apnoj b'et tu', chawila' ya' Jehú yihtxikin ya' Nimsi sk'ahol ya' Josafat.^d Chawiha'iloj ya' xol yetb'i, kat hawinojtoj ya' yul hunujxa cuarto. ³ Chawaha'toj hune' netb'alil te' aceite ti' yinh swi' ya', kat hawalnoj tet ya': Hakti' yalni Komam Yahveh: “Chach wakankoj sreyaloj Israel ti'nanh han”, kachinahoj, lawitu' kat hahajnoj pultah, hawelajtij yinh anhe b'et tu', yinhxanhe anhe chach tij pax», xhi ya'.

---

^d9:2 *Josafat* Mataj ya' Josafat sreyal Judá hune' ti'.

⁴Haktu' xuh stoh ya' tzeh profeta tu' b'et Ramot yet Galaad. ⁵Yamankoj heb' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado, yet x'apni ya', xalni ya':

—Mamin aykoj swi'aloj heb' naj soldado, ay hinchejb'anil tawet han, xhi ya'.

—¿Mak koxol kohunil honh ti' han?, xhi ya' Jehú tu'.

—Tawet ay hinchejb'anil han mamin, xhi ya' profeta tu'.

⁶Haktu' xuh yoktoj ya' Jehú tu' yul nhah. Xanihatoj ya' profeta tu' te' aceite yinh swi' ya', xalni ya':

—Hakti' yalni Komam Yahveh sDiosal Israel:

“Hayin chach wakankoj sreyaloj hinkonhob' Israel

han. ⁷Hach chatanhtze'iloj sunil yik'al ya' Acab

hawahaw. Haktu' chuh hinpajtzenoj skamikal

heb' ya' hinprofeta hayin Yahveh hin ti' han b'oj

heb' ya' hinchejab'lom xpotx'toj ix Jezabel han.

⁸Xhtanhojkaniloj sunil yik'al ya' Acab tu'. Chin

tanhtze'kaniloj sunil heb' naj winaj yik'al ya'

Acab ay b'et Israel han; xhtanhojkaniloj sunil heb'

naj chejab'lom txonhb'iltoj b'oj heb' naj mach

txonhb'ilojtoj. ⁹Haka' xuh hintanhtzenkaniloj yik'al

ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat b'oj ya' Baasa sk'ahol

ya' Ahías han, haktu' chuh hintanhtzenojkaniloj

yik'al ya' Acab ti' han. ¹⁰Metx tx'i' xhlonojkantoj

snimanil ix Jezabel b'ay xol telaj b'et Jezreel, mach

mak xhmujnujaytoj ix”, xhi ya' profeta tu'.

Lawitu' xshajni ya' pultah, x'eltij ya', xtokanoj ya' yinh anhe.

¹¹Ha' yet x'eliloj ya' Jehú sk'atanh heb' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu', xq'amb'en heb' naj tet ya':

—¿K'ul yekoj sunil? ¿Tzet yuh xulk'uj ya' ich huchanajtoj yul swi' ti' hach yila'?, xhi heb' naj.

—Heyohtaj tzet chal ichamta anma haktu', xhi ya'.

¹²Leq'ti' hach, al jet han tzet xulk'uj ya' yala' tawet, xhi heb' naj.

Haktu' xuh yalni ya' Jehú tu':

—Xal ya' hunq'ahan tzetet wet han, xulk'uj ya' yala', ta hakti' yalni Komam Yahveh: “Hayin chach wakankoj sreyaloj Israel ti'nanh han, xhi ya' wet han”, xhi ya'.

¹³Haktu' xuh yok heb' ya' tu' yinojiloj scapa, yinxanhe anhe xiloj heb' ya', xanihayoj heb' ya' yalanh ya' Jehú tu' yul hune' tz'onhob'al nahat yekanh.^e Lawitu' x'ok heb' ya' yoq'tzenoj yuk'a' no' winaj kaneluh, chalni heb' ya' yinh kaw ip: «X'ok ya' Jehú koreyaloj», xhi heb' ya'.

Xpotx'toj ya' Jehú ya' Joram sreyal Israel

¹⁴Haktu' xuh yinikanh sb'ah ya' Jehú yinh ya' rey Joram. Sk'ahol ya' Josafat yeh ya' Jehú tu', yihtxikin ya' Nimsi yeh ya'. Aytik'atoj ya' Joram tu' b'oj sunil heb' ya' israelita yanojkoj howal b'oj ya' Hazael sreyal Siria yuh konhob' Ramot yet Galaad.

¹⁵Yaja' xpaxtij ya' b'et Jezreel, yunhe yanhten ya' slahwilal xakoj heb' naj sirio yet xa'ni ya' howal b'oj ya' Hazael sreyal Siria. Xalni ya' Jehú tu' tet heb' ya' aykoj sk'atanh: «Ta yinh kaw yeli cheyoche ta chin ok hereyaloj han, mach hunuj mak chechaltoj yul konhob' ti', yunhe stoh yalnoj b'et Jezreel tzet lanhan juni b'et ti'», xhi ya'.

---

^e9:13 *tz'onhob'al nahat yekanh* Ya'taj stxumlax tzet choche yala'iloj hebreo yinh hej tzoti' ti'.

¹⁶ Haktu' xuh yahtoj ya' Jehú tu' yul scarro yet howal, xtoh ya' b'et Jezreel b'ay lanhan yanhtelax slahwilal ya' Joram tu'. Hat aypax ya' Ocozías sreyal Judá sk'atanh ya' Joram tu', haxkam x'apni ya' yila' ya'. ¹⁷ Yet xilni naj soldado ayatoj yib'anh hune' torre b'ay xhtanelax Jezreel tu' ta shitzxakoj ya' Jehú b'oj soldado, xalni naj yinh kaw ip:

—¡Shitzxakoj hun tenan heb' naj soldado!, xhi naj.
Xalni ya' Joram:

—Atoj hunuj naj soldado yib'anh cheh sq'amb'e' ta howal chul heb' naj yaha'koj mato machoj, xhi ya'.

¹⁸ Haktu' xuh stoh naj soldado tu' sq'amb'enoj yib'anh cheh, tzet chul yub' heb' naj, xalni naj:

Chin schej ya' rey hinq'amb'e' han, ¿tom aho'koj howal chex huli mato machoj?, xhi naj.

Xalni ya' Jehú tu':

—¿Tzet chawi' yinh ta aq'ank'ulal chonh hul han mato machoj? ¡Okanh jetb'ihoj han!, xhi ya'.

Lawitu' xalnipax naj soldado xhtanhen konhob' tu' tet ya' rey:

—Xax apni naj chejab'lom tu' sk'atanh heb' naj, yaja' matxa xmeltzo naj, xhi naj.

¹⁹ Haktu' xuh yanipaxtoj ya' rey tu' hune'xa naj soldado yib'anh cheh; ha' yet x'apni naj sk'atanh heb' ya', xq'amb'en naj:

Chin schej ya' rey hinq'amb'e' han, ¿tom aho'koj howal chex huli mato machoj?, xhi naj.

Xalni ya' Jehú tu':

—¿Tzet chawi' yinh ta aq'ank'ulal chonh hul han mato machoj? ¡Okanh jetb'ihoj han!, xhi ya'.

²⁰ Xalnipax naj soldado xhtanhen konhob' tu' tet ya' rey:

—Xax apnipax hune'xa naj chejab'lom tu' sk'atanh heb' naj, yaja' matxa xmeltzopaxtij naj. Kochenhe ya' Jehú yihtxikin ya' Nimsi jilni ya' ch'inik'oj hune' carro yet howal tu', haxkam haka' chute ya' Jehú, haktu' yanhehal xhtita, xhi naj.

²¹ Haktu' xuh yalni ya' Joram tu':

—Awejkoj schehal hincarro yet howal han, xhi ya'.

Yet ayxakoj schehal scarro ya' Joram sreyal Israel tu', xtoh ya' b'oj ya' Ocozías sreyal Judá schanoj ya' Jehú, lapan xitoj heb' ya' scarro yet howal. Hat xchayoj sb'ah heb' ya' b'ay stx'otx'tik'a ya' Nabot ah Jezreel. ²² Yet xilnihayoj ya' Joram tu' ya' Jehú, xq'amb'en ya' tet ya':

—¿Machmi howaløj chach hul hawaha'koj?

¿Aq'ank'ulalmi chach huli?, xhi ya'.

¡Tzetk'anab' aq'ank'ulalil! Mach chawila to sunilxa b'ay xhaq'elaxkanøj tiyoxh, kat sq'amb'en sb'ah anma tet anma ahb'elom yuh ix Jezabel hami', xhi ya'.

²³ Haktu' xuh smeltzon ya' Joram tu' scheh, x'el ya' yinh anhe, x'awi ya' tet ya' Ocozías xalni ya':

—¡X'etlikøj naj jinh Ocozías!, xhi ya'.

²⁴ Yaja' xkonhb'a ya' Jehú tu' yarco, xtz'utb'an ya' yinh ya' Joram tu'; x'ek'tøj ch'en stel yichinh ya', x'ek'kantoj pak'na ya' yul scarro yet howal.

²⁵ Lawitu' xalni ya' Jehú tet ya' Bidcar aykoj yahawøj yinh heb' naj soldado: «Ikanh ya', kat hayumnihiktoj ya' xol hune' stx'otx'tik'a ya' Nabot ah Jezreel.

¿Xhtit yinh hak'ul tzet xal Komam Yahveh yinh ya' yet xhjinik'øj scarro ya' Acab smam ya' yet howal?, yet xalni Komam: ²⁶ “Hayin kaw xwil schik'il ya' Nabot b'øj schik'il yuninal ya' xmaltoj yet ewih han;

yaja' sat-tik'a stx'otx' ya' Nabot ti' xhwaha' spaj tet ya' Acab han, hayin Yahveh hin ti' xhwal han”, xhi Komam. Yuxin ikanh ya', kat hayumnihiktoj ya' sat stx'otx' ya' Nabot tu' haka' xute Komam Yahveh yalni», xhi ya'.

Xpotx' ya' Jehú ya' Ocozías

(2 Cr. 22.7-9)

²⁷ Yet xilni ya' Ocozías sreyal Judá tzet lanhan yuni tu', x'elkanh ya', xtokanoj ya' yul sb'elal Bet-hagán. Yaja' x'ok tzujnuj ya' Jehú yinh ya', xalni ya' Jehú tu': «Potx'wejpaxkamoj ya' ayatoj yul scarro yet howal tu'», xhi ya'.

Haktu' xuh shul-lax ya' yuh heb' naj tu' yet lanhan yahtoj ya' b'et Gur skawilal Ibleam, x'ok lahwilal yinh ya'; xtoh elkanh ya' b'et tu', k'uxanto x'apnikanoj ya' kamoj b'et Meguido.

²⁸ Haktu' xuh yinitoj heb' naj schejab'lom ya' snimanil yul hune' carro yet howal b'et Jerusalén; hat xmujlaxaytoj ya' sk'atanh yichmam b'ay Skonhob' ya' David.

²⁹ 11 hab'ilxa yoktoj ya' Joram sk'ahol ya' Acab reyal, yet xaxtik'a oktoj ya' Ocozías tu' sreyaloj Judá.

Xkam ix Jezabel

³⁰ Yet xab'eniloj ix Jezabel ta x'apni ya' Jehú b'et Jezreel, x'ok ix stz'ahnoj yib'anh sb'aq' sat, xinikanh ix xil swi', x'eltij t'anhnoj ix yul hune' wentanah.

³¹ Yet x'okapnoj ya' Jehú tu' sti' pultah, xalni ix yinh kaw ip:

—¿Hanik' chute sb'ah Zimri potx'wahom?
Xapotx'toj hawahaw, xhi ix.

³²Haktu' xuh st'anhxihatoj ya' Jehú tu' yul wentanah, x'awihatoj ya':

—¿Maktaj ch'a'ni sb'ah winh han? ¿Maktaj?, xhi ya'.

Haktu' xuh st'anhxihaytij kawanh mato oxwanh heb' naj munlawom^f yinh ya'. ³³Xalni ya' Jehú tu' tet heb' naj:

—B'ejwejaytij ix tu' yul wentanah, xhi ya'.

Haktu' xuh sb'ejnihaytij heb' naj ix, x'ok-kanoj tixhna schik'il ix yinh b'itz'ab' b'oj yinh no' cheh, xanikanik'toj ya' Jehú tu' scheh yib'anh ix. ³⁴Lawitu' x'oktoj ya' Jehú tu' wa'oj. Lawi swa'iloj ya', xalni ya':

—As ilwej ix ich tz'akti'nheb'il tu', kat hemujnihaytoj ix, haxkam skutz'in rey yeh ix, xhi ya'.

³⁵Yaja' yet xtoh heb' naj smujnujaytoj ix yalni, sb'ajilxanhe swi' ix xnacha yuh heb' naj; haxanhe yoj ix b'oj sq'ab' ix pak'ankanayoj. ³⁶Haktu' xuh smeltzo heb' naj yalnoj tet ya' Jehú tzet xil tu'; xalni ya':

—Xaxtik'a yal Komam Dios tet ya' Elías schejab'lom ah Tisbe, ta metx tx'i' xhlonojkantoj snimanil ix Jezabel tu' sat tx'otx' Jezreel. ³⁷Xtik'a yal Komam ta haka' stza' no' noq' chub'kantoj snimanil ix sat tx'otx' Jezreel ti', yunhe matxa mak stxumnuj ix, xhi ya'.

Xtanhtzeloj ya' Jehú yik'al ya' Acab

10¹Ay 70 yik'al ya' Acab ay b'et Samaria. Haktu' xuh stz'ib'nhentoj ya' Jehú hune' te' hum tet sunil heb' ya' swi'al konhob',^g tet heb' ya'

^f9:32 *munlawom* Eunuco yeyoj hune' tzoti' ti' yinh hebreo.

^g10:1 *swi'al konhob'* Jezreel yeyoj hune' tzoti' ti' yinh hebreo.

icham winaj b'oj tet heb' ya' xhkuyni yik'al ya' Acab tu', chalni te' yinh hakti': ² «Yul heq'ab' aykoj hej carro yet howal b'oj hej no' cheh, ch'en ch'en yet howal b'oj hune' konhob' kawxeb'ilkoj speyab'il; yul heq'ab' aypaxkoj heb' naj yik'al ya' heyahaw; yuxin yet chechanoj hune' wum ti' han, ³ chesik'le' hunuj naj winaj q'a' k'ultu xol yaq'b'ilxa heb' naj, hunuj naj kaw ay shelanil xol heb' naj yik'al ya' heyahaw tu', kat heyanojkoj naj reyal shelb'aloj smam. Wal hex, cheyaha' listohal heb'ah kat heya'noj howal yuh sfamilia ya' heyahaw tu'», xhitoj ya'.

⁴ Yaja' xiwkanh heb' ya' tu' yab'eni, xalni heb' ya': «Maxhtowal xk'oji kawanh heb' ya' rey yinh ya', ħhak'anab' hayonh ti' chonh k'ojoj yinh ya'?», xhi heb' ya'.

⁵ Haktu' xuh yanitij ya' aykoj yahawoj palacio hune' ab'ix tet ya' Jehú, ha' hun ya' aykoj yahawoj konhob' x'anitij, heb' ya' icham winaj b'oj heb' ya' xhkuyni yik'al ya' Acab, chalnitij heb' ya' yinh hakti': «Honh hachejab'lom han mamin, xhkoyijye' tzet chawala' han. Uh b'aytet q'a' k'ultu hawab'eni; yaja' mach xhkosaya' hunujxa rey han», xhitoj heb' ya'.

⁶ Xtz'ib'nhenpaxtoj ya' Jehú tu' spaj stzoti' heb' ya' tu', xalnitoj ya': «Ta yeli cheya' heb'ah winh han, kat heyijyen tzet xhwal han; iwejtij swi' heb' naj winaj ay xol yik'al ya' heyahaw tu' wet b'et Jezreel ti' yab' hakti' hekal han», xhitoj ya'.

Hat ay heb' naj 70 winaj yik'al ya' rey tu' sk'atanh heb' ya' ijb'alom yinh konhob', haxkam heb' ya' xch'ib'tzen heb' naj. ⁷ Yet xchani heb' ya' te' hum xatoj ya' Jehú tu', x'ok heb' ya' stzab'nojajoj heb' naj 70 yik'al ya' rey tu', xtzok'niltoj heb' ya' swi'

heb' naj, xanihaytoj heb' ya' yul hej motx, xanitoj heb' ya' b'et Jezreel tu'. ⁸Lawitu' x'apni hune' naj chejab'lom yalnoj tet ya' Jehú:

—Xax ilaxtij swi' heb' naj yik'al ya' rey, xhi naj.
Xta'wi ya' Jehú tu':

—Kab' tenan cheyutekanh swi' heb' naj tu' sti' spultahil konhob', masanto sajb'ojiloj hekal, xhi ya'.

⁹Lawi sajb'iloj yinh hunxa tz'ayik, x'eltij ya' Jehú tu' tzoteloj b'oj sunil anma xyamikoj, xalni ya':
«Mach ninoj hemul yinh hune' ti' hex ti'. Hayin xwikanh hinb'ah yinh ya' wahaw ti' han, xin potx'nitoj ya' han. Yaja', ¿mak xpotx'nitoj sunil heb' naj ti' heyalni? ¹⁰Johtajne'weji loj ti'nanh, ta lanhan yijni sb'ah stzoti' Komam Yahveh yalnaj tet ya' Elías profeta yib'anhiloj sfamilia ya' Acab», xhi ya'.

¹¹Xtanhtzenpaxiloj ya' Jehú tu' yaq'b'ilxa yik'al ya' Acab ay b'et Jezreel b'oj sunil heb' naj winaj ay yelapnojal yeh sik'leb'il yuh ya' Acab tu', sunil sfamilia ya' b'oj sunil heb' ya' sacerdote ab'ilkoj yuh ya'; matxa hunuj mak xakanoj ya' Jehú tu'.

¹²Haktu' xuh yel ya' Jehú b'et tu', xtoh ya' b'et Samaria. Yet aykoj ya' yinh b'el b'et Bet-eked b'ay xewi heb' ya' tanhehom kaneluh, ¹³xilnihayoj ya' hunq'ahan heb' ya' sfamilia ya' Ocozías sreyal Judá, xq'amb'en ya' tet heb' ya':

—¿Mak anmahil hex?, xhi ya'.

Xalni heb' ya':

—Juxhtajto kob'ah b'oj ya' Ocozías han mamin. Chonh hul jila' yuninal ya' rey b'oj yihtxikin ya' reina han, xhi heb' naj.

¹⁴Haktu' xuh yalni ya' Jehú tu':

«Tzab'wejayoj heb' naj», xhi ya'.

Haktu' xuh stzab'laxayoj heb' naj sunil, xpotx'lax heb' naj skawilal hune' oq' ay b'et Bet-eked tu'. 42 heb' naj yinh sunil, sunil heb' naj xpotx'laxkantoj.

¹⁵ Yet x'el ya' Jehú b'et tu', xchanihayoj ya', ya' Jonadab sk'ahol ya' Recab. Lawi stiyoxhli heb' ya' tet hunun, xalni ya' Jehú tu':

—¿Chim hawa' hab'ah winh haka' wa'ni hinb'ah tawinh han?, xhi ya'.

—Ho' mamin, xhi ya' Jonadab tu'.

—Ta haktu' chaltu', a' haq'ab' wet han, xhi ya'.

Xa'ni ya' Jonadab tu' sq'ab' tet ya'. Lawitu' xanihatoj ya', ya' Jonadab tu' yul scarro yet howal, ¹⁶ xalni ya' tet ya':

—Okanh tzujnuj winh han. Chawila'k'anab'i tzet chuh hinyenoj han ta kaw xhwoche Komam Yahveh han, xhi ya'.

Haktu' xuh yinitoj ya' Jehú tu' ya' yul scarro yet howal.

¹⁷ Lawi yapni ya' Jehú tu' Samaria, xtanhtzenkaniloj ya' sunil sfamilia ya' Acab ay b'et tu', haka' xute Komam Yahveh yalni tet ya' Elías profeta; matxa hunuj mak xakanoj ya'.

Xtanhtzeloj ya' Jehú maktaj xhaq'en ich dios Baal

¹⁸ Lawitu' xyamb'ankoj ya' Jehú sunil konhob', xalni ya': «Mach kaw k'uluj xute ya' Acab shaq'en ya' dios Baal ti', wal hin han, q'a' k'ultu xhwute' hin haq'enoj ya' han. ¹⁹ Awtewejtij sunil sprofeta ya' Baal b'oj sunil schejab'lom; awtewejtij sunil sacerdote ya', haxkam ay hune' xahanb'al xhwoche waha'koj tet ya' han. Awtewejtij sunil maka, haxkam ta ay hunuj mak mach chuluj, xhpotx'laxojkamoj», xhi ya'.

Hakti' xutenapax ya' Jehú yalni, yuh stanhtzenojiloj ya' sunil mak xhaq'en ich dios Baal tu'. ²⁰ Lawitu' xalni ya' Jehú tu':

«Xikiltajnhelaxojab' hunuj tz'ayik, yunhe shaq'elax ya' Baal ti'», xhi ya'.

Haktu' xuh sxikiltajnhen anma tu' hune' tz'ayik, yunhe shaq'elax ich dios Baal tu'. ²¹ Haktu' xuh yanitoj ya' Jehú tu' schejab'lom ya'noj ab'ix yul sunil Israel. Xyamikankoj sunil mak xhaq'en ich dios Baal tu'; x'oktoj sunil anma tu' yul yatut ich dios Baal, xnohkaniktoj yul yatut. ²² Xalni ya' Jehú tu' tet ya' xhk'ub'an xilq'ape, ta chak'oj ya' hunun xil sq'ap anma xhaq'en ich dios Baal tu'.

Haktu' xuh ya'ni ya' hunun xil sq'ap heb' ya' tu'. ²³ Lawitu' x'oktoj ya' Jehú b'oj ya' Jonadab sk'ahol ya' Recab yul yatut ich dios tu', xalni ya' tet anma: «Ilwejkanoj yinh k'ul wet han, ta hanhe heb' ya' xhaq'en ya' Baal ti' ayiktij b'et ti', tajka ay hunuj heb' ya' xhaq'en Komam Yahveh ayiktij», xhi ya'.

²⁴ Yet x'oktoj anma tu' yanojkoj xahanb'al b'oj xahanb'al xnhuslaxkantoj sunil, xaxtik'a yakoj ya' Jehú tu' 80 heb' naj winaj xhtanhen yinhtaj, xalnikanoj ya' tet heb' naj: «Ta ay hunuj mak ch'elojkanh yinh heb' naj xhwakoj yul heq'ab' ti' han, hex-xa chex kamoj shelb'aloj heb' naj», xhi ya'.

²⁵ Lawi stanhk'okanoj anma tu' snhusnikantoj sxahanb'al; xalni ya' Jehú tet heb' naj soldado aykoj tanhewal tu': «Okanhwejtij kat hepotx'nitoj sunil anma ti', mach hojab' hunuj mak ch'elkanh», xhi ya'.

Haktu' xuh yoktoj heb' naj soldado aykoj tanhewal tu' b'oj heb' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu', xpotx'nikantoj heb' naj anma tu' yinh ch'en espada,

xtarnihaltij heb' naj snimanil heb' jetb'i yinhtaj.
 Lawitu' x'oktoj heb' naj b'ay xikiltaj yeh tet ich dios
 Baal tu', ²⁶xinihaltij heb' naj sunil ichamta tiyoxh
 ayiktoj b'et tu', xnhusnikantoj heb' naj. ²⁷Xmaq'kan
 tixhchahoj heb' naj ich yechel ich dios Baal tu',
 xetankantoj heb' naj yatut, xanikankoj heb' naj
 txulub'alil masanta ti'nanh.

²⁸Haktu' xuh yetankantoj ya' Jehú tu' sunil
 hunq'ahan tu', matxa xaq'elax ich dios Baal tu' b'et
 Israel. ²⁹Yaja' mach xetatoj ya' ichamta yechel no'
 tzeh wakax nab'a' oro ay b'et Bet-el b'oj b'et Dan; ha'
 ichamta tu' b'ay x'ayk'ay konhob' Israel yinh mule
 yuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat.

³⁰Xalni Komam Yahveh tet ya' Jehú: «Yuh
 xayijye tzet xwal han, xawuni tzet xhwoche han;
 xatanhtzeniloj sunil yik'al ya' Acab, hawik'alnhetik'a
 ch'okojtoj sreyaloj Israel, masanta yinh skanh majan
 hawik'al», xhi Komam.

³¹Yaja' mach xyijyek'oj ya' Jehú tu' sunil skuyb'anil
 Komam Yahveh sDiosal Israel yinh sunil yanma.
 Mach xoche ya' yaha'kanoj hej mule b'ay xa' ayk'ayoj
 ya' Jeroboam heb' ya' israelita.

³²Yinh hunq'ahan tz'ayik tu' b'ay x'ichikoj Komam
 Yahveh stz'uliknhenayoj stx'otx' heb' ya' israelita.
 Tx'ihal stx'otx' heb' ya' xetnhekanoj ya' Hazael yinh
 howal. ³³Ch'ichitij yetk'ulal b'ay ch'ahiloj tz'ayik
 b'ay ha' niman Jordán, ha' sunil tx'otx' Galaad, ha'
 stx'otx' yik'al ya' Gad, stx'otx' yik'al ya' Rubén,
 stx'otx' yik'al ya' Manasés, ha' sunil tx'otx' ch'ichitij
 b'et Aroer sti' ha' Arnón, masanta Galaad b'oj tx'otx'
 Basán.

³⁴Wal sunil yaq'b'ilxa hej tzetet xuh ya' Jehú tu', sunil hej nimejtaj tzetet xuh ya', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Israel. ³⁵Yet xkam ya' Jehú tu', hat xmujlaxaytoj ya' b'et Samaria. Ya' Joacaz sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj. ³⁶28 hab'il x'ek' ya' Jehú tu' sreyaloj Israel, hat x'oktoj ya' reyal b'et Samaria.

X'ok ya' Atalía reinahil b'et Judá

(2 Cr. 22.10—23.21)

11 ¹Yet xilni ya' Atalía^h smi' ya' rey Ocozías ta xax potx'laxtoj yunin ya', x'ok ya' stanhtzenojiloj yaq'b'ilxa sfamilia ya' rey ay b'et Judá. ²Yaja' xkoliltij ya' Josaba skutz'in ya' rey Joram, naj ni'an Joás, xol yaq'b'ilxa yuninal ya' rey lanhan spotx'laxtoj tu'; xeb'antoj ya' Josaba tu' naj tet ya' Atalía yul hune' cuarto b'oj ya' mimi' xhch'ib'tzen naj, yunhe mach xhpotx'laxtoj naj yuh ya' Atalía. Yanab' ya' Ocozías yeh ya' Josaba tu'. ³Wajeb' hab'il eb'ab'ilkantoj naj ni'an tu' b'oj ya' mimi' xhch'ib'tzen naj tu' yul yatut Komam Yahveh, yet aykoj ya' Atalía tu' reinahil yinh konhob'. ⁴Yet ayxakoj shuj hab'il yoktoj ya' Atalía tu' reinahil, xyamb'ankoj ya' Joiada sacerdote heb' ya' aykoj swi'aloj yinh cienhal heb' naj soldado, heb' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado b'oj heb' naj soldado xhtanhen yatut ya' reina tu'; xiniktoj ya' heb' ya' tu' yul yatut Komam Dios. Xanikoj ya' hune' lahk'ulal xol b'oj heb' ya', xta'wenkankoj heb' ya' hune' tu' yul sti' yul yatut Komam Yahveh; lawitu' xyeni ya'

^h11:1 Atalía Ilwejk'anab' tzet chalayoj yinh 2 R. 8:16-19; 25-27

naj sk'ahol ya' rey tu' tet heb' ya'. ⁵ Xalni ya' Joiada tu': «Ha' ti' cheyub': yet chex okoj tanhewal yinh sábadó xewb'al tz'ayik, hune' majan hex chex kanoj hetanhe' yatut ya' rey, ⁶ hune'xa majan hex chetanhe' spultahil Shur, yok hune'xa majan hex chetanhe' pultah yinhtaj cuartel. Haktu' cheyute' hetanhenoj spalacio ya' rey tu', yunhe mach mak ch'okojtoj. ⁷ Yaja' wal kab' majan hex mach chex tanhewoj yinh sábadó xewb'al tz'ayik, chetanhe' ya' rey yul yatut Komam Dios ti'. ⁸ Cheyiha'tij hech'en yet howal, kat heyokoj hoynoj hetanhenoj ya' rey ti'; maktik'a ch'anojiktoj sb'ah yinh hetxol, chepotx'o'. Tzantik'a b'ay xhtoj ya' rey ti', chex okoj tzujnuj yinh ya' yuh hetanhenoj», xhi ya'.

⁹ Haktu' xuh syijyen heb' ya' aykoj swi'aloj yinh cienhal heb' naj soldado tu' tzet xal ya' Joiada sacerdote. Xitoj hunun heb' ya' aykoj swi'aloj yinh heb' naj soldado tu' hej soldado yinh sat ya' Joiada sacerdote; xitoj heb' ya' heb' naj ch'okoj tanhewal yinh sábadó b'oj heb' naj mach tanhewoj yinh sábadó tu'. ¹⁰ Xa'ni ya' Joiada sacerdote tu' ch'en lanza b'oj ch'en pahb'al lanza yet-tik'a ya' rey David tet heb' naj aykoj yahawoj cienhal heb' naj soldado tu', ch'en k'ub'ab'ilkantoj yul yatut Komam Dios.

¹¹ Haktu' xuh swatx'enkoj sb'ah heb' naj soldado tu' yinh stxol yuh stanhelax ya' rey Joás tu', lapan ib'il sch'en heb' naj yet howal yuh. Hat x'ichitij heb' naj stxolb'antij sb'ah yetk'ulal sur yinh yatut Komam Dios masanta yetk'ulal norte yinh yatut Komam b'oj shoyanil b'ay ch'ahtoj xahanb'al. ¹² Lawitu' xinihaltij ya' Joiada naj ni'an sk'ahol ya' rey tu', xanikoj ya' hune' corona yinh swi' naj, xanipaxk'oj ya' hune'

yechel schejb'anil Komam Dios tet heb' ya' rey tet naj; xanihatoj ya' te' aceite yinh swi' naj, x'ok-kanoj naj reyal. Sunil heb' ya' xpoq'ni sq'ab' yinh naj, chalni heb' ya' yinh kaw ip: «¡Okojab' smay korey!», xhi heb' ya'.

Xkam ya' Atalía

¹³ Yet xab'en ya' Atalía xaycha heb' naj soldado tu', xtoh ya' b'ay yatut Komam Yahveh yilnoj tzet lanhan yuni. ¹⁴ Yet xilni ya', ta linhankanh ya' rey tu' b'ay pilal b'ay ch'ah linhnoj heb' ya' rey yet ch'alaxkoj heb' ya' reyal; hoyb'ilkanayoj ya' rey tu' yuh heb' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado b'oj heb' ya' ch'oq'tzen ch'en trompeta; sunil anma ay yul konhob' tu' stzalakanoj, choq'tzenkanoj ch'en trompeta. Haktu' xuh shatz'nitoj ya' Atalía tu' xil sq'ap yuh b'isk'ulal, x'ah yaw ya', xalni ya': «¡Xeyamb'a heb'ah, xin hetzumb'eniloj reinahil han!», xhi ya'.

¹⁵ Lawitu' xalni ya' Joiada sacerdote tet heb' ya' aykoj swi'aloj yinh heb' naj soldado: «Iwejiltoj ya' yul yatut Komam Dios ti'. Yinh ch'en espada chepotx'o'toj maktik'a ch'ochenoj kolnoj ya'», xhi ya'.

Xaxtik'a yal ya' sacerdote tu' ta mach xhpotx'lax ya' yul yatut Komam Dios. ¹⁶ Haktu' xuh stzab'nihayoj heb' naj soldado tu' ya', xinitoj heb' naj ya' b'ay sb'elal b'ay ch'oktoj no' cheh b'ay spalacio ya' rey; b'et tu' xpotx' heb' naj ya'.

¹⁷ Lawitu', xanikoj ya' Joiada tu' hune' lahk'ulal xol b'oj Komam Yahveh b'oj ya' rey tu' b'oj sunil konhob', ta mach b'aq'inh spoho'iloj sb'ah heb' ya' yinh Komam; xwatx'enpax ya' hune' lahk'ulal xol

ya' rey tu' b'oj konhob', xchah swi' konhob' tu', x'ok-kanoj ya' Joás tu' sreyaloj. ¹⁸ Lawitu', x'oktoj sunil anma ay b'et Judá tu' yul yatut ich dios Baal, xetankantoj heb' ya'. Xmaq'nikan tixhchahoj heb' ya' sunil yechel ich Baal tu' b'oj b'ay ch'alaxatoj xahanb'al tet; xpotx'nikantoj heb' ya', ya' Matán sacerdote ich Baal tu' yinh sat b'ay ch'alaxkoj xahanb'al tet ich Baal tu'.

Xanikoj ya' Joiada mak xhtanhen yatut Komam Yahveh. ¹⁹ Lawitu', xyamb'ankoj ya' Joiada tu' sunil heb' naj aykoj yahawoj yinh cienhal heb' naj soldado b'oj heb' ya' aykoj yahawoj yinh heb' naj soldado; sunil heb' naj soldado xhtanhewi b'oj sunil konhob', xinitij heb' ya', ya' rey tu' yul yatut Komam Dios, x'ek'toj ya' rey tu' yul pultah b'ay xhtanhewi heb' naj soldado masanta yul palacio, haktu' xuh yay tz'onhnoj ya' yul stz'onhob'al heb' ya' rey. ²⁰ Sunil anma ay b'et Judá tu' stzalakanoj. Mach ninnoj tzet chakankoj anma ay yul konhob' tu' yinh sk'ul, haxkam xax potx'laxtoj ya' Atalía yinh ch'en espada skawilal yatut ya' rey. ²¹ Hujeb' hab'il ya' Joás tu' yet x'oktoj ya' reyal.

X'ok ya' Joás sreyaloj Judá

(2 Cr. 24.1-27)

12 ¹ Hujeb'xa hab'il yoktoj ya' Jehú sreyaloj Israel, yet x'oktoj ya' Joás sreyaloj Judá; 40 hab'il x'ek' ya' Joás tu' reyal b'et Jerusalén. Sibia sb'ih smi' ya', ah Beerseba smi' ya' tu'. ² Kaw k'ul xuh yehik'oj ya' Joás tu' yul sat Komam Yahveh, yulb'al aykoj ya' Joiada sacerdote yetb'ihoj ya'. ³ Yaja' mach xetatoj ya' sunil ichamta b'ay xhaq'elax hej komon

dios; xto b'eypaxk'oj anma yaha'koj sxahanb'al b'et tu', xnhusnipax incienso.

⁴Hune' tz'ayikalil, xal ya' Joás tu' tet heb' ya' sacerdote: «Kutxb'awejkoy sunil ch'en melyuh ch'ilaxtij ofrendahil yul yatut Komam Yahveh, ch'en melyuh ch'a'laxi yuh skol-laxkanoy sq'in al anma, haka'tik'a ch'en yilal ya'laxi, b'oj sunil ch'en xhpitzk'atij yinh yanma anma ya'ni tet Komam, kat yinitij yul yatut Komam Yahveh. ⁵Tet heb' ya' sacerdote ch'a'laxoy ch'en melyuh tu', kat yoknojkoj ch'en yuh heb' ya', yinh swatx'enoj b'ay xax etaxtoj yatut Komam Yahveh»,ⁱ xhi ya'.

⁶Yaja' yet 23 hab'ilxa yoktoj ya' Joás tu' reyal, maxhto xhwatx'ekankoy heb' ya' sacerdote tu' b'aytaj ayxatij hatil yinh yatut Komam Yahveh. ⁷Haktu' xuh yawtentij ya' rey Joás tu' ya' Joiada aykoj swi'aloj heb' ya' sacerdote b'oj sunil heb' ya' sacerdote, xalni ya' tet heb' ya': «¿Tzet yuh maxhto chewatx'ekankoy b'ay xax etaxtoj yatut Komam Yahveh xwal teyet han? Ti'nanh xin, matxa chetanhtze'iloj ch'en melyuh tu' yinh tzet ch'oknikoy heyuh, yinhxanhe swatx'elaxkanh yatut Komam Yahveh ch'oknojkoj ch'en», xhi ya'.

⁸X'ok heb' ya' sacerdote tu' yinh lahk'ulal, xalni heb' ya' ta matxa schab' heb' ya' ch'en melyuh tu' tet anma ay yul konhob' b'oj ta nanxa mak xhwatx'enojkanh b'aytaj xax etaxtoj yatut Komam Yahveh tu'.

⁹Lawitu' xinitij ya' Joiada aykoj swi'aloj heb' ya' sacerdote hune' ni'an tz'ulik kaxhah, xanikoj

---

ⁱ12:5 Mach kaw stxumlaxi tzet choche yala'iloj hebreo yinh versículo 4 b'oj 5 ti'.

ya' hune' ni'an holan yinh smajil, xanihayoj ya' yinh swatx' b'ay ch'ahtoj xahanb'al, yetk'ulal b'ay ch'okapnoj anma yul yatut Komam Yahveh; yul ni'an kaxhah tu' chaytoj heb' ya' sacerdote xhtanhen pultah, sunil ch'en melyuh ch'ilaxtoj yul yatut Komam Yahveh. ¹⁰ Yet chilni heb' ya' ta kaw tx'ihalxa ch'en melyuh ayaytoj yul ni'an kaxhah tu', kat yapni ya' stz'ib'nhen hej te' hum smunlawom ya' rey b'oj ya' aykoj swi'aloj yinh heb' ya' sacerdote, kat sb'isni heb' ya' ch'en melyuh chitoj anma yul yatut Komam Yahveh, kat sk'ub'ankanojkanh heb' ya' ch'en. ¹¹ Cha' heb' ya' ch'en melyuh ch'oknikoj yuh heb' ya' xhmunla swatx'enkanh yatut Komam tu' b'oj tet heb' ya' ch'ilni tzet chuh munil. Yunhe stohlalax heb' ya' hosom te', heb' ya' ijb'alom yinh munil yinh yatut Komam Yahveh, ¹² heb' ya' ahomkanh nhah b'oj heb' ya' pohom ch'en. Xloq'laxpax te' aq'in yinh ch'en melyuh tu', ch'en pohb'il ch'en x'oknikoj b'ay xax etaxtoj yatut Komam Yahveh, x'oknipaxkoj ch'en melyuh tu' yinh sloq'lax sunil yaq'b'ilxa tzetet x'oknikoj yet xwatx'elaxkanh yatut Komam Yahveh tu'. ¹³ Yaja' mach x'oknikoj ch'en melyuh ch'ilaxtoj yul yatut Komam Yahveh tu' yuh swatx'elax ch'en copa nab'a' plata, ch'en xhk'upni swi' smechahil candil, ch'en nimejtaj sek', ch'en trompeta b'oj yaq'b'ilxa netb'al nab'a' plata b'oj oro x'oknikoj yul yatut Komam Yahveh. ¹⁴ Tet heb' ya' xmunlanhen yatut Komam Yahveh tu' x'a'lax ch'en melyuh tu', yunhe swatx'elaxkanh yatut Komam. ¹⁵ Mach xq'amb'elax tet heb' ya' x'ilni munil tu' b'aytaj x'oknikoj ch'en melyuh, haxkam mach x'elq'awikoj heb' ya', kaw k'ul xuh smunlanhen heb' ya' ch'en.

¹⁶ Wal ch'en melyuh ch'a'lax ofrendahil yuh ya'lax paxoj shelel hej tzetet, b'oj hej ofrenda ch'a'lax yuh mule, mach x'oknikoj ch'en yuh swatx'elax yatut Komam Yahveh, tet heb' ya' sacerdote x'ek' ch'en.

¹⁷ Yinh hunq'ahan tz'ayik tu', xakoj ya' Hazael sreyal Siria howal yinh konhob' Gat, xetnhenkanoj ya'. Lawitu' xtopax ya' yanojkoj howal yinh Jerusalén; ¹⁸ yaja' xkutxb'akoj ya' Joás sreyal Judá sunil hej tzetet xikiltaj yeh pohb'ilxahiloj yuh ya' Josafat, yuh ya' Joram, yuh ya' Ocozías sreyal Judá, ha' heb' ya' ti' yichmam ya' xax ek'le sreyaloj Judá yalanhto tu'; xkutxb'apaxkoj ya' sunil hej tzetet xax pohiloj, sunil ch'en oro k'ub'ab'iltoj b'ay sq'alomal yatut Komam Yahveh, b'oj yul yatut ya' rey, xanitoj ya' tet ya' Hazael sreyal Siria tu', yuxin matxa xakoj ya' howal yinh Jerusalén.

¹⁹ Wal sunil yaq'b'ilxa hej tzetet xuh ya' Joás tu', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Judá.

²⁰ Yet lanhan stoh ya' Joás tu' b'et Sila, xinikanh sb'ah heb' naj schejab'lom ya' yinh, xpotx'nikantoj heb' naj ya' b'et Bet-milo. ²¹ Ya' Josacar sk'ahol ya' Simeat b'oj ya' Jozabad sk'ahol ya' Somer, ha' heb' ya' xmaq'nikamoj ya' Joás tu', schejab'lom ya' yeh heb' ya'. Hat xmujlaxaytoj ya' sk'atanh yichmam yul Skonhob' ya' David; haxa ya' Amasías sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Joacaz sreyaloj Israel

13 ¹ ²³ hab'ilxa yoktoj ya' Joás sk'ahol ya' Ocozías sreyaloj Judá, yet x'oktoj ya' Joacaz sk'ahol ya' Jehú sreyaloj Israel b'et Samaria. 17 hab'il

x'ek' ya' Joacaz tu' reyal; ² yaja' tx'oj xuh yehik'oj ya' yul sat Komam Yahveh, haxkam haka'tik'a tzet xuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat yet x'ayk'ay heb' ya' israelita yinh mule yuh ya', ha'tik'a xupax ya' Joacaz ti'; maxhtik'a xb'ejkanoj ya' yuni. ³ Yuxin kaw xtit lemna chil Komam Yahveh yinh heb' ya' israelita, tx'ihal hab'il xakankoj Komam heb' ya' yul sq'ab' ya' Hazael sreyal Siria b'oj yul sq'ab' ya' Ben-adad sk'ahol ya' Hazael.

⁴ Yaja' xtxahli ya' Joacaz tu' tet Komam Yahveh, xab'entoj Komam Yahveh tzet xal ya', haxkam xil Komam tzet chuh yek'kanoj ya' yanma heb' ya' israelita yuh ya' sreyal Siria. ⁵ Haktu' xuh yinikanh Komam Yahveh hune' naj winaj, xkolnihiltij naj heb' ya' israelita tu' yalanh schejb'anil heb' naj sirio. Yuxin kaw aq'ank'ulalxa x'ehpaxayoj heb' ya' israelita tu' yul yatut hunekxa, haka'tik'a yet payxa. ⁶ Lawi yek'kantoj hunq'ahan tzetet tu', maxhtik'a xb'ejkanoj heb' ya' israelita tu' yuni hej tzetet x'a'ni ayk'ayoj heb' ya' yinh mule yuh ya' Jeroboam, xto kam yukanoj heb' ya'. Maxhtik'a xetatoj heb' ya' yechel ich ix dios Asera aykanh b'et Samaria.

⁷ 50 xanhe heb' naj soldado ya' Joacaz tu' ch'ek' yib'anh cheh xkankanoj, yok lahunheb' scarro ya' yet howal, yok lahunheb' mil soldado ya' ch'ek' yuh yoj, haxkam kaw k'ul xuh stanhtzenkaniloj ya' sreyal Siria yaq'b'ilxa soldado ya'.

⁸ Wal sunil yaq'b'ilxa hej tzetet xuh ya' Joacaz tu', hej tzetet xwatx'e ya' b'oj hej nimejtaj tzetet xuh ya', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil hej tzetet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Israel. ⁹ Yet xkam ya' Joacaz tu', hat xmujlaxaytoj

ya' b'et Samaria sk'atanh yichmam. Haxa ya' Joás sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Joás sreyaloj Israel

¹⁰ 37 hab'ilxa yoktoj ya' Joás sreyaloj Judá, yet x'oktoj ya' Joás sk'ahol ya' Joacaz sreyaloj Israel; hujeb' hab'il x'ek' ya' sreyaloj Israel b'et Samaria.

¹¹ Yaja' tx'oj xuh yehik'oj ya' Joás tu' yul sat Komam Yahveh, haxkam haka'tik'a tzet xuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat yet x'ayk'ay heb' ya' israelita yuh ya' yinh mule, haktik'apaxtu' xuh ya' Joás ti'.

¹² Wal sunil yaq'b'ilxa hej tzetet xuh ya' Joás tu', b'oj tzet xuh yinitij ya' sk'ul yinh, yet xa'ni ya' howal b'oj ya' Amasías sreyal Judá, hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inah heb' ya' sreyal Israel. ¹³ Yet xkam ya' Joás tu', hat xmujlaxaytoj ya' sk'atanh yichmam b'et Samaria, sk'atanh heb' ya' sreyal Israel; haxa hune'xa ya' Jeroboam x'ok-kanoj reyal shelb'aloj ya'.

Xkam ya' Eliseo

¹⁴ Yet tx'ojxa yeh sk'ul ya' Eliseo yuh hune' yab'il x'i'ni kamoj, xb'eyk'oj ya' Joás sreyal Israel yila' ya'; kaw ch'oq'kankoj ya' Joás tu' yinh sat ya' Eliseo tu', chalni ya':

«¡Ay Mamin! ¡Ay Mamin! Haka' hun tenan heb' naj soldado kaw ay yip ch'inik'oj carro yet howal, haktu' hawekoj xol konhob' Israel ti'», xhi ya'.

¹⁵ Xalni ya' Eliseo tu':

—Itij hunuj arco b'oj hayeb'oj flecha, xhi ya'.

—Haktu' xuh yinitoj ya' Joás tu' hune' arco yok hayeb' flecha.

¹⁶Lawitu' xalni ya' Eliseo tu' tet ya':

—Ikanh te' arco tu', xhi ya'.

Xinikanh ya' te' arco tu'; xanikoj ya' Eliseo tu' sq'ab' yib'anh sq'ab' ya' rey tu', ¹⁷xalni ya':

—Haj hune' wentanah aykoj yetk'ulal b'ay ch'ahiloj tz'ayik, xhi ya'.

Yet xshajni ya' rey wentanah tu', xalni ya' Eliseo: Altoj haflecha tu', xhi ya'.

Haktu' xuh yaniltoj ya' sflecha tu', xalnipax ya' Eliseo tu':

—Ha' hune' ti' sflecha Komam Yahveh, ha' hune' flecha ti' ch'a'noj i'wahoj Israel yinh heb' naj sirio. Hach chawaha'kanoj k'aywahoj heb' naj sirio tu' b'et Afec, kat hatanhtzenojkaniloj heb' naj, xhi ya'.

¹⁸Xto kam yalnipax ya' Eliseo tu':

—Ikanh hej flecha xto kan ti', xhi ya'.

Lawi yinikanh ya' sreyal Israel tu' hej flecha tu', xchejni ya' Eliseo tu' smaq'nojajoy ya' te' sat tx'otx'.

Yaja' oxelnhe el xmaq'ayoj ya' te' sat tx'otx', ¹⁹haktu' xuh stit showal ya' winaj schejab'lom Komam Dios tu' yinh ya', xalni ya':

—Ta xamaq'ayoj te' howeloj el mato wajeloj el sat tx'otx', matxam hunuj heb' naj sirio ti' xhkanojkanoj hawuh, chim hatanhtze'kaniloj heb' naj sunil; yaja' ti'nanh, oxelnhe el ch'ayoj heb' naj hawuh yinh howal, xhi ya'.

²⁰Lawi skam ya' Eliseo tu', xmujlaxaytoj ya'. Hunun hab'il sb'eyk'oj hunq'ahan heb' naj elq'om ah Moab eleq' b'et Israel. ²¹Yet hunek, yet aykoj hunq'ahan heb' ya' israelita smujnihaytoj hune' kamom, xilnitoj

heb' ya' hune' majan heb' naj elq'om tu'; yinhxanhe anhe xshiriktoj heb' ya' skamom tu' yul spanteón ya' Eliseo, x'elkanoj heb' ya' yinh anhe. Xinhetik'a spit hune' kamom tu' sb'ajil ya' Eliseo, x'itiztzb'ikanh, x'ah wanoj.

²² Yulb'al aykoj ya' Joacaz tu' reyal, kaw x'ek'kanoj ya' yanma heb' ya' israelita yuh ya' Hazael sreyal Siria. ²³ Yaja' xtz'a'kanh sk'ul Komam Yahveh yinh heb' ya' israelita tu', matxa xtanhtzeloj Komam heb' ya' sunil. Xtz'a' sk'ul Komam yinh heb' ya' yuh hune' lahk'ulal xakoj Komam xol b'oj ya' Abraham, ya' Isaac b'oj ya' Jacob. Mach xtinhchakanoj Komam heb' ya', mach xtanhtzekaniloj Komam heb' ya' masanta ti'nanh.

²⁴ Lawi skamtoj ya' Hazael sreyal Siria, haxa ya' Ben-adad sk'ahol ya' x'ok-kantoj reyal shelb'aloj.

²⁵ Yulxa sq'ab' ya' Ben-adad sk'ahol ya' Hazael tu' xipaxiloj ya' Joás sk'ahol ya' Joacaz sunil hej konhob' xiloj ya' Hazael tu' tet ya' Joacaz, smam ya' Joás tu'. Oxel el xk'aywa heb' naj sirio tu' yuh ya' Joás yinh howal, haktu' xuh yetnhenpax ya' hej skonhob'al Israel.

X'ok ya' Amasías sreyaloj Judá

(2 Cr. 25.1-28)

14 ¹ Kab'xa hab'il yoktoj ya' Joás sk'ahol ya' Joacaz sreyaloj Israel yet x'oktoj ya' Amasías, sk'ahol ya' Joás sreyaloj Judá. ² 25 hab'il ya' Amasías tu' yet x'oktoj ya' reyal, 29 hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén; Joadán sb'ih smi' ya', ah Jerusalén smi' ya' tu'. ³ Kaw k'ul xuh yehik'oj ya' Amasías tu' yul sat Komam Yahveh, yaja' mach lahanoj xuh yehik'oj

ya' b'oj ya' David yichmam; haxkam xuh ya' sunil tzet xuh ya' Joás, smam. ⁴Mach xetatoj ya' sunil b'ay xhaq'elax hej komon dios, xto kam yakoj anma xahanb'al b'et tu', xto snhuspax incienso b'et tu'.

⁵Yet xax yi'kanh yip sreino ya' Amasías tu', xpotx'nitoj ya' heb' naj chejab'lom xpotx'nitoj ya' rey smam. ⁶Yaja' mach xpotx'toj ya' yuninal heb' naj potx'wahom tu', haxkam haktu' yalni kuyb'anile tz'ib'nheb'ilkanoj yuh ya' Moisés, yet xalni Komam Yahveh tet ya': «Mach chepotx'o'toj mame mi'e yuh smul yuninal, mach chepotx'o'paxtoj uninale yuh smul mame mi'e; lapan stohla' hunun mak tu' smul, kat skamoj yuh smul chaha'koj tu'», xhi Komam.

⁷10 mil heb' naj edomita xtanhtzekaniloj ya' Amasías tu' b'et Yak'alil sti' ha' ha' yet Atz'am Atz'am, xetnhenkanoj ya' konhob' Sela, xanikankoj ya' Jocteel sb'ihoj, haktokantu' sb'ih ti'nanh.

⁸Lawitu', xanitoj ya' Amasías tu' ab'ix tet ya' Joás sk'ahol ya' Joacaz yihtxikin ya' Jehú, sreyal Israel, chalni ya' yinh hakti': «Hulanh hink'atanh han, kat janikoj howal», xhitoj ya'. ⁹Yaja', hakti' xute ya' Joás yanitij spaj stzoti' ya' Amasías sreyal Judá tu': «Ay hune' te' ni'an komon telaj ay xol q'eb'tajlaj Líbano, xatoj te' hune' ab'ix tet hune' te' ich niman tzis ay b'et Líbano tu', chalni te' yinh hakti': “A' hakutz'in yixalaj hink'ahol han”, xhitoj te'. Yaja' yet lanhan yalni te' yinh haktu', x'ek'toj hune' no' xol-telajil noq' ay b'et Líbano, xanhnikantoj no' te' komon telaj tu'. ¹⁰Yeli xk'aywa Edom hawuh yinh howal, yuxin kaw chawakoj hamay; yaja' kananh akój hamay yul hawatut. ¿Tzet yuh chawaktoj hab'ah yinh sya'tajil

hawalni? Stx'ojalnhe tzet chawiha'tij hawib'anh b'oj yib'anh Judá», xhitoj ya'.

¹¹ Yaja' mach xab'etoj ya' Amasías tzet xal ya' Joás tu', yuxin x'ahtoj ya' Joás, sreyal Israel tu' yaha'koj howal yinh ya' Amasías tu' b'et Bet-semes yet Judá. ¹² Xk'aywa heb' ya' ah Judá tu' yinh howal yuh heb' naj soldado israelita, x'elkanojkanh heb' naj, xtokanoj heb' naj yatut. ¹³ B'et Bet-semes xtzab'kantoj ya' Joás sreyal Israel tu' ya' Amasías sreyal Judá; sk'ahol ya' Joás yeh ya' Amasías tu', yihtxikin ya' Ocozías yeh ya'. Lawitu' xtoh ya' b'et Jerusalén, xmaq'nikan tixhchahoj ya' 180 metro speyab'il konhob'; hat x'ichitij ya' b'ay pultah yet ya' Efraín masanta b'ay hune' pultah Stxikinb'al peyab' sb'ih. ¹⁴ Xinikantoj ya' sunil ch'en oro, ch'en plata b'oj sunil netb'al xnacha b'ay xhk'ub'alaxtoj tzetet ay stohol yul yatut Komam Yahveh b'oj yul yatut ya' rey. Lawi stzab'nikantoj ya' heb' naj sk'ahol ya' rey, xmeltzokantoj ya' Samaria.

¹⁵ Wal sunil yaq'b'ilxa hej tzetet xwatx'e ya' Joás tu', hej nimejtaj tzetet xuh ya', b'oj tzet xuh ya'ni ya' howal b'oj ya' Amasías sreyal Judá, hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inah heb' ya' sreyal Israel. ¹⁶ Yet xkam ya' Joás tu', hat xmujlaxaytoj ya' sk'atanh yichmam b'et Samaria, b'ay mujb'ilaytoj heb' ya' sreyal Israel. Haxa ya' Jeroboam sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

¹⁷ 15 hab'ilto x'ehik'oj ya' Amasías sk'ahol ya' Joás sreyal Judá tu', lawi skamtoj ya' Joás, sk'ahol ya' Joacaz sreyal Israel. ¹⁸ Wal yaq'b'ilxa tzetet xuh ya' Amasías tu', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum

b'ay ch'alaxayoj sunil hej tzetet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Judá. ¹⁹Xikanh sb'ah anma yinh ya' Amasías tu' b'et Jerusalén, haktu' xuh yelkanh ya', xtoh ya' b'et Laquis; yaja' x'ok tzujnuj heb' naj yinh ya', xpotx'nikanoj heb' naj ya' b'et Laquis tu'. ²⁰Lawitu' xanihatoj heb' naj ya' yib'anh cheh, xinitoj heb' naj ya' b'et Jerusalén; hat xmujlaxaytoj ya' yul Skonhob' ya' David sk'atanh yichmam. ²¹Lawitu', xanikoj sunil anma ay b'et Judá tu' ya' Azarías sreyaloj, shelb'aloj ya' Amasías smam; 16 hab'il ya' Azarías tu' yet x'ok ya' reyal. ²²Lawi skamtoj smam ya' Azarías tu', xwatx'enkanh ya' konhob' Elat, xanipaxiktoj ya' yalanh schejb'anil Judá hunekxa.

X'oktoj ya' skab' Jeroboam sreyaloj Israel

²³Ayxakoj 15 hab'il yoktoj ya' Amasías sk'ahol ya' Joás, sreyaloj Judá, yet x'oktoj ya' Jeroboam sk'ahol hune'xa ya' Joás sreyaloj Israel b'et Samaria. 41 hab'il x'ek' ya' reyal. ²⁴Tx'oj xuh yehik'oj ya' Jeroboam tu' yul sat Komam Yahveh, haxkam haka'tik'a tzet xuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat, yet x'ayk'ay heb' ya' israelita yinh mule yuh ya', ha'tik'a xupax ya' Jeroboam tu'.

²⁵Xwatx'epaxkanh ya' Jeroboam tu' snajachil Israel ch'ichitij b'ay ch'oktoj sb'elal Hamat, masanta b'ay ha' mar yet Arabá, haka' xute Komam Yahveh sDiosal Israel yalnitij tet ya' Jonás sk'ahol ya' Amitai, ya' schejab'lom Komam ah Gat-hefer.

²⁶Xil Komam Yahveh tzet chuh yek'kanoj ya' yanma sunil heb' ya' israelita tu'. Matxakanoj hunuj mak chuh skolnikanoj heb' ya'; tom txonhb'iltoj mato machoj matxa mak chuh skolnikanoj heb' ya'.

²⁷ Haktu' xuh yoknikoj ya' Jeroboam sk'ahol ya' Joás tu' yuh Komam Yahveh, xkolnipay Komam heb' ya' israelita tu', haxkam maxhto choche Komam stanhtze'iloj heb' ya' sat yib'anh q'inal. ²⁸ Wal sunil yaq'b'ilxa hej tzetet xuh ya' Jeroboam tu', b'oj sunil tzet xwatx'e ya', sunil hej sk'ulal xuh ya', b'oj b'aytaj xakoj ya' howal, b'oj tzet xuh yanipaxiktoj ya' Damasco b'oj Hamat yalanh schejb'anil Israel yet yet-xatik'a Judá, hat xtz'ib'nhelaxkanayoj sunil tu' yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Israel. ²⁹ Yet xkam ya' Jeroboam tu' haxa ya' Zacarías sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Azarías sreyaloj Judá

(2 Cr. 26.3-5,16-23)

15 ¹ ²⁷ hab'ilxa yektoj ya' Jeroboam sreyaloj Israel, yet x'oktoj ya' Azarías, sk'ahol ya' Amasías sreyaloj Judá. ² ¹⁶ hab'il ya' Azarías tu' yet x'oktoj ya' reyal, ⁵² hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén; Jecolías sb'ih smi' ya', ah Jerusalén smi' ya' tu'. ³ Kaw k'ul xuh yehik'oj ya' Azarías tu' yul sat Komam Yahveh, lahan xuh yehik'oj ya' b'oj ya' Amasías smam. ⁴ Yaja' mach xetatoj ya' sunil b'ay xhaq'elax hej komon dios; xto b'eypaxk'oj anma yaha'koj sxahanb'al b'et tu', kat snhusni incienso. ⁵ X'ahiloj yab'il yinh snimanil ya' rey tu' yuh Komam Yahveh, maxhtik'a xtanhaytoj yinh ya', masantotik'a xkam ya'; nantik'a yeloj hune' te' nhah b'ay x'eh ya'. Ya' Jotam sk'ahol ya' aykankoj yahawoj spalacio b'oj konhob'.

⁶ Wal sunil yaq'b'ilxa hej tzetet xuh ya' Azarías tu' b'oj sunil tzet xwatx'e ya', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inál heb' ya' sreyal Judá. ⁷ Yet xkam ya' Azarías tu', hat xmujlaxaytoj ya' yul Skonhob' ya' David sk'atanh heb' ya' yichmam. Haxa ya' Jotam sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Zacarías sreyaloj Israel

⁸ 38 hab'ilxa yoktoj ya' Azarías sreyaloj Judá, yet x'oktoj ya' Zacarías sk'ahol ya' Jeroboam sreyaloj Israel; wajeb' x'ahaw x'ek' ya' reyal b'et Samaria. ⁹ Tx'oj xuh yehik'oj ya' Zacarías tu' yul sat Komam Yahveh haka' xuh yehik'oj yichmam, haxkam haka'tik'a xuh yehik'oj ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat yet x'ayk'ay heb' ya' israelita yinh mule yuh ya', haktik'apaxtu' xuh yehik'oj ya' ti'.

¹⁰ Xikanh sb'ah ya' Salum sk'ahol ya' Jabes yinh ya' Zacarías tu', xpotx'nikantoj ya', ya' Zacarías yinh sat sunil konhob'; x'ok-kanoj ya' Salum tu' reyal shelb'aloj ya'. ¹¹ Wal yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Zacarías tu', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inál heb' ya' sreyal Israel. ¹² Haktu' xuh yijnikanoj sb'ah stzoti' Komam Yahveh alb'ilkanoj tet ya' Jehú, yet xalni Komam tet ya': «Hawik'alnhetik'a ch'okojtoj sreyaloj Israel, masanta yinh skanh majan hawik'al», xhi Komam.

X'oktoj ya' Salum sreyaloj Israel

¹³ 39 hab'ilxa yoktoj ya' Uzías^j sreyaloj Judá yet x'oktoj ya' Salum sk'ahol ya' Jabes sreyaloj Israel. Hune'nhe x'ahawil x'ek' ya' Salum tu' reyal b'et Samaria; ¹⁴haxkam yet speto ya' Manahem sk'ahol ya' Gadi b'et Tirsá, x'apni ya' b'et Samaria, xpotx'nikantoj ya', ya' Salum sk'ahol ya' Jabes tu', haxa ya' x'ok-kanoj reyaloj shelb'aloj ya'.

¹⁵ Wal yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Salum tu', b'oj tzet xuh yinikanh sb'ah ya' yinh ya' Zacarías, hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Israel.

¹⁶ Lawitu' xetankantoj ya' Manahem tu' konhob' Tifsa,^k xinikantoj ya' sunil tzet ay yul konhob' tu', haxkam mach xsjeh heb' ya' shaja' spultahil konhob' tet ya' yinh aq'ank'ulal. Hat x'ichitij ya' b'et Tirsá, x'apnikanoj ya' b'et Tifsa: xopnikantoj ya' sk'ul sunil heb' ix ix ayxa tzet yeyi.

X'ok ya' Manahem sreyaloj Israel

¹⁷ 39 hab'ilxa yoktoj ya' Azarías sreyaloj Judá, yet x'oktoj ya' Manahem sk'ahol ya' Gadi sreyaloj Israel b'et Samaria. Lahunheb' hab'il x'ek' ya' reyal b'et tu'. ¹⁸ Yaja' tx'oj xuh yehik'oj ya' sunilb'al sq'inal yul sat Komam Yahveh, haxkam maxhtik'a xsjeh ya' yaha'kanoj hej mule xuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat, yet x'ayk'ay heb' ya' israelita yinh mule yuh ya'.

---

^j15:13 Uzías Ha'tik'apax ya' Azarías xhb'ina yinh 2 R. 14:21

^k15:16 Tifsa, Tapúa mato Tapuaj chuh stz'ib'nhelaxayoj hune' tzoti' ti'.

¹⁹ Yulb'al ayiktoj ya' Manahem tu' reyal, x'oktoj ya' Pul¹ sreyal Asiria sat tx'otx' Israel; yuxin xa' ya' Manahem tu' hujeb' ciento quintal ch'en plata tet ya' Pul tu', yunhe yok ya' yetb'ihoj ya' kat mach chiloj ya' Pul tu' ya' reyal. ²⁰ Xchilayoj ya' Manahem tu' hune' tohlab'al yinh heb' ya' israelita q'alom. Etza hune' libra yok yiktaj ch'en plata yilal ya'ni heb' ya' tet ya', yunhe chuh ya'ni ya' Manahem tu' sunil hej ch'en melyuh tu' tet ya' sreyal Asiria. Haktu' xuh smeltzokantoj ya' sreyal Asiria tu' yul skonhob', matxa kam xakoj ya' howal yinh Israel tu'.

²¹ Wal yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Manahem tu', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Israel. ²² Yet xkam ya' Manahem tu', haxa ya' Pekaía sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Pekaía sreyaloj Israel

²³ 50 hab'ilxa yoktoj ya' Azarías sreyaloj Judá, yet x'oktoj ya' Pekaía sk'ahol ya' Manahem sreyaloj Israel; kab' hab'il x'ek' ya' reyal b'et Samaria. ²⁴ Yaja' stx'ojalnhe tzet xuh ya' yul sat Komam Yahveh, haxkam hatik'a tzet xuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat yet x'ayk'ay heb' ya' israelita yuh ya' yinh mule, ha'tik'a xupax ya' ti'.

²⁵ Xikanh sb'ah ya' Peka sk'ahol ya' Remalías yinh ya' Pekaía tu', xpotx'nitoj ya', ya' Pekaía tu' yul spalacio ya' rey b'et Samaria; x'ok ya' Argob, ya'

---

¹15:19 ya' Pul Ha'tik'apax ya' Tiglat-Pileser.

Arie^m b'oj 50 heb' naj winaj yik'al heb' naj galaadita yetb'ihoy ya' Peka yet xuni ya' hune' tu'. Yahaw yekoj ya' Peka tu' yinh heb' naj soldado ya' Pekaía tu'. Lawi spotx'nitoy ya', ya' Pekaía tu', x'ok-kanoy ya' reyaloj shelb'aloj ya'. ²⁶ Wal sunil yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Pekaía tu' b'oj sunil tzet xwatx'e ya', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Israel.

X'ok ya' Peka sreyaloj Israel

²⁷ 52 hab'ilxa yoktoj ya' Azarías sreyaloj Judá, yet x'oktoj ya' Peka sk'ahol ya' Remalías sreyaloj Israel b'et Samaria. 20 hab'il x'ek ya' Peka tu' reyal.

²⁸ Stx'ojalnhe tzet xuh ya' yul sat Komam Yahveh. Hatik'a tzet xuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat, yet x'ayk'ay heb' ya' israelita yinh mule yuh ya', ha'tik'a xupax ya' ti'.

²⁹ Yet ayiktoj ya' Peka tu' sreyaloj Israel, ha' tu' xb'eyk'oj ya' Tiglat-pileser sreyal Asiria yaha'koj howal yinh Israel, xinikaniloj ya' konhob' Ijón, Abel-bet-maaca, Janoa, Cedes, Hazor, Galaad, Galilea b'oj sunil stx'otx' yik'al ya' Neftalí, xtzab'nikantoy ya' heb' ya' israelita ay yul hunq'ahan konhob' tu' schejab'lomoy b'et Asiria.

³⁰ 20 hab'ilxa yoktoj ya' Jotam sk'ahol ya' Uzías sreyaloj Judá, yet xinikanh sb'ah ya' Oseas sk'ahol ya' Ela yinh ya' Peka sk'ahol ya' Remalías tu', xpotx'nikantoy ya', ya' Peka tu', x'ok-kanoy ya' reyal shelb'aloj ya'.

---

^m15:25 ya' Argob, ya' Arie Mach kaw ohtajb'iloj tzet yeh heb' ya' kawanh ti'. Ay mak ch'alni ta x'ek' ya' yanma heb' ya' b'oj ya' Pekaía, aypax mak ch'alni ta hakti' sb'ih konhob' ay b'et Galaad.

³¹ Wal sunil yaq'b'ilxa hej tzetet xuh ya' Peka tu' b'oj sunil tzet xwatx'e ya', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Israel.

X'ok ya' Jotam sreyaloj Judá

(2 Cr. 27.1-9)

³² Kab'xa hab'il yoktoj ya' Peka sk'ahol ya' Remalías sreyaloj Israel, yet x'oktoj ya' Jotam sk'ahol ya' Uzías sreyaloj Judá. ³³ 25 hab'il ya' Jotam tu' yet x'oktoj ya' reyal, 16 hab'il x'ek ya' reyal b'et Jerusalén. Jerusa sb'ih smi' ya', skutz'in ya' Sadoc yeh smi' ya' tu'.

³⁴ Kaw k'ul xuh yehik'oj ya' Jotam tu' yul sat Komam Yahveh, lahan xuh yehik'oj ya' b'oj ya' Uzías smam. ³⁵ Yaja' mach xetatoj ya' sunil b'ay xhaq'elax komon dios, xto kam yapaxkoj anma sxahanb'al b'et tu', xto snhuspax incienso.

Xwatx'ekoj ya' Jotam tu' hune' spultahil yatut Komam Yahveh q'a' nahat ayatoj.

³⁶ Wal sunil yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Jotam tu' b'oj sunil tzet xwatx'e ya', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Judá.

³⁷ Yinh hunq'ahan tz'ayik tu' x'ichikoj Komam Yahveh yanikoj yinh sk'ul ya' Rezín sreyal Siria b'oj ya' Peka sk'ahol ya' Remalías, yinh yinikanh sb'ah heb' ya' yinh Judá. ³⁸ Yet xkam ya' Jotam tu', hat xmujlaxaytoj ya' sk'atanh yichmam yul Skonhob' ya' David, haxa ya' Acaz sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Acaz sreyaloj Judá

(2 Cr. 28.1-27)

16¹ 17 hab'ilxa yektoj ya' Peka, sk'ahol ya' Remalías reyal, yet x'oktoj ya' Acaz sk'ahol ya' Jotam sreyaloj Judá. ² 20 hab'il ya' Acaz tu' yet x'oktoj ya' reyal, 16 hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén; yaja' tx'oj xuh yehik'oj ya' Acaz tu' yul sat Komam Yahveh, sDiosal, mach lahanoj xuh yehik'oj ya' b'oj ya' David yichmam. ³ Haka'tik'a stx'ojal tzet xuh heb' ya' sreyal Israel, ha'tik'a xupax ya' Acaz tu', xtoh yapaxkoj ya' hune' sk'ahol xahanb'alil tet ichamta komon dios, xnhusnitoy ya' sk'ahol tu' xol q'a' q'a', haka' skistalil xute ichamta konhob' xiloj Komam Yahveh sat stx'otx' heb' ya' israelita yet xa'ni Komam tx'otx' tet heb' ya'. ⁴ Xb'eypaxk'oj ya' Acaz tu' yaha'koj xahanb'al b'ay xhaq'elax hej komon dios, b'ay hej tz'ulik witz b'oj yalanh hej te' te' hupan yeyi; xnhusnipax ya' incienso b'et tu'.

⁵ Yinh hunq'ahan tz'ayik tu', xb'eyk'oj ya' Rezín sreyal Siria b'oj ya' Peka sk'ahol ya' Remalías, sreyal Israel, yaha'koj howal yinh ya' Acaz tu', xshoynihayoj heb' ya' Jerusalén, yaja' mach xetnhe heb' ya'. ⁶ Wal ya' sreyal Edom, xetnhepax ya' Elat hunekxa, xanihaktoj ya' yalanh schejb'anil Edom, xtzumb'enkaniltij ya' heb' ya' ah Judá b'et Elat tu', xanitoj ya' heb' naj edomita ehoj b'et tu' masanta ti'nanh.

⁷ Haktu' xuh yanitoj ya' Acaz tu' hunq'ahan heb' naj schejab'lom yalnoj tet ya' Tiglat-pileser, sreyal Asiria: «Ayinkoj yalanh hachejb'anil han, hulanh

kat hin hakolni yul sq'ab' ya' sreyal Siria b'oj ya' sreyal Israel han, haxkam xikanh sb'ah heb' ya' winh han», xhitoj ya'. ⁸ Lawi tu', xinihaltij ya' Acaz tu' sunil ch'en plata b'oj ch'en oro k'ub'ab'iltoj yul yatut Komam Dios b'oj yul spalacio, xanitoj ya' ch'en tet ya' sreyal Asiria tu'. ⁹ Xab'etoj ya' sreyal Asiria tu' tzet xq'an ya' Acaz tu', yuxin x'ahtoj ya' yaha'koj howal yinh konhob' Damasco, xetnhenkanoj ya', xinikantoj ya' maktaj ah Damasco tu' chejab'lomal b'et Kir; xpotx'nipaxkantoj ya' sreyal Asiria tu' ya' Rezín.

¹⁰ Yet xtoh ya' rey Acaz tu' yilnoj ya' Tiglat-pileser sreyal Asiria b'et Damasco, xilni ya' hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al aykanh b'et tu', lawitu', xwatx'enayoj ya' tzet kaw yeh swatx'eb'anil tet ya' Urías sacerdote. ¹¹ Haktu' xuh yanikanh ya' Urías sacerdote tu' hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al kaw lahan b'oj hune' xwatx'etoj ya' tet ya' rey Acaz b'et Damasco. Xwatx'enakanoj ya' Urías tu' hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al tu' yalanhto maxhto xhpaxtij ya' rey tu' b'et Damasco.

¹² Yet xpaxtij ya' rey tu' b'et Damasco, xilni ya' hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al tu', xanikoj ya' sxahanb'al yib'anh. ¹³ Xnhusnitoj ya' rey tu' xahanb'al xnhuslaxkantoj sunil yib'anh b'ay ch'ahtoj xahanb'al b'oj tajinh yofrenda, xshamnihayoj ya' ofrenda yet vino yib'anh b'oj schik'il hej sxahanb'al yet aq'ank'ulal.

¹⁴ Somanta hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al nab'a' bronce aykoj yinh sat yatut Komam Yahveh xiloj ya', haxa hune' ak'to tu' xayoj ya' b'aytik'a ayayoj; hat-xa

xayoj ya' hune' nab'a' bronce tu' yetk'ulal norte, sq'axepal hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al ak'to tu'.

¹⁵Lawitu' xalni ya' rey Acaz tu' tet ya' Urías sacerdote: «Yib'anh hune' ak' b'ay ch'ahtoj xahanb'al, hat chanhusu' hej xahanb'al xnhuslaxkantoj sunil ch'alaxkoj sab'sahk'alil b'oj hej tajinh ofrenda ch'alaxkoj sk'ejb'alil, b'oj xahanb'al xnhuslaxkantoj sunil chakoj ya' rey b'oj tajinh yofrenda, b'oj xahanb'al xnhuslaxkantoj sunil chakoj sunil konhob' b'oj tajinh yofrenda, b'oj pax ofrenda yet vino; chahama'ayoj schik'il xahanb'al xnhuslaxkantoj sunil, b'oj sunil hej xahanb'al yib'anh hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al ti'. Wal hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al nab'a' bronce, hayinxanhe ch'oknojkoj wuh han»,ⁿ xhi ya'.

¹⁶Xuni ya' Urías sacerdote tu' sunil tzet xal ya' rey Acaz tu'. ¹⁷Lawitu' xiniltoj ya' Acaz tu' smarchohal hunq'ahan carreta, xiniloj ya' hej tx'ahb'al q'ab'e aykoj yib'anh; xinipaxiloj ya' niman pila ayatoj yib'anh no' 12 wakax nab'a' bronce, xanihatoj ya' yib'anh hunq'ahan ch'en ch'en latz'b'ilkanh.

¹⁸Yunhe skan ya' Acaz tu' k'ulal yul sat ya' sreyal Asiria, xiloj ya' hune' lugar yet sábado xewb'al tz'ayik watx'eb'iliktoj yul yatut Komam Yahveh, b'oj hune' sb'eh ya' rey ayiltij yinhtaj ch'apni b'ay yatut Komam Yahveh.

¹⁹Wal sunil yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Acaz tu', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Judá.

ⁿ16:15 *hayinxanhe ch'oknojkoj wuh han* Tonhe xetakantoj ya' Acaz ti' tzet chuh yalaxkoj xahanb'al b'et ti'. Ilwejk'anab' yinh Éx. 29:38-42; Nm. 28:2-8

²⁰ Yet xkam ya' Acaz tu', hat xmujlaxaytoj ya' sk'atanh yichmam yul Skonhob' ya' David; haxa ya' Ezequías sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

**X'ilaxkantoj heb' ya'
israelita chejab'lomal b'et Asiria**

17 ¹ 12 hab'ilxa yoktoj ya' Acaz sreyaloj Judá yet x'oktoj ya' Oseas sk'ahol ya' Ela sreyaloj Israel b'et Samaria. B'alunheb' hab'il x'ek' ya' Oseas tu' reyal. ² Mach k'uluj xuh yehik'oj ya' yul sat Komam Yahveh, yaja' mach lahanoj stx'ojal tzet xuh ya' b'oj heb' ya' xax ek'le sreyaloj Israel yalanhto tu'.

³ Xb'eyk'oj ya' Salmanasar sreyal Asiria yaha'koj howal yinh ya' Oseas tu', haktu' xuh yok-kantoj ya' Oseas tu' yalanh schejb'anil ya', chanitoj ya' stohlab'al tet ya'.

⁴ Yaja' xohtajnheloj ya' Sreyal Asiria tu', ta xikanh sb'ah ya' Oseas yinh ya', haxkam xatoj ya' schejab'lom yila' ya' So sreyal Egipto, yunhe sq'an-ni ya' tet ya' ta xhkolwa ya' yinh ya', yuxin, matxa xatoj ya' stohlab'al tet ya' Salmanasar tu' haka' chute hunun hab'il; haktu' xuh yinitoj ya' Salmanasar tu' ya' Oseas yul preso. ⁵ Lawitu', xshoynihayoj ya' sreyal Asiria tu' Samaria yulb'al oxeb' hab'il, x'ok-kanoj ya' yahawoj sunil stx'otx'al Israel. ⁶ B'alunheb'xa hab'il yoktoj ya' Oseas tu' reyal, yet xetnhenkanoj ya' sreyal Asiria tu' Samaria, xinikantoj ya' heb' ya' israelita schejab'lomal b'et Asiria.

Hat xa' ya' sreyal Asiria tu' heb' ya' israelita b'et stx'otx'al Halah, b'et Gozán b'ay sti' ha' niman Habor b'oj b'ay skonhob' heb' naj medos.

⁷Yuh xakoj heb' ya' israelita tu' smul yul sat Komam Yahveh sDiosal, Komam x'inihaltij heb' ya' b'et tx'otx' Egipto, b'ay ch'ek'kanok ya' yanma heb' ya' yuh ya' faraón sreyal Egipto, xshaq'en heb' ya' hej komon dios, yuxin hakti' xtanhkanok heb' ya'.

⁸X'okpax tzujnuj heb' ya' israelita tu' yinh sb'eyb'al hej konhob' xiloj Komam sat tx'otx' tx'otx' tu', yet xa'ni Komam tx'otx' tet yik'al Israel, xunipax heb' ya' hej tzetet xichekoj heb' ya' sreyal Israel yuni.

⁹Kaw tx'ihal tzetet xuh heb' ya' israelita tu' yinh ewantajil^o mach xhcha swi' Komam Yahveh sDiosal Israel: xakanh heb' ya' b'ay xhaq'e hej komon dios yul sunil hej skonhob'al Israel, ch'ichitij b'ay aykanh hej torre b'ay xhmunlanhelax hej te' uva masanta b'ay hej konhob' kawxeb'ilkoj speyab'il.

¹⁰Xwatx'enkanh heb' ya' yechel ich ix tiyoxh Asera swi'laj tz'ulik witz b'oj yalanh hej te' te' hupan yeyi, xanikanh heb' ya' hej ch'en ch'en xikiltaj yeh b'ay aykoj yechel tiyoxh. ¹¹xnhusni heb' ya' incienso b'ay xhaq'elax komon dios, haka' xute hej konhob' xiloj Komam sat stx'otx' heb' ya', xuni heb' ya' stx'ojal yul sat Komam Yahveh, xinitij heb' ya' showal Komam.

¹²Xsaq'epax heb' ya' hej tiyoxh xal Komam Yahveh ta mach shaq'e heb' ya'.

¹³Tx'ihal el xkach Komam Yahveh heb' ya' israelita tu' b'oj heb' ya' ah Judá yinh sti' heb' ya' profeta; chalni Komam: «B'ejwejkanok hetx'ojal ti' kat heyijyenk'oj sunil hinchejb'anil ab'ilkanok wuh tet heyichmam han, tzet chin chej heyub' han b'oj

---

^o17:9 ewantajil Mach kaw stxumlaxi tzet choche yala'iloj hune' tzoti' ti' yinh hebreo.

hinkuyb'anil han, xhwalnipax teyey yinh sti' heb' ya' profeta hinchejab'lom ti'nanh han», xhi Komam.

¹⁴Yaja' mach xyijye heb' ya' tzet xal Komam, xwi'enhen sb'ah heb' ya' haka' xute yichmam, xb'ejnikanoj heb' ya' yanikoj skawxob'al sk'ul yinh Komam Yahveh, sDiosal. ¹⁵Xanhkan maloj heb' ya' tzet schej Komam yub' heb' ya', slahk'ulal Komam xwatx'e b'oj yichmam heb' ya' b'oj hej tzetet yilal snanitij heb' ya', x'ok heb' ya' shaq'enoj hej komon dios, xk'aynikantoj sb'ah heb' ya', haxkam x'ok tzujnuj heb' ya' yinh tzet chuh hej konhob' aykoj shoyanil Israel tu'; k'ajam kachb'il heb' ya' yuh Komam Yahveh ta mach chuh heb' ya' hunq'ahan tzetet tu'. ¹⁶Xakanoj heb' ya' sunil schejb'anil Komam Yahveh sDiosal, x'ok heb' ya' shaq'enoj sunil tzet ayatoj satkanh b'oj ich dios Baal, xwatx'enayoj heb' ya' yechel kak'onh no' wakax stiyoxhoj, xwatx'enpaxayoj heb' ya' hej yechel ich ix tiyoxh Asera. ¹⁷Xnhustuj heb' ya' sk'ahol b'oj skutz'in xahanb'alil xol q'a' q'a' tet komon dios; x'ok heb' ya' sq'amb'enoj sb'ah tet ahb'elom b'oj tet kunlom. Stx'ojalnhe xuh heb' ya' yul sat Komam Yahveh, xinitij heb' ya' showal Komam.

¹⁸Xtitkanoj lemna chil Komam yinh Israel tu', yuxin xiloj Komam heb' ya' yinh sat; haxanhe yik'al Judá xkankanoj. ¹⁹Yaja' maxhtik'a xyijyepax heb' ya' ah Judá tu' schejb'anil Komam Yahveh sDiosal; ha'tik'a tzet xuh heb' ya' israelita, ha'tik'a xupax heb' ya'. ²⁰Haktu' xuh yanikanoj Komam Yahveh sunil heb' ya' israelita, xa'ni Komam ek'oj ya' yanma heb' ya', xanikankoj Komam heb' ya' yul sq'ab' heb' naj elq'om.

²¹ Yet xpohnihiloj Komam Yahveh Israel yinh yik'al ya' David, xakoj heb' ya' israelita tu' ya' Jeroboam, sk'ahol ya' Nabat sreyaloj; ya' Jeroboam tu' xpohniltoj heb' ya' israelita yinh sb'eyb'al Komam Yahveh, xa'ni ya' ayk'ayoj heb' ya' yinh mule.

²² Yaja' ha'tik'a tzet xuh ya' Jeroboam, ha'tik'a xupax heb' ya' israelita tu', maxhtik'a xb'ejkanoj heb' ya' yuni, ²³ masantotik'a x'apni stz'ayikal b'ay xakanoj Komam heb' ya', haka' xute Komam yalni tet heb' ya' sprofeta schejab'lom. Haktu' xuh yilaxkantoj heb' ya' israelita tu' chejab'lomal b'et Asiria, masanta ti'nanh.

X'apnipax anma ehoj Samaria hunekxa

²⁴ Nanxa mak xb'ey ya' sreyal Asiria yiha'tij, yunhe yehayoj yul skonhob' heb' ya' israelita tu'; ay anma ah Babilonia xb'eyk'oj ya' yiha'tij, aypax mak ah Cuta, ay mak ah Ava, ay mak ah Hamat b'oj ah Sefarvaim xb'eyk'oj ya' yiha'tij, yunhe yehayoj b'et Samaria b'oj hej skonhob'al Israel. ²⁵ Yaja' yet kaw toto yapni anma ehoj b'et tu', xanitoj Komam Yahveh no' b'alam stanhtzenojiloj heb' ya', haxkam mach xshaq'e heb' ya' Komam Yahveh. ²⁶ Haktu' xuh yalaxtoj hune' ab'ix tet ya' sreyal Asiria, chalni: «Xatoj ya' sDiosal Israel no' b'alam, aykankoj no' stanhtzeniloj anma xawatoj ehoj b'et Samaria, haxkam mach yohtajoj schejb'anil sDiosal Israel», xhi hune' ab'ix tu'.

²⁷ Yuxin xchej ya' sreyal Asiria tu', meltzolaxojtoj hunuj ya' sacerdote b'et Samaria, hunuj ya' ib'iltoj chejab'lomal, yunhe yehayoj ya' b'et tu', kat skuyni ya' anma yinh schejb'anil sDiosal Israel. ²⁸ Haktu'

xuh yapni hune' ya' sacerdote x'ilaxtoj b'et Samaria ehoj b'et Bet-el, xkuyni ya' anma tzet chuh shaq'en Komam Yahveh.

²⁹ Yaja' x'ok anma nan konhob'al tu' swatx'e' yechel hej sdiosal konhob' b'ay ch'ehayoj, xanihaktoj yul hej b'ay xhaq'elax hej komon dios watx'eb'il yuh heb' ya' ah Samaria. ³⁰ Xwatx'e heb' ya' ah Babilonia yechel ich dios Sucot-benot, xwatx'en heb' ya' ah Cuta, ich Nergal, ich dios Asima ha' xwatx'e heb' ya' ah Hamat, ³¹ ich dios Nibhaz b'oj ich Tartac, ha' xwatx'e heb' ya' aveo; wal anma ah Sefarvaim yuninal xnhustuj xahanb'alil tet ich dios Adramelec b'oj tet ich dios Anamelec.

³² Xshaq'e heb' naj Komam Yahveh, yaja' tzan-nhetik'a mak sayayoj heb' naj sacerdotheal, yunhe yanikoj xahanb'al b'ay xhaq'elax hej komon dios. ³³ Waxamkami xshaq'e heb' naj Komam Yahveh, yaja' xshaq'epax heb' naj hej sdiosal hej konhob' b'ay x'ilaxtoj chejab'lomal, haka' sb'eyb'al hunun konhob' tu'.

³⁴ Haktokantu' chute heb' naj ti'nanh. Mach shaq'e heb' naj Komam haka' yetwanoj ayah, mach syijye heb' naj chejb'anile yilal syijyelaxi, kuyb'anile, tzet xhchejlax yub' heb' naj b'oj mach xyijyek'oj heb' naj schejb'anil Komam ab'ilkanoj yuh tet heb' ya' yik'al ya' Jacob, ya' xakoj Komam Israel sb'ihoj.

³⁵ Yet xwatx'en Komam Yahveh hune' slahk'ulal b'oj heb' ya' israelita, xalnikanoj Komam tet heb' ya': «Mach hunujxa dios b'ay cheyiha'ayoj heb'ah kat hehaq'enoj, mach cheyaha' q'ana' heb'ah tet kat heyanojkoj xahanb'al tet; ³⁶ wetnhe hayin Yahveh hin ti' cheyiha'ayoj heb'ah han, hayin-nhe chin

hehaq'e' han; wetnhepax cheyaha'koj xahanb'al han, haxkam hayin xex wiltij b'et Egipto yuh skanhil weh han b'oj yuh skanhil hinmay han. ³⁷ Mach chehaq'e' hej komon dios; nan-nhe heyuh yinh heyijyenojk'oj hinchejb'anil yilal syijyelax han, hinkuyb'anil han, tzet yetwanoj ay yulaxi b'oj hej hinchejb'anil tz'ib'nheb'ilkanoj teyet han. ³⁸ Mach chenahulnhe'toj hinlahk'ulal xin watx'e b'oj hex han, mach chehaq'e' hej komon dios. ³⁹ Hayin-nhe Yahveh hin heDiosal ti' chin hehaq'e' han, kat hex hin kolnojiloy yul sq'ab' sunil heyenemigo han», xhi Komam.

⁴⁰ Yaja' mach xab'etoy hunq'ahan konhob' tu' tzet xal Komam, xuni hej tzetet q'aynajtik'a yuni yet payxa. ⁴¹ Shaq'e anma nan konhob'al tu' Komam Yahveh, yaja' shaq'epax hej stiyoxh. Haktokantu' chute yik'al anma nan konhob'al tu' ti'nanh.

X'ok ya' Ezequías sreyaloj Judá

(2 Cr. 29.1-2)

18 ¹ Oxeb'xa hab'il yoktoj ya' Oseas, sk'ahol ya' Ela sreyaloj Israel yet x'oktoj ya' Ezequías sk'ahol ya' Acaz sreyaloj Judá. ² 25 hab'il ya' Ezequías tu' yet x'oktoj ya' reyal, 29 hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén; Abi sb'ih smi' ya', skutz'in ya' Zacarías yeh smi' ya' tu'. ³ Kaw k'ul xuh yehik'oj ya' Ezequías tu' yul sat Komam Yahveh, haka' xuh yehik'oj ya' David yichmam. ⁴ Xiloy ya' sunil b'ay xhaq'elax hej komon dios, xmaq'ni tixhchahoj ya' sunil ichamta tiyoxh b'oj sunil ichamta yechel ich ix tiyoxh Asera; xetantoj ya' hune' yechel no' lab'ah nab'a' bronce watx'eb'il yuh ya' Moisés, haxkam

snhus heb' ya' israelita tu' incienco tet, chalni heb' ya' Nehustán^P yinh.

⁵ Yinh-nhe Komam Yahveh, sDiosal Israel xakoj ya' Ezequías tu' skawxob'al sk'ul. Mach hunuj heb' ya' xax ek'le sreyaloj Judá xk'oji yuni tzet xuh ya', machpax hunuj heb' ya' xto oktoj sreyaloj Judá tu' xk'oji yuni tzet xuh ya'; ⁶ haxkam x'ehik'oj ya' haka' kaw choche Komam Yahveh, maxhtik'a xpohiltoj sb'ah ya' yinh Komam, xyijyenk'oj ya' schejb'anil Komam ab'ilkanoj tet ya' Moisés. ⁷ Kaw k'ul ch'elkanikoj sunil hej tzetet chuh ya', haxkam aynhetik'akoj Komam Yahveh yetb'ihoj ya'.

Maxhtik'a x'oktoj ya' Ezequías tu' yalanh schejb'anil ya' sreyal Asiria, xikanh sb'ah ya' yinh ya' rey tu'.

⁸ X'i'wapax ya' yinh howal yinh heb' naj filisteo masanta b'et Gaza b'oj hej snajachil. Ch'ichitij b'ay hej torre b'ay xhmunlanhelax hej te' uva masanta b'ay hej konhob' k'ul yekoj speyab'il.

X'i'wa ya' Salmanasar sreyal Asiria yinh Samaria.

⁹ Kanheb'xa hab'il yoktoj ya' Ezequías reyal, yet ayxakoj hujeb' hab'il yoktoj ya' Oseas sk'ahol ya' Ela, sreyaloj Israel, ha' tu' xb'eyk'oj ya' Salmanasar, sreyal Asiria yaha'koj howal yinh Samaria, x'ichikoj ya' shoynihayoj. ¹⁰ Wajeb'xa hab'il yoktoj ya' Ezequías reyal, yet ayxakoj b'alunheb' hab'il yoktoj ya' Oseas sreyaloj Israel, yet x'el oxeb' hab'il shoynihayoj ya' Salmanasar tu' Samaria, xetnhenkanoj ya' yinh howal; ¹¹ xinikantoj ya' sreyal Asiria tu' heb' ya' israelita schejab'lomoj b'et Asiria;

---

^P18:4 *Nehustán* Yinh hebreo etza lahan jab'en hune' tzoti' ti' b'oj lab'ah, maka bronce. Ilwejk'anab' yinh Nm. 21:4-9

hat xa' ya' Salmanasar tu' heb' ya' israelita b'et stx'otx'al Halah, b'et Gozán b'ay sti' ha' niman Habor b'oj b'ay hej skonhob' heb' naj medos. ¹² haxkam mach xab'etoj heb' ya' tzet xal Komam Yahveh sDiosal, xanhnimaloj heb' ya' slahk'ulal Komam Yahveh, xmanhk'on heb' ya' sunil tzet alb'ilkanoj yuh ya' Moisés schejab'lom Komam Dios.

X'ok ya' Senaquerib yaha'koj howal yinh Judá

(2 Cr. 32:1-19; Is. 36:1-22)

¹³ ¹⁴ hab'ilxa yoktoj ya' Ezequías reyál, yet xb'eyk'oj ya' Senaquerib sreyal Asiria yanojkoj howal yinh hej skonhob'al Judá kawxeb'ilkoj speyab'il, xetnhenkanoj ya' sunil hej konhob' tu'. ¹⁴ Haktu' xuh yanitoj ya' Ezequías sreyal Judá hune' ab'ix tet ya' sreyal Asiria b'et Laquis b'ay chala: «Chin tohla' sunil tohlab'al chaq'ana' wet han, haxkam yeli xwakoj hinmul tawet han; yaja' iloj hasoldado yinh hinkonhob' ti' han», xhitoj ya'.

Haktu' xuh sq'an-ni ya' sreyal Asiria tu' kab' ciento quintal ch'en plata yok 20 quintal ch'en oro tet ya' Ezequías sreyal Judá tu' tohlab'alil. ¹⁵ Xanitoj ya' Ezequías tu' sunil ch'en plata k'ub'ab'iltoj yul yatut Komam Dios b'oj yul spalacio tet ya' Senaquerib tu'. ¹⁶ Yinh hunq'ahan tz'ayik tu', xiloj ya' Ezequías ch'en oro aykoj yinh spultahil yatut Komam Dios b'oj ch'en aykoj yinh smarchohal pultah tu' yuh ya', xanitoj ya' ch'en tet ya' sreyal Asiria.

¹⁷ Lawitu' xanipaxtoj ya' sreyal Asiria tu' ya' aykoj swi'aloj yinh soldado q'a' ayto yelapnojal yeyi, ya' smunlawom ya' b'ay aykoj skawxob'al sk'ul b'oj ya' aykoj yahawoj hej konhob', yuh yanikoj heb' ya'

howal yinh ya' rey Ezequías tu' hunekxa; haktu' xuh yel heb' naj b'et Laquis xtoh heb' naj Jerusalén, yunhe yanojkoj heb' naj howal yinh Jerusalén. Yet x'apni heb' naj soldado tu', hat x'ehayoj heb' naj sb'elal b'ay Stx'ahlax q'ap q'ape, b'ay canal ch'initoj ha' ha' b'ay ch'etxi ha' ha' ayatoj yib'anhatoj tu'.

¹⁸Lawitu' xawten heb' naj soldado tu' ya' rey Ezequías, yaja' ya' Eliaquim sk'ahol ya' Hilcías yahaw yekoj yinh palacio b'oj ya' Sebna stz'ib'nhen hej te' hum b'oj ya' Joa sk'ahol ya' Asaf stz'ib'nhen hej tzetet ch'ek'toj yinh sq'inal konhob', ha' heb' ya' x'eltij chanoj heb' naj. ¹⁹Xalni ya' aykoj yahawoj hej konhob' tet heb' ya':

—Alwej tet ya' Ezequías yinh hakti': Hakti' yalni ya' sreyal Asiria kaw ay yelapnojal yeyi: ¿Mak yinh aykoj skawxob'al hak'ul? ²⁰ ¿Ham hawalni ta xhk'ojoj hatzoti' yinh wip b'oj hun tenan hinsoldado ti' han? ¿Mak aykoj hawetb'ihoj yuxin chawikanh hab'ah winh han? ²¹Xhwil han ta yinh Egipto xhkawxi hak'ul. Lahan Egipto tu' b'oj hunuj te' ah nab' tz'itan b'ay mach chuh skawxi kok'ul, haxkam yet xhpax tz'itna te', xhtoh te' yul koq'ab' kat kolahwi yuh te'; haktu' yekoj Egipto b'oj ya' faraón sreyal tu' tet sunil mak xhkawxi sk'ul yinh. ²²Ta chawal wet han: “Yinh Komam Yahveh koDiosal aykoj skawxob'al kok'ul han”, ta kachi, ¿tom mataj ha' ya' tu' xawiloj spixan xin Ezequías, yet xawetantoj b'ay xhaq'elax hej komon dios b'oj b'ay ch'alaxkoj xahanb'al tet, xawalni tet Judá b'oj tet Jerusalén ta hanhk'anhe yib'anh hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al ay b'et Jerusalén ti' chuh yanikoj anma sxahanb'al?

²³ Ti'nanh xin, watax'e hunuj halahk'ulal b'oj ya' wahaw sreyal Asiria han; xhwaha' kab'oj mil no' cheh tawet han ta chawaloj heb' naj winaj ch'inik'oj no'. ²⁴ Waxamkami aykoj Egipto hawetb'ihoj, heb' naj soldado ch'inik'oj no' cheh b'oj hej carro yet howal, ¿tox chach k'ojoj yinh hunuj heb' naj aykoj swi'aloj yinh heb' naj hinsoldado ti' hawalni han xin, mato hunuj schejab'lom ya' wahaw tu' q'a' mach yelapnojal yeh han? ²⁵ Ham hawalni ta machkoj Komam Yahveh jetb'ihoj han yet chonh hul janojkoj howal tawinh ti'nanh han. Ha' kaw Komam x'alni wet han: “As akoy howal yinh hune' konhob' tu', kat hatanhtzeniloj”, xhi Komam, xhi ya'.

²⁶ Haktu' xuh sta'wi ya' Eliaquim sk'ahol ya' Hilcías, ya' Sebna b'oj ya' Joa tet ya' aykoj yahawoj hej konhob' tu':

—Xhkotxum arameo han, mach chach tzotel jet yinh hebreo han, tzotelanh yinh arameo, haximwal mach chab'e anma ayatoj yib'anh peyab' ti' tzet chawala; xhi heb' ya'.

²⁷ Xalni ya' aykoj yahawoj hej konhob' tu':

—Matajnhe teyet b'oj tet ya' heyahaw tu' xin yatij ya' wahaw wala' hune' ab'ix ti' han, haxkam yet xhkohoynojajoj hune' konhob' ti' han, ch'ek'ojpax ya' yanma anma ayatoj yib'anh peyab' ti' teyinh. Chuluj hune' niman nhohchalal b'oj tajinhti'al teyinh, xahelob'kantoy hetza', kat heyuk'nuj heyatxul, xhi ya'.

²⁸ Lawitu' x'ah linhnoj ya' aykoj swi'aloj yinh heb' naj ch'initoy svino ya' rey tu', x'ah yaw ya', xalni ya' yinh kaw ip yinh hebreo: «Ab'ewej tzet chal ya' sreyal Asiria kaw ay yelapnojal yeyi. ²⁹ Hakti' yalni

ya' rey tu': "Mach xhkawxi hek'ul yinh tzet chal ya' Ezequías tu' teyet, haxkam mach xhk'ojoj ya' hex skolnojiløj wet han. ³⁰ Mach tonhehoj cheyila chalni ya' Ezequías tu' teyet ta cheyakoŷ skawxob'al hek'ul yinh Komam Yahveh, chalni ya' teyet: Yinh kaw yeli ha' Komam Yahveh chonh kolnoj, mach ch'alaxojkoŷ hune' konhob' ti' yul sq'ab' ya' sreyal Asiria", ta xhi ya'. ³¹ Mach cheyab'etoŷ tzet chal ya' Ezequías tu', haxkam hakti' yalni ya' sreyal Asiria: "Jaha'wejkoŷ aq'ank'ulal koxol, iwejayoŷ heb'ah wet han, haximwal chuh helonoŷ sat heyuva b'oj heyigo, kat heyuk'nuŷ ha' ha' ch'ahtij yul heyoq' hunun hex, ³² masanto chin huluj hex wiha'toŷ sat hunujxa tx'otx' tx'otx' haka' heyet ti' b'ay kaw cha' ixim trigo han, vino, te' uva, te' olivo, te' aceite, ixim pan b'oj no' kab'; haximwal k'ul chuh yek'oj heyuh, mach chex kamoŷtoŷ. Mach cheyab'etoŷ tzet chal ya' Ezequías tu', haxkam tonhe chal ya' yet chalni ya' teyet ta chex skolo'iløj Komam Yahveh. ³³ ¿Tox ayxa hunuj sdiosal hej konhob' xhk'oŷi skolniloŷ skonhob' tet ya' sreyal Asiria xin? ³⁴ ¿Tox xk'oŷi sdiosal Hamat, Arfad, Sefarvaim, Hena b'oj Iva skolniloŷ Samaria xin? ¿B'ay tu' aykoŷ hunq'ahan hej dios tu' yet xetnhenkanoŷ Asiria Samaria? ³⁵ ¿B'aytet hunuj dios ay xol hej sdiosal hej konhob' ay sat tx'otx' tx'otx' ti' xax k'oŷi skolniloŷ skonhob' yul hinq'ab' han, yuxin cheyala ta chex skolo'iløj Komam Yahveh tu'?"», xhi ya' sreyal Asiria tu'.

³⁶ Yaja' mach hunuj mak xta'wi tet ya', haxkam kachb'il heb' ya' yuh ya' rey ta mach xhta'wi heb' ya'. ³⁷ Haktu' xuh stoh ya' Eliaquim sk'ahol ya' Hilcías, yahaw yekoŷ yinh palacio, ya' Sebna stz'ib'nhen hej

te' hum b'oj ya' Joa, sk'ahol ya' Asaf stz'ib'nhen hej tzetet ch'ek'toj yinh sq'inal konhob' yilnoj ya' rey Ezequías tu'. Hatz'b'ilkantoj xil sq'ap heb' ya' yuh, yuh b'isk'ulal yet x'apni heb' ya' yalnoj sunil tzet xal ya' aykoj yahawoj yinh hej konhob' tu'.

**Xkoliloj Komam Yahveh konhob' Judá
yul sq'ab' ya' Senaquerib**

(2 Cr. 32.20-23; Is. 37.1-38)

19 ¹ Yet xab'en ya' rey Ezequías sunil hej tzetet ti', xatz'nitoj ya' xil sq'ap yuh b'isk'ulal, xanikoj ya' xilq'ape kaw stzako yinh, lawitu' x'oktoj ya' yul yatut Komam Dios. ² Xanitoj ya' Ezequías tu' ya' Eliaquim yahaw yekoj yinh spalacio, ya' Sebna stz'ib'nhen hej te' hum b'oj heb' ya' icham winaj xol heb' ya' sacerdote, yilnoj ya' Isaías sk'ahol ya' Amoz, ya' sprofeta Komam Dios; lapan aykoj xilq'ape kaw stzako yinh heb' ya', ³ yunhe stoh heb' ya' yalnoj tet ya': «Hakti' yalni ya' rey Ezequías: “Lahan hune' tz'ayik ti' b'oj haka' yet spitzk'ahojxa hunuj ni'an unin, yaja' matxa yip ya' mi'e; stz'ayikalil b'isk'ulal b'oj tx'ixwilal, stz'ayikalil sya'tajil hune' ti'”. ⁴ ¿Xim yab'e Komam Yahveh koDiosal tzet xal ya' aykoj yahawoj hej konhob', ya' xatij ya' sreyal Asiria yet tx'oj xuh stzotel ya' yinh Komam Dios itzitzal yeyi? ¿Taxka chaha'ayoj Komam sya'tajil yib'anh ya' yuh stx'ojal xal ya' yinh Komam? Yuxin kaw xhkoq'an tawet han ta chach txahli jinh haywanh honhto xonh kankanoj ti' tet Komam Dios han”», xhi heb' ya'.

⁵ Lawi stanhk'okanoj heb' ya' xatoj ya' Ezequías tu' stzoteli, ⁶ xta'wi ya' sprofeta Komam Dios tu' tet heb' ya': «Hakti' heyalnoj tet ya' heyahaw tu': Hakti' yalni

Komam Yahveh: “Mach chach xiwkanh hawab'en tzoti' tx'oj xal heb' naj schejab'lom ya' sreyal Asiria tu' winh han. ⁷Chawila'k'anab'i tzet xhwub' han; xhwaha'koj hune' espíritu yinh ya' sreyal Asiria tu' han, kat yab'enojtoj ya' hune' tzet ch'al-laxoj tet, kat smeltzohojtoj ya' yul skonhob', yaja' yet hat-xa ay ya' b'et tu', kat spotx'laxoj ya' yinh ch'en espada”», xhi Komam, xhi ya' Isaías tu'.

⁸Yet xpaxtoj ya' aykoj yahawoj hej konhob', xilni ya' ta aykoj ya' sreyal Asiria yanojkoj howal yinh Libna, haxkam xab'ehiloj ya' ta xax paxtij ya' rey tu' b'et Laquis.

⁹B'et tu' ay ya' sreyal Asiria tu' yet xab'eniloj ya' ta lanhanxa stoh ya' Tirhaca, sreyal Etiopía yanojkoj howal yinh ya', haktu' xuh yanitoj ya' heb' naj schejab'lom ya' yalnoj tet ya' Ezequías hunekxa: ¹⁰«Hakti' heyalnoj tet ya' Ezequías sreyal Judá: “Mach ch'okoj Jerusalén yul sq'ab' ya' sreyal Asiria”, xhi haDiosal tawet, YA' b'ay xhkawxi hak'ul, yaja' mach chawa' yuluj hak'ul yinh tzet chal YA'.

¹¹¿Tom maxhto chawab'ekoj tzet xuh yetankantoj heb' ya' sreyal Asiria ti' hej konhob' xin, yuxin chach elojkanh hawalni? ¹²¿Tom xk'oji sdiosal hej konhob' Gozán, Harán, Resef b'oj yik'al ya' Edén ay b'et Telasar skolniloj heb' ya' yul sq'ab' hej wichmam han xin? ¹³¿B'ay tu' aykoj ya' sreyal Hamat ti'nanh b'oj ya' sreyal Arfad hawalni? ¿Tzet xutuj heb' ya' sreyal Sefarvaim, konhob' Hena b'oj Iva?», xhitoj ya'.

¹⁴Lawi schanik'oj ya' Ezequías te' hum b'ay ayayoj hune' ab'ix tet heb' naj schejab'lom ya' sreyal Asiria tu', xilni ya' tzet chal te', x'oktoj ya' yul yatut Komam Dios, xleb'antoj ya' te' yinh sat Komam

Yahveh. ¹⁵ Lawitu' x'ok ya' Ezequías tu' txahloj tet Komam Yahveh, chalni ya': «Mamin Yahveh, sDiosal Israel, hach tz'onhan hach xol hej querubín, hachnhe hach sDiosal sunil hej konhob' ay sat yib'anh q'inal ti'; hach xawatx'e satkanh b'oj tx'otx' tx'otx'. ¹⁶ Il hin ti'nanh han Mamin Yahveh; ab'etoj tzet xhwal han. Il yinh k'ul Mamin, ilk'anab'i. Ab'ek'anab' tzet xaltij ya' Senaquerib wet han, yunhe tx'oj stzotel ya' tawinh Dios Mamin itzitzal yeyi. ¹⁷ Yeli Mamin Yahveh, xax yetatoj heb' ya' sreyal Asiria tu' sunil hej konhob' tu' b'oj hej stx'otx'al. ¹⁸ Xax snhuskantoj heb' ya' ichamta stiyoxh xol q'a' q'a', haxkam mach Diosoj; anmanhe watx'enhe yinh te' te' maka yinh ch'en ch'en, yuxin xetatoj heb' ya'. ¹⁹ Wal hach Mamin Yahveh, hach koDiosal han, xhkoq'an tawet han, ta chonh hakoliloj yul sq'ab' ya' sreyal Asiria tu' han, yunhe yohtajnheniloj sunil anma ay sat yib'anh q'inal ti' ta hachnhe Dios hach», xhi ya'.

²⁰ Haktu' xuh yanitoj ya' Isaías profeta, sk'ahol ya' Amoz al-laxoj tet ya' Ezequías tu': «Hakti' yalni Komam Yahveh sDiosal Israel: “Xwab'etoj tzet xaq'an wet yinh ya' Senaquerib, sreyal Asiria han”, xhi Komam.

²¹ Hakti' yalni Komam yinh ya' Senaquerib:

«Chach stzeyeh ix q'opoh ah Sión,
ix maxhto hunuj winaj ch'ek' yinh haxkam kaw
chach syah ix.

Ix k'ulch'anla Jerusalén, ewantajnhe syum ix swi'
yinh hasat yet chach elkanojkanh.

²² ¿Mak yinh xach b'ahwahi, xach tzotel tx'oj yinh
hawalni?

¿Mak yinh xach pohli, xawanikoj hamay yuh
halolo'al?

Yinh Komam sDiosal Israel, xikiltaj yeyi.

²³ Heb' naj hachejab'lom xawatij hin sb'aha' hayin
Yahveh hin ti' han,

xawalni: “Xwetnhekanoj sunil hej q'eb'tajlaj nahat
yekanh

yuh sunil hej hincarro yet howal han;

xin ahtoj swi'laj hej witz nahat yekanh han,

yib'anhtokanatoj q'eb'tajlaj Líbano.

Xwik'oj hej te' tziš q'a' nimejalto han,

b'oj te' tz'isis q'a' k'ultu.

Nahat-ta xin ahkanapnoj swi'laj witz q'a' nahat
yekanh han,

xin b'eyatoj xol hej q'eb'tajlaj q'a' mujan han.

²⁴ Tx'ihalk'a hej oq' chin watx'e yul hej nan
konhob'al han

kat wuk'ni ha' ha' yul han.

Xwaytoj woj yul hej ha' niman ay b'et Egipto han,
xtanhkantoj ha' sunil”, kachi.

²⁵ Yaja', ¿Tom maxhto mak ch'alni tawet

ta ayxatik'ahiktoj sunil hej tzetet ti' yul hin-nab'al
yet payxa hayin Yahveh hin ti' han?

Payxatik'a ayiktoj yul hin-nab'al han ta ch'ek'ojtoj
hune' ti', ti'nanhto chija' sb'ah.

Hayin xwal han ta chaweta'toj hej konhob'
kawxeb'ilkoj speyab'il,

sq'alxanche chawaha'kanoj,

²⁶ Yuxin xpaxiloj yip hunq'ahan konhob' tu',

x'ok-kanoj xiwkilal yinh,

matxa stxumchakanoj yuh tzet wal yuten sb'ah.

Mach ninoy yip haka' te' nixhtej telaj,

lahan b'oj te' yaxla wolte'.

Lahan hej konhob' tu' b'oj hej telaj ch'ahiloj swi'laj
nhah,

maxhtotik'a nimejoj kat stajiloj.^q

²⁷ Hach wohtaj han,

wohtaj sunil tzet chawuh han.

Wohtaj han ta xtit lemna chawil winh han.

²⁸ Yuh lemantij chawil winh han,

b'oj yuh chawakoj hamay,

xhwaha'koj yet hati' han,

kat wanojiktoj hunuj ch'en lokob'al yul hatxam
han,

kat hach hin meltzonojtoj yul b'eh b'ay xka hatit
han», xhi Komam, xhi ya'.

²⁹ Lawitu' xalnipax ya' Isaías tu' tet ya' Ezequías:

«Ha' hune' ti' xhyenojiloj tawet ta yel tzet xhwal
tawet ti' han:

Hanhk'anhe tzet tonhe xhch'ib'ojkanh sat tx'otx'
tx'otx',

ha' chelob' hune' hab'il ti';

yinh skab' hab'il, ha'tik'apax tzet tonhe ch'ahiloj
sat tx'otx' tx'otx', ha' chelob'paxoj;

wal yinh syox hab'il, cheyaha'ayoj hetz'unub', kat
heyinojkanh sat;

chemunlanhe' heyuva kat helonoj sat.

³⁰ Maktajto xhkolchahoj b'et Judá ti',

maktajto ch'elojkanh tet howal,

cha'aytoj sxe' haka' te' te', kat satnoj.

---

^q19:26 *kat stajiloj* Mach kaw stxumlaxi tzet choche yala'iloj yinh hebreo. Ay mak ch'alni ta: Lahan konhob' tu' b'oj te' yaxla telaj stz'akantoj yuh kajla kaq'e' xhtit yetk'ulal b'ay ch'ahiloj tz'ayik.

³¹ Haxkam mak xax kolchahi, ch'elojtoj b'et
 Jerusalén ti' yunhe spohchahojiloj,
 b'et witz Sión ti' x'eltoj mak mach xkami.
 Yuh mach sb'ih hantaj chex woche han,
 yuxin xhwub' hune' ti' hayin Yahveh hin ti' han,
 Sunil Chuh Wuh han, xhi Komam.

³² »Hakti' yalni Komam Yahveh yinh ya' sreyal
 Asiria:

»Mach ch'okojtij soldado ya' b'et Jerusalén ti',
 mach hunuj sflecha ya' chaha'iltoj yinh.
 Mach stxolb'a' sb'ah heb' naj soldado
 b'oj spahb'al lanza yinh taj spultahil konhob',
 b'oj mach swatx'e'koj heb' naj sq'och yinh
 speyab'il.

³³ Yultik'a b'eh b'ay xhka yuluj heb' naj,
 hat-tik'a xhmeltzohojpaxtoj heb' naj,
 mach ch'okojtoj heb' naj yul hune' konhob' ti',
 xhi Komam Yahveh.

³⁴ Yunhe mach ch'ilaxiloj hinpixan han
 b'oj yuh ya' David hinchejab'lom han,
 chin kolo' hune' konhob' ti' han
 kat hin tanhenoj han, xhi Komam», xhitoj ya' Isaías
 tu'.

³⁵ Hatik'a hune' aq'b'al tu' xb'eyk'oj yángel
 Komam Yahveh spotx'o' 185 mil heb' naj asirio tu'
 b'ay ch'ehayoj heb' naj soldado. Yuxin, haxa yet
 x'ah wanoj yaq'b'ilxa heb' naj yinh sab'sahk'alil,
 b'ejankantoj hej kamom. ³⁶ Haktu' xuh smeltzokantoj
 ya' Senaquerib sreyal Asiria tu' b'et Nínive; b'et tu'
 xkankanoj ya'.

³⁷ Hune' tz'ayikalil, yet lanhan shaq'en ya' Senaquerib ich sdios Nisroc, yul yatut ich dios tu', xb'eyk'oj heb' naj sk'ahol ya' spotx'nojtoj yinh ch'en espada: naj Adramelec b'oj naj Sarezer; lawitu' x'elkanojkanh heb' naj, xtoh heb' naj yeb'anojtoj sb'ah b'et Ararat, haxa naj Esar-hadón sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

**Xanhte Komam Yahveh ya' Ezequías
yinh hune' yab'il kaw tx'oj**

(2 Cr. 32.24-26; Is. 38.1-22)

20 ¹ Yinh hunq'ahan tz'ayik tu', kaw tx'oj xuh yok hune' yab'il yinh ya' Ezequías, yuxin xb'eyk'oj ya' Isaías profeta sk'ahol ya' Amoz yila' ya', xalni ya' tet ya':

—Hakti' yalni Komam Yahveh: “Akoj sunil hej tzetet yinh stxolal xol hafamilia, haxkam matxa chach watx'oj, chach kamoj”, xhi Komam, xhi ya' tet ya'.

² Haktu' xuh smeltzoniktoj sb'ah ya' Ezequías tu' sat b'itz'ab', x'ok ya' txahloj tet Komam Yahveh, xalni ya': ³ «Kaw chin q'an tawet han Mamin Yahveh, ta chanatij tzet chuh wa'ni q'ana' hinb'ah tawet yinh sunil wanma han, maxhtik'a chach wakanoj han; mach ninoj stx'ojal ch'ilchahiloj winh han, xhwuh sunil tzet chawoche han», xhi ya'; haktu' xuh yok ya' rey tu' oq'oj yinh machnhe hanik'oj.

⁴ Yaja' yet maxhto ch'eltoj ya' Isaías tu' yiktajb'al amaq', xulpax stzoti' Komam Yahveh tet ya', xalni Komam: ⁵ «Okanhtoj hunekxa, kat hawalni tet ya' Ezequías aykoj ijb'alomal yinh hinkonhob' han: “Hakti' yalni Komam Yahveh sDiosal ya' David

hawichmam: Xwab'etoj tzet xaq'an wet han, xwil hawoq'il han; chach wanhte' han. Yinh syox tz'ayik chach toj yatut Komam Yahveh. ⁶ Xhto waha' 15 hab'ilxa haq'inal han, kat hach hinkolnojiløj b'øj hune' konhob' ti' yul sq'ab' ya' sreyal Asiria han. Wuh han, yuxin chin kolo' hune' konhob' ti' han, b'øj yuh ya' David hinchejab'lom han”», xhi Komam.

⁷ Lawi smeltzo ya' Isaías tu', xalni ya':

—«Iwejtij ninøj te' tajinh higo kilb'iltoj», xhi ya'.

X'ilaxtoj te', x'alaxkoj te' yib'anh yab'il ayatij yinh ya' Ezequías tu', haktu' xuh yanhcha ya'.

⁸ Yaja' yalanhto xq'amb'e ya' Ezequías tu' tet ya' Isaías, xalni ya':

—¿Tzet xhyenøjiløj wet han ta yeli, chin yanhte' Komam Yahveh han, kat hintøj yatut Komam yinh syox tz'ayik han?, xhi ya'.

⁹ Xta'wi ya' Isaías tu':

—Ha' hune' ti' xhyenøjiløj tawet yuh Komam Yahveh la, ta kaw yeli chub' Komam tzet xal tawet: ¿Chawoche ta xhb'ab'i mato xhmeltzo lahunheløj el hune' tzetet xhyeni hora ti'?, xhi ya' Isaías tu'.

¹⁰ Xta'wi ya' Ezequías tu':

—Kaw hab'an sb'ab'i hune' yenhel tzetet ti' lahunheløj el, yaja' mach hab'anoj smeltzotij yinhtaj; xhi ya'.

¹¹ Haktu' xuh yah yaw ya' Isaías profeta tu' tet Komam Yahveh, xtxahli ya'; xsmeltzon Komam lahunh el hune' yenhel ch'en reloj^f b'ay ch'il-lax hora yinh tz'ayik yet ya' Acaz.

---

^f20:11 *reloj* Escalera yeh hune' reloj ti'.

**Xchah ya' Isaías hunq'ahan
heb' naj speto Babilonia**

(2 Cr. 32.27-31; Is. 39.1-8)

¹²Yinh hunq'ahan tz'ayik tu', xatoj ya' Merodac-baladán sreyal Babilonia hunq'ahan heb' naj schejab'lom yila' ya' Ezequías, haxkam xab'ehiloj ya' ta xtx'obj'ikanh sk'ul ya'. Sk'ahol ya' Baladán yeh ya' Merodac-baladán tu'. Yetb'i heb' naj chejab'lom tu' hej te' hum tet ya' Ezequías tu' b'oj hej sab'ehal.

¹³K'ul xuh schani ya' Ezequías tu' heb' naj, xyeni ya' sunil sq'alomal ayiktoj yul yatut tet heb' naj. Xyeh ya' ch'en oro tet heb' naj, ch'en plata, hej te' te' kaw xuq' sam, hej perfume, te' k'ul-la aceite b'oj b'ay xhk'ub'a ya' hej sch'en yet howal b'oj sunil tzet k'ub'ab'ilotj yuh ya' b'et tu'. Xyeh ya' sunil tzet ay yul spalacio tet heb' naj b'oj sunil hej q'alomal ay yul konhob' b'ay aykoj ya' reyal.

¹⁴Haktu' xuh stoh ya' Isaías profeta tu' yilnoj ya' rey Ezequías, xq'amb'en ya' tet ya':

—¿B'ay speto hunq'ahan heb' naj winaj tu'? ¿Tzet xulk'uj heb' naj yala' tawet?, xhi ya'.

Xta'wi ya' Ezequías tu', xalni ya':

—Nahat speto heb' naj, ah Babilonia heb' naj, xhi ya'.

¹⁵Xto kam q'amb'enpax ya' Isaías tu':

—¿Tzet-taj xayeh tet heb' naj yul hawatut ti'?, xhi ya'.

Xta'wi ya' Ezequías tu':

—Xin yeh sunil tzet ay yul watut ti' tet heb' naj han, xin yeh sunil hej q'alomal k'ub'ab'ilotj wuh han, xhi ya'.

¹⁶ Haktu' xuh yalni ya' Isaías:

—Ab'e tzet chal Komam Yahveh: ¹⁷ “Ch'apnoj stz'ayikalil b'ay ch'ilaxojkantoj sunil tzet ayiktoj yul hawatut ti' b'et Babilonia b'oj sunil q'alomal k'ub'ab'ilkantoj yuh heb' ya' hawichmam, masanta ti'nanh; matxa ninoj tzet xhkanojkanoj.

¹⁸ Ch'ilaxojpaxtoj haywanhoj hawik'al, yunhe yokoj eunucohal b'ay spalacio ya' sreyal Babilonia”, xhi Komam, xhi ya'.

¹⁹ Haktu' xuh yalni ya' Ezequías tu' tet ya' Isaías:

—Kaw k'ul tzet chal Komam Yahveh ti' wet han, xhi ya'.

Haxkam ch'ek' yinh snab'al ya', ta yulb'al aykoj ya' reyal, mach ninoj howal ch'alaxojkoj, ch'okoj aq'ank'ulal.

Skamikal ya' Ezequías

(2 Cr. 32.32-33)

²⁰ Wal sunil yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Ezequías tu', sunil hej nimejtaj tzetet xuh ya' b'oj tzet xuh swatx'en ya' hune' b'ay ch'etxi ha' ha', xwatx'en ya' hej holan b'ay ch'ek' ha' yunhe yapni ha' yul konhob', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'in al heb' ya' sreyal Judá. ²¹ Yet xkam ya' Ezequías tu', haxa ya' Manasés sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Manasés sreyaloj Judá

(2 Cr. 33.1-20)

21 ¹ 12 hab'il ya' Manasés yet x'oktoj ya' reyal; ⁵⁵ hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén. Hepsiba sb'ih smi' ya'. ² Tx'oj xuh yehik'oj ya' yul

sat Komam Yahveh, ha'tik'a hej skistalil xuh hej konhob' xiloj Komam Yahveh sat tx'otx' tx'otx', yet xa'ni Komam tx'otx' tet yik'al Israel, ha'tik'a xupax ya'. ³Xwatz'ekanh ya' b'ay xhaq'elax hej komon dios, hunq'ahan xaxtik'a yetatoj ya' Ezequías smam ya', xanikanh ya' hej b'ay ch'alaxkoj xahanb'al tet ich dios Baal, xwatz'en ya' hune' te' oy b'ay aykoj yechel ich ix tiyoxh Asera haka' xute ya' Acab sreyal Israel. Xshaq'e ya' sunil hej tzetet ayatoj satkanh. ⁴Xwatz'ekanh ya' hej b'ay ch'ahtoj xahanb'al tet hej komon dios yul yatut Komam Yahveh; hune' yatut Komam tu' b'ay xala ta hat ch'ehojk'oj YA' b'et Jerusalén yinh stohb'al q'inal. ⁵Xwatz'ekanh ya' hej b'ay ch'ahtoj xahanb'al tet sunil hej tzetet ay satkanh, yul skab'il yamaq'il yatut Komam Yahveh. ⁶Xnhusnitoy ya' sk'ahol xahanb'alil tet hej komon dios; xkunli ya', x'ahb'eli ya', xq'amb'en sb'ah ya' tet anma stzotel b'oj kamom b'oj heb' naj xhyeni hej k'ayb'alk'ule. Tx'ihal hej stx'ojal xuh ya' yul sat Komam Yahveh, xinikantij ya' showal Komam.

⁷Xwatz'epax ya' yechel hune' ich ix tiyoxh Asera, xanihaktoj ya' yul yatut Komam; ha' yatut Komam Yahveh tu' xal tet ya' David b'oj tet ya' Salomón sk'ahol, ta hat ch'ehojk'oj Komam b'et Jerusalén, haxkam ha' Jerusalén tu' xpohiloj Komam xol sunil yik'al Israel yunhe yehik'oj Komam b'et tu'. ⁸Xalni Komam ta matxa b'aq'inh chiha'loj Komam heb' ya' israelita tu' sat tx'otx' tx'otx' ab'il tet yichmam ta syijye'k'oj heb' ya' sunil schejb'anil Komam ab'ilkanoy tet ya' Moisés schejab'lom.

⁹Yaja' mach xab'etoj heb' ya'; lawitu' xijb'an ya' Manasés heb' ya' yunuj hej tzetet q'a' tx'ojto sataj

tzet xuh hej konhob' xtanhtzeloj Komam Yahveh yinh sat heb' ya' yik'al Israel.

¹⁰ Haktu' xuh yulpax stzoti' Komam Yahveh tet heb' ya' profeta, xalni Komam: ¹¹ «Haxkam q'a' ek'b'alto skistalil chukanoj ya' Manasés sreyal Judá ti', sataj heb' naj amorreo x'ehik'oj yalanhto tu', xa'nipax ya' ayk'ayoj Judá yinh mule yuh ichamta stiyoxh; ¹² yuxin, hakti' walni hayin Yahveh sDiosal Israel ti' han: “Xhwaha'tij hune' niman sya'tajil yib'anh Jerusalén b'oj Judá ti' han; maktik'a ch'ab'enoj hune' sya'tajil tu', xiwojkanokanh. ¹³ Chin pajnoj yinh Jerusalén ti' haka' xwute Samaria b'oj sfamilia ya' Acab han, xhwaha'ayoj sya'tajil yib'anh han. Haka' chuh stx'ahlax ch'en sek', kat snhohb'alax ch'en, haktu' xhwute'kanok Jerusalén ti' han. ¹⁴ Chin tinhcha'kanok hinkonhob' xhto kanokanoj tu' han, kat wanojkankoj yul sq'ab' yenemigo han; chiha'kaniloj heb' naj sunil tzet ayah kat skanojkanoj yinh manhtzetal. ¹⁵ Haxkam stx'ojalnhe xuh heb' ya' yul hinsat han, xinikantij heb' ya' hin-howal han, yet-taxtik'a xwinihaltij yichmam heb' ya' b'et Egipto han masanta ti'nanh”», xhi Komam.

¹⁶ Lawi ya'ni ayk'ayoj ya' Manasés tu' Judá yinh mule, yunhe yunipax heb' ya' stx'ojal yul sat Komam Yahveh, xpotx'nipaxkantoj ya' hun tenan anma mach smul, schik'ilxanhe ch'ek'kanayoj yul sunil Jerusalén. ¹⁷ Wal sunil yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Manasés tu', sunil tzet xwatx'e ya' b'oj mule xuh ya', hat txz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'inal heb' ya' sreyal Judá. ¹⁸ Yet xkam ya' Manasés tu', hat xmujlaxaytoj ya' b'ay ay hune' tz'unub' yatut, hune' tz'unub' yet ya'

Uza; haxa ya' Amón sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Amón sreyaloj Judá

(2 Cr. 33.21-25)

¹⁹ 22 hab'il ya' Amón yet x'oktoj ya' reyal; kab' hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén. Mesulemet sb'ih smi' ya', skutz'in ya' Haruz ah Jotba yeh smi' ya' tu'. ²⁰ Tx'oj xuh yehik'oj ya' yul sat Komam Yahveh, haka' xuh yehik'oj ya' Manasés smam ya'. ²¹ Haka'tik'a xuh yehik'oj smam ya', haktik'apaxtu' xuh yehik'oj ya'; xshaq'e ya' hej komon dios xtik'a shaq'e smam tu'. ²² Xspohiloj sb'ah ya' yinh Komam Yahveh sDiosal yichmam, mach x'ehik'oj ya' haka' choche sk'ul Komam Yahveh.

²³ Xikanh sb'ah heb' naj schejab'lom ya' rey Amón tu' yinh, xpotx'nikantoj heb' naj ya' yul spalacio. ²⁴ Haktu' xuh xpotx'nipaxkantoj sunil anma ah Judá tu' heb' naj x'inikanh sb'ah yinh ya' rey Amón tu', xanikankoj anma tu' ya' Josías sk'ahol ya' reyal shelb'aloj.

²⁵ Wal yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Amón tu', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil hej tzetet ch'ek'toj yinh sq'inah heb' ya' sreyal Judá. ²⁶ Hat xmujlaxaytoj ya' Amón tu' b'ay ay stz'unub' ya' Uza, haxa ya' Josías sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

X'ok ya' Josías sreyaloj Judá

(2 Cr. 34.1-2)

22 ¹ Waxajeb' hab'il ya' Josías yet x'oktoj ya' reyal; ³¹ hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén;

Jedida sb'ih smi' ya', skutz'in ya' Adaía yeh ya', ah Boscat smi' ya' tu'. ²Kaw k'ul xuh yehik'oj ya' Josías tu' yul sat Komam Yahveh haka' xuh yehik'oj ya' David yichmam, mach ninoj xpohiloj sb'ah ya' yinh sb'eyb'al ya' David tu'.

Xnacha te' hum b'ay ayayoj kuyb'anile

(2 Cr. 34.8-33)

³ 18 hab'ilxa yoktoj ya' Josías reyal, yet xanitoj ya', ya' Safán sk'ahol ya' Azalía, yihtxikin ya' Mesulam stz'ib'nhen hej te' hum yatut Komam Yahveh; xalni ya' rey tu' tet ya': ⁴ «As il ya' Hilcías aykoj swi'aloj heb' ya' sacerdote, kat hawalni tet ya' ta chikanh ya' sunil ch'en melyuh xax a'lax yul yatut Komam Yahveh, ch'en chikanh heb' ya' xhtanhen spultahil yatut Komam Dios yinh anma. ⁵ Yahab'k'oj ya' ch'en tet heb' ya' ch'ilni tzet chuh munil yinh yatut Komam, yunhe stohlalax heb' ya' xhwatx'en b'ay etaxnajxatoj yatut Komam Yahveh. ⁶ Tohlalaxojab' heb' ya' hosom te', heb' ya' ijb'alom yinh munil b'oj heb' ya' munlawom; kat sloq'laxpax te' aq'in b'oj ch'en ch'en ch'ilaxtij b'ay xhpohlax ch'en ch'en, yuh yoknikoj yinh yatut Komam. ⁷ Yaja' mach cheq'amb'e' tet heb' ya' tzet chub'tuj ch'en melyuh tu', haxkam chuh skawxi kok'ul yinh heb' ya', mach elq'omoj heb' ya'», xhi ya'.

⁸ Yet aykoj ya' Safán stz'ib'nhen hej te' hum tu' tzoteloj b'oj ya' Hilcías sacerdote, xalni ya' Hilcías tu' tet ya': «Xnacha te' hum b'ay ayayoj kuyb'anile yul yatut Komam Yahveh wuh han», xhi ya'.

Xanik'oj ya' te' tet ya' Safán, x'ok ya' yilnoj tzet ayayoj sat te'. ⁹ Haktu' xuh stoh ya' Safán stz'ib'nhen

hej te' hum tu' yalnoj tet ya' rey yib'anhiloj hune' tu', xalni ya':

—Xax yak'oj heb' ya' hachejab'lom tu' ch'en melyuh xikanh yul yatut Komam Dios tet heb' ya' xhwatx'en munil b'oj tet heb' ya' ch'ilni munil yinh yatut Komam Yahveh, xhi ya'.

¹⁰Lawitu' xalnipax ya' Safán stz'ib'nhen hej te' hum tu' tet ya' rey: «Xatij ya' Hilcías sacerdote hune' te' hum wet han», xhi ya'.

Haktu' xuh yilni ya' tzet ayayoj sat te' hum tu' tet ya' rey. ¹¹Yet xab'en ya' rey tzet ayayoj sat te' hum yet kuyb'anile tu', xatz'nitoj ya' xil sq'ap, ¹²yinhxanhe anhe xchej ya', ya' Hilcías sacerdote, ya' Ahicam sk'ahol ya' Safán, ya' Acbor sk'ahol ya' Micaías, ya' Safán stz'ib'nhen hej te' hum b'oj ya' Asaías schejab'lom ya' rey, ¹³xalni ya' tet heb' ya': As q'amb'ewej tet Komam Yahveh, tzet yetwanoj ay wuni yinh konhob' ti' b'oj sunil Judá han, yib'anhiloj tzet chal te' hum xnacha ti', haxkam xax tit lemna chil Komam jinh, yuh mach xab'etoj heb' ya' jichmam tzet tz'ib'nheb'ilayoj yul te' b'oj mach xhjuh tzet yetwanoj ay juni tz'ib'nheb'ilayoj sat te', xhi ya'.

¹⁴Haktu' xuh stoh ya' Hilcías sacerdote tu' b'oj ya' Ahicam, ya' Acbor, ya' Safán b'oj ya' Asaías yilnoj ya' Hulda profetisa b'et hune' ak' cantón yet Jerusalén yuh stzotel heb' ya' b'oj ya'. Yixal ya' Salum sk'ahol ya' Ticva yeh ya' Hulda tu', yihtxikin ya' Harhas yeh ya' Salum tu'; ha' ya' Salum tu' xhtanhen hej xilq'ape ch'oknikoj yul yatut Komam Dios. ¹⁵Xalni ya' Hulda tu' tet heb' ya': «Hakti' yalni Komam Yahveh sDios Israel: As alwej tet ya' xex anitij heq'amb'e' wet han, ¹⁶ta hakti' yalni Komam Yahveh: “Xhwaha'ayoj

hune' niman sya'tajil yib'anh hune' konhob' ti' b'oj sunil anma ay b'et ti' han. Chija'kanoj sb'ah sunil hej tzetet xilkanh ya' sreyal Judá ti' yul hune' te' hum ti', ¹⁷ haxkam xin stinhchakanoj heb' ya' han, x'ok heb' ya' snhusnuj incienco tet ichamta komon dios, xtitkanoj lemna xhwil yuh sunil tzet chuh heb' ya' han, mach xhtanhk'ohoj hin-howal han”, xhi Komam. ¹⁸ Yaja' cheyala' tet ya' sreyal Judá xex anitij heq'amb'enoj tet Komam Yahveh ta hakti' yalni Komam Yahveh sDiosal Israel: “Yet xawab'en tzet ayayoj yul te' hum tu', ¹⁹ x'ok b'isk'ulal hawuh, xawinihayoj hab'ah tet Komam Yahveh yet xawab'en tzet xhwub' yinh hune' konhob' b'oj anma ay b'et ti' han, xwalni han ta chin tanhtze'kaniloj han, kat stz'akti'nhelaxojkanoj. Xahatz'toj xil haq'ap, xach oq' wet han, yuxin xwab'etoj tzet xaq'an wet han, hayin Yahveh hin ti' xhwal han. ²⁰ Yuxin, mach chawila' sya'tajil xhwaha'ayoj yib'anh hune' konhob' ti' han, haxkam yet xax hach kamtoj kat-to wanojayoj han. Kaw aq'ank'ulal chuh hamujlaxojtoj sk'atanh hawichmam”», xhi Komam.

Haktu' xuh smeltzo heb' ya' yalnoj hune' tu' tet ya' rey.

X'ak'b'i lahk'ulal

23 ¹ Haktu' xuh syamb'ankoj ya' rey tu' sunil heb' ya' icham winaj ah Judá b'oj heb' ya' ah Jerusalén. ² X'ahtoj ya' b'oj sunil heb' ya' tu' yul yatut Komam Yahveh, heb' ya' sacerdote, heb' ya' profeta b'oj sunil konhob', ch'ichitij yinh anma mach yelapnojal yeyi masanta yinh mak ay yelapnojal yeyi. B'et tu' xa' leer ya' rey tu' te' hum yet lahk'ulal

yinh sat sunil anma, kaw ip xal ya' sunil tzet ayayoj yul te' hum xnacha yul yatut Komam Yahveh tu'.
³Lawitu' x'ah linhnoj ya' rey tu' b'ay hune' pilal ay yelapnojaj yeyi, xak'nhen ya' hune' lahk'ulal yinh sat Komam Yahveh. Xta'wenkankoj heb' ya' yib'anh syijyenoj tzet chal Komam, kat syijyenojk'oj heb' ya' sunil schejb'anil Komam yinh sunil sk'ul b'oj yinh sunil yanma: hej chejb'anile yeb'ilkanoj yuh Komam yuh snalaxtij b'oj hej chejb'anile yilal syijyelaxi, kat yehojk'oj heb' ya' yinh tzet chalayoj sat te' hum yet lahk'ulal tu'; xta'wekankoj sunil konhob' tu' yunuuj tzet chal hune' lahk'ulal tu'.

Xsheltoj ya' Josías sunil hej b'eyb'ale mach k'uluj

(2 Cr. 34.3-7)

⁴Xchej ya' rey ya' Hilcías aykoj swi'aloj heb' ya' sacerdote b'oj heb' ya' sacerdote skab' yetij yinh ya', b'oj heb' ya' xhtanhen pultah, ta chiltij heb' ya' sunil ichamta munlab'al watx'eb'iltik'a tet ich dios Baal yul yatut Komam Yahveh, hej tzetet watx'eb'il tet ich ix tiyoxh Asera b'oj tet sunil hej tzetet ayatoj satkanh. Xnhusnikantoj ya' b'ay yak'alil sti' snuq' ha' Cedrón, yinhtaj Jerusalén, xanitoj ya' stanhil b'et Bet-el.
⁵Lawitu' xiniloj ya' heb' naj sacerdote haq'ehom tiyoxh ab'ilkoj yuh heb' ya' sreyal Judá, yunhe snhusni heb' naj incienso swi'laj witz nahat yekanh yul hej skonhob'al Judá b'oj shoyanil Jerusalén; b'oj pax heb' naj xnhusni incienso tet ich dios Baal, tet tz'ayik, tet x'ahaw, tet hunun majan tx'umel b'oj tet sunil hej tx'umel ayatoj satkanh. ⁶Xa'nipax elojtij ya' ich yechel ich ix tiyoxh Asera yul yatut Komam Yahveh, xinitoj ya' yinhtaj Jerusalén b'ay

snuq' ha' Cedrón, xnhusnikantoj ya' b'et tu'. Lawitu' xkok'tzentoj ya' stanhil, spojojalxanche xkankanoj, xtixhnihayo' ya' yib'anh b'ay mujb'il hej kamom. ⁷Xetanpaxtoj ya' hej scuarto heb' ix tx'oj yeh swi' b'oj heb' naj tx'oj yeh swi' haq'ehom tiyoxh ayiktoj yul yatut Komam Yahveh, hunq'ahan b'ay swatx'e heb' ix ix q'ap q'ape tet ich oy b'ay aykoj yechel ich ix tiyoxh Asera.

⁸Xitoj ya' sunil heb' ya' sacerdote ay yul hej skonhob'al Judá b'et Jerusalén; xiniloj ya' spixan sunil b'ay xhaq'elax hej komon dios, b'ay xnhus heb' ya' incienso; ch'ichitij b'et konhob' Geba masanta Beerseba. Xetapaxtoj ya' sunil ichamta b'ay ch'ahtoj xahanb'al aykanh b'ay ch'okapnoj sb'elal hune' pultah yet ya' Josué aykoj yahawoj konhob'. Hat aykoj hune' pultah tu' yinh smek spultahil konhob'.^s ⁹Wal heb' naj sacerdote x'a'ni q'ana' sb'ah b'ay xhaq'elax hej komon dios, mach xhchalaxatoj heb' naj b'ay ch'alaxkoj xahanb'al tet Komam Yahveh b'et Jerusalén, yaja' sloh heb' naj ixim pan machkoj sipk'ab'anil sk'atanh heb' ya' yet sacerdotahal. ¹⁰Xinipaxiloj ya' Josías tu' spixan hune' b'ay ch'alaxkoj xahanb'al Tofet sb'ih aykanh b'ay Yak'alil sti' ha' ha' yet sk'ahol ya' Hinom, yunhe matxa hunuj mak xnhusnitoj yuninal xahanb'alil yib'anh tet ich dios Moloc. ¹¹Xinipaxiloj ya' hej yechel no' cheh pohb'ililoj tet tz'ayik yuh heb' ya' sreyal Judá, hunq'ahan aykanh sti' yatut Komam Yahveh, skawilal yatut ya' Natán-melec eunuco, ya'

---

^s23:8 *konhob'* Kaw ya'taj stxumlax tzet chal hebreo b'et ti'.

xhmunlahiktoj sk'atanh ya' rey.^t Xnhusnipaxkantoj ya' hej carro yet howal pohb'ililoj tet tz'ayik.

¹² Xetanpaxtoj ya' hej b'ay ch'ahtoj xahanb'al tet hej komon dios ayatoj swi' palacio, yib'anh scuarto ya' Acaz, hunq'ahan watx'eb'il yuh heb' ya' sreyal Judá, b'oj hunq'ahan b'ay ch'ahtoj xahanb'al xakanh ya' Manasés b'ay skab'il yamaq'il yatut Komam Yahveh. Lawitu' xb'eyk'oj ya' stixhnojkanayoj sq'al b'ay snuq' ha' Cedrón.

¹³ Xinipaxiloj ya' rey Josías tu' spixan hej b'ay xhaq'elax hej komon dios, aykoj yetk'ulal b'ay ch'ahiloj tz'ayik b'et Jerusalén b'oj yetk'ulal sur b'et witz Olivo. Ha' hunq'ahan tu' xwatx'e ya' Salomón sreyal Israel tet ich ix tiyoxh Astoret, stiyoxh heb' naj sidonio, tet ich tiyoxh Quemos, stiyoxh heb' naj ah Moab b'oj tet ich tiyoxh Moloc, stiyoxh heb' naj ah Amón; yahb'ehal yeh ichamta tiyoxh tu'.

¹⁴ Xmaq'kan tixhchahoj ya' ichamta pilal xikiltaj yeyi b'oj ichamta oy b'ay aykoj yechel ich ix tiyoxh Asera, xb'ejnikanayoj ya' sb'ajil anma yib'anh b'ay x'ehayoj ichamta tu'. ¹⁵ Hakpaxtu' ich b'ay ch'ahtoj xahanb'al aykanh b'et Bet-el b'oj hune' b'ay xhaq'elax hej komon dios watx'eb'il yuh ya' Jeroboam sk'ahol ya' Nabat, ya' x'a'ni ayk'ayoj Israel yinh mule. Xetakantoj ya' ich b'ay ch'ahtoj xahanb'al tu', xetanpaxkantoj ya' hune' lugar b'ay xhaq'elax hej komon dios; xnhuskantoj ya', xkok'tzenkantoj ya', xnhusnipaxkantoj ya' ich oy b'ay aykoj yechel ich ix tiyoxh Asera tu'.

---

^t23:11 rey Mach kaw stxumlaxi tzet choche yala'iloj hebreo yinh hune' tzoti' ti'.

¹⁶ Yet xmeltzo t'anhna ya' Josías tu', xilni ya' hunq'ahan b'ay mujb'il kamom swi' hune' witz, xchejni ya' ilaxojiltij sb'ajil anma ayiktoj yul b'ay mujb'il tu', xnhusnitoy ya' yib'anh ich b'ay ch'ahtoj xahanb'al, yunhe yiniloj ya' spixan, haka' xute Komam Yahveh yalnitij tet ya' winaj schejab'lom Komam Dios, ya' x'alnikanoj sunil hunq'ahan tzetet ti'. ¹⁷ Lawitu' xq'amb'en ya' Josías tu':

—¿Tzet yeh hune' tzetet aykanh ti'?, xhi ya'.

Haktu' xuh sta'wi heb' ya' ay yul konhob' tu' tet ya':

—Ha' hune' ti' spanteón ya' winaj schejab'lom Komam Dios speto Judá; ya' x'alni ta hach chawub' hunq'ahan tzetet ti' yinh hune' b'ay ch'ahtoj xahanb'al ay Bet-el ti', xhi heb' ya'.

¹⁸ Xalni ya' rey tu':

—Awejkanoy xin, mach hunuj mak stzab'ni sb'ajil ya' tu', xhi ya'.

Yuxin mach hunuj mak x'inihaltij sb'ajil ya' tu' b'oj sb'ajil ya' ah Samaria.

¹⁹ Xipaxiloj ya' Josías tu' sunil hej b'ay xhaq'elax hej komon dios ay b'ay skonhob'al Samaria, hunq'ahan xwatx'e heb' ya' sreyal Israel, yunhe yinitij heb' ya' showal Komam Dios; haka'tik'a xute ya' b'et Bet-el haktik'atu' xutepax ya' hunq'ahanxa ti'. ²⁰ Lawitu' xpotx'nikantoy ya' Josías tu' sunil heb' naj sacerdote yib'anh hej b'ay ch'ahtoj xahanb'al ay b'et tu'; b'ay xhaq'elax hej komon dios, xnhusnikantoy ya' sb'ajil anma yib'anh hunq'ahan tu' yunhe yiniloj ya' spixan. Lawitu' xmeltzokantoy ya' b'et Jerusalén.

Xek'tze ya' Josías q'inh pascua

(2 Cr. 35.1-19)

²¹ Lawitu' xalni ya' rey Josías tet sunil Konhob': «Jek'tze'wej q'inh Pascua tet Komam Yahveh koDiosal, haka' yalni te' hum yet lahk'ulal», xhi ya'.

²² Yulb'al x'ok heb' ya' juez yahawoj Israel, masanta yet aykoj heb' ya' rey sreyaloj Israel b'oj heb' ya' sreyal Judá, maxhto hunuj q'inh Pascua ch'ek'tzelaxkoj haka' hune' x'ek'tzelax tu'. ²³ 18 hab'ilxa yoktoj ya' Josías tu' reyal, yet x'ek'tzelax hune' q'inh Pascua tu' tet Komam Yahveh b'et Jerusalén.

Aykantij showal Komam Yahveh yinh Judá

²⁴ Xtanhtzeloj ya' Josías tu' sunil anma stzotel b'oj kamom, anma ahb'elom, hej tiyoxh yet familia b'oj sunil skistalil chuh anma yul hej stx'otx'al Judá b'oj Jerusalén. Xuh ya' hune' ti', yuh syijyelax sunil tzet tz'ib'nheb'ilayoj yul te' hum yet kuyb'anile xnacha yuh ya' Hilcías sacerdote yul yatut Komam Yahveh. ²⁵ Matxa hunujxa rey x'a'ni q'ana' sb'ah tet Komam Yahveh yinh sunil sk'ul, yinh sunil yanma b'oj yinh sunil yip, haka' xuh yehik'oj ya' Josías tu', kat syijyenk'oj kuyb'anile tz'ib'nheb'ilkanoj yuh ya' Moisés.

²⁶ Waxamkami haktu' xute sb'ah, maxhtik'a xtanhayoj showal Komam Yahveh yinh Judá, haxkam lemantotij chilkanoj Komam yuh sunil hej skistalil xuh ya' Manasés, xa'ni tij ya' showal Komam.

²⁷ Yuxin xal Komam Yahveh: «Xhwaha'paxkanoj Judá ti' haka' xwute Israel han, kat wanojpaxkanoj

Jerusalén han, hinkonhob' xin sik'le han b'oj hune' watut b'ay xwal han ta hat chin ehojk'oj han», xhi Komam.

Skamikal ya' Josías

(2 Cr. 35.20-27)

²⁸ Wal yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Josías tu' b'oj sunil tzet xwatx'e ya', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'in al heb' ya' sreyal Judá. ²⁹ Yulb'al ayiktoj ya' Josías tu' reyal, x'ahtoj ya' Neco sreyal Egipto schab'ayoj sb'ah b'oj ya' sreyal Asiria b'et ha' niman Éufrates; haktu' xuh stoh ya' rey Josías b'oj soldado yanojpaxkoj howal yinh ya', yaja' xpotx'toj ya' Neco tu' ya' yet xilnihayoj sb'ah heb' ya' b'et Meguido. ³⁰ Xitoj heb' naj schejab'lom ya' Josías tu' snimanil yul hune' carro yet howal b'et Meguido masanta Jerusalén, xmujnitoj heb' naj ya' yul spanteón. Haxa ya' Joacaz sk'ahol ya' Josías tu' x'alaxatoj te' aceite yinh swi' yuh heb' ya' ah Judá, x'ok-kanoj ya' reyal shelb'aloj smam.

X'ok ya' Joacaz sreyaloj Judá

(2 Cr. 36.1-4)

³¹ 23 hab'il ya' Joacaz tu' yet x'oktoj ya' reyal, oxeb'nhe x'ahaw x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén. Hamutal sb'ih smi' ya', skutz'in ya' Jeremías yeh ya', ah Libna smi' ya' tu'. ³² Tx'oj xuh yehik'oj ya' Joacaz tu' yul sat Komam Yahveh haka' xuh yehik'oj heb' ya' yichmam. ³³ X'alaxiktoj ya' yul preso b'et Ribla yet Hamat yuh ya' Neco faraón, yunhe matxa ch'ok ya' sreyaloj Jerusalén, xchilnihayoj ya' Neco tu' 75

quintal ch'en plata tohlab'alil tet heb' ya' ah Judá tu', yok 75 libra ch'en oro. ³⁴Haxa ya' Eliaquim sk'ahol ya' Josías xaktoj ya' Neco faraón tu' shelb'aloj ya' Josías smam, xanikoj ya' Neco tu' Joacim sb'ihoj ya' Eliaquim tu'. Xikantoj ya' Neco tu' ya' Joacaz b'et Egipto, b'et tu' xkam ya'.

³⁵Xa' ya' Joacim ch'en plata b'oj ch'en oro xq'anayoj ya' Neco faraón, yaja' xchilayoj ya' Joacim tu' ch'en tohlab'al yinh heb' ya' ah Judá. Ha' heb' ya' x'a'ni ch'en oro b'oj ch'en plata xq'anayoj ya' faraón tu'. Haka'tik'a smalil tzet ay heb' ya', haktu' stohlab'al heb' ya' xa'a.

X'ok ya' Joacim sreyaloj Judá

(2 Cr. 36:5-8)

³⁶25 hab'il ya' Joacim yet x'oktoj ya' reyal; 11 hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén. Zebuda sb'ih smi' ya', skutz'in ya' Pedaiás yeh ya', ah Ruma smi' ya' tu'. ³⁷Tx'oj xuh yehipaxk'oj ya' Joacim tu' yul sat Komam Yahveh, haka' xuh yehik'oj heb' ya' yichmam ya'.

24 ¹Yulb'al ayiktoj ya' Joacim reyal, xb'eyk'oj ya' Nabucodonosor sreyal Babilonia yaha'koj howal yinh Judá, x'ok-kantoj ya' Joacim tu' yalanh schejb'anil ya' yulb'al oxeb' hab'il, xtohlawi ya' tet ya'; lawitu' xshelnitoj ya' snab'al, xinikanh sb'ah ya' yinh ya' Nabucodonosor tu'. ²Haktu' xuh yanitij Komam Yahveh heb' naj elq'om caldeo, heb' naj ah Siria, heb' naj ah Moab b'oj heb' naj ah Amón yaha'koj howal yinh ya' Joacim b'oj Judá, yunhe stanhtzenkaniloj heb' naj konhob' tu' haka' xute Komam Yahveh yalni tet heb' ya' profeta

schejab'lom. ³ Ha' Komam Yahveh x'anitij hune' sya'tajil tu' yib'anh Judá, yunhe yanikanoj Komam konhob' tu', yuh sunil hej mule xakoj ya' Manasés. ⁴ Xmalkantoj ya' schik'il anma mach smul yul sunil Jerusalén. Yuxin mach xoche Komam Yahveh yaha' nimank'ulal yinh Judá.

⁵ Wal yaq'b'ilxa tzet xuh ya' Joacim b'oj sunil tzet xwatx'e ya', hat xtz'ib'nhelaxkanayoj yul te' hum b'ay ch'alaxayoj sunil tzet ch'ek'toj yinh sq'in al heb' ya' sreyal Judá. ⁶ Yet xkam ya' Joacim tu', haxa ya' Joaquín sk'ahol ya' x'ok-kanoj reyal shelb'aloj.

⁷ Hataxtik'atu', matxa x'eltij ya' sreyal Egipto yul skonhob', haxkam xetnhekanoj ya' sreyal Babilonia sunil tx'otx' tx'otx' ch'ichitij b'ay ha' snuq' ha' Egipto masanta b'ay ha' niman Éufrates, tx'otx' yet-tik'a Egipto.

**Xtzab'laxtoj ya' Joaquín b'oj heb' naj
smunlawom b'et Babilonia**

(2 Cr. 36.9-10)

⁸ 18 hab'il ya' Joaquín yet x'oktoj ya' reyal, oxeb' x'ahaw x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén. Nehusta sb'ih smi' ya', skutz'in ya' Elnatán yeh ya', ah Jerusalén smi' ya' tu'. ⁹ Tx'oj xuh yehik'oj ya' Joaquín tu' yul sat Komam Yahveh haka' xuh yehik'oj smam ya'.

¹⁰ Yet ayiktoj ya' Joaquín reyal, xb'eyk'oj heb' naj soldado ya' Nabucodonosor sreyal Babilonia shoyo'ayoj Jerusalén, yunhe yanikoj heb' naj howal yinh. ¹¹ Yet hoyb'ilxahayoj yuh heb' naj soldado ya' tu', x'apni ya' Nabucodonosor sreyal Babilonia tu' sk'atanh heb' naj. ¹² Haktu' xuh yinikanayoj sb'ah ya' Joaquín sreyal Judá tu', x'ok-kantoj ya' yalanh

schejb'anil ya' sreyal Babilonia, x'ok-kantoj smi' ya', schejab'lom ya', heb' ya' xhmunlahiktoj sk'atanh ya' b'oj heb' ya' aykoj swi'aloj yinh heb' naj soldado. Waxajeb'xa hab'il yoktoj ya' Nabucodonosor tu' reyal, yet xtzab'nikantoj ya' heb' ya' b'et Babilonia.

¹³Lawitu' xinikaniltij ya' sreyal Babilonia tu' sunil sq'alomal yatut Komam Yahveh b'oj sq'alomal spalacio ya' rey haka' xute Komam Yahveh yalni; xmaq'nikanpohoj ya' sunil hej munlab'al nab'a' oro ch'oknikoj yul yatut Komam Yahveh watx'eb'il yuh ya' Salomón sreyal Israel. ¹⁴Xinikantoj ya' sunil heb' ya' ah Jerusalén schejab'lomoj. Xitoj ya' heb' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado b'oj heb' naj winaj kaw k'ul yinh howal. Aymi hunuj 10 mil anmahoj xikantoj ya' schejab'lomoj; xitoj ya' heb' ya' xhwatx'en hej tzetet kaw k'ulch'an yinh sq'ab' b'oj heb' ya' xhwatx'eniltoj hej tzetet yinh ch'en hierro. Etza matxa hunuj mak xkankanoj yul konhob', haxanhe anma meb'a' xkankanoj.

¹⁵Xtzab'kantoj ya' Nabucodonosor tu' ya' Joaquín schejab'lomoj b'et Babilonia, xikantoj ya' smi' ya', hej yixal ya', sunil smunlawom ya' b'oj heb' ya' ay yelapnojal yeh ay Jerusalén tu'. ¹⁶Xipaxtoj ya' sreyal Babilonia tu' hujeb' mil heb' naj soldado kaw sik'leb'il b'oj k'ul yinh howal, yok hune' mil heb' ya' xhwatx'en hej tzetet kaw k'ulch'an yinh sq'ab', heb' ya' xhwatx'eniltoj hej tzetet yinh ch'en hierro b'oj sunil heb' naj winaj ay yip, k'ul yinh howal. ¹⁷Lawitu' xanikoj ya' sreyal Babilonia tu' ya' Matanías reyal shelb'aloj ya' Joaquín, xshelnitoj ya' sb'ih ya', Sedequías xah xakoj ya' sb'ihoj ya'; stío ya' Joaquín yeh ya' Matanías tu'.

X'ok ya' Sedequías sreyaloj Judá

(2 Cr. 36:11-16; Jer. 52:1-3)

¹⁸ 21 hab'il ya' Sedequías tu' yet x'oktoj ya' reyal, 11 hab'il x'ek' ya' reyal b'et Jerusalén. Hamutal sb'ih smi' ya', skutz'in ya' Jeremías yeh ya', ah Libna smi' ya' tu'. ¹⁹ Tx'oj xuh yehik'oj ya' Sedequías tu' yul sat Komam Yahveh haka' xuh yehik'oj ya' Joacim. ²⁰ Yuxin xtitkanoj lemna chil Komam Yahveh yinh Jerusalén b'oj Judá, xanikanoj Komam. Lawitu' xinikanh sb'ah ya' Sedequías tu' yinh ya' sreyal Babilonia.

25 ¹ Yet b'alunheb'xa hab'il yoktoj ya' Sedequías reyal, yinh slahunheb' tz'ayik yet slahunheb' x'ahaw^u yet hab'il, xb'eyk'oj ya' Nabucodonosor sreyal Babilonia b'oj sunil soldado yaha'koj howal yinh Jerusalén; xshoyayoj ya' konhob' tu', xanikoj ya' q'och yinh. ² Hoyb'ilkanayoj konhob' yuh heb' naj soldado tu' masanta yet 11 hab'ilxa yektoj ya' Sedequías tu' reyal.

³ Yinh sb'alunheb' tz'ayik yet skanh x'ahaw, q'a' ayxakanoj nhohchalal yul konhob'; matxa ninoy tzet xhlolaxkanoj. ⁴ Waxamkami hoyb'ilayoj konhob' yuh heb' naj caldeo,^v yaja' xakoj ya' Sedequías b'oj soldado hune' holan yinh speyab'il konhob', x'elkanh ya' b'oj sunil soldado aq'b'alil. Hat xka yeltoj heb' ya' yul hune' pultah aykoj xolb'al ka'itan peyab', yinhtajik'toj b'ay tz'unb'ilayoj te' lob'ehal

---

^u25:1 *slahunheb' x'ahaw* Yinh tz'ayik 15 yet x'ahaw enero ch'ayk'ay hune' tz'ayik ti' yinh te' calendario ch'oknikoj juh ti'nanh.

^v25:4 *caldeo* Ha'tik'apax heb' naj ah Babilonia.

yet ya' rey, xtokanoj heb' ya' yul hune' b'eh b'et Arabá. ⁵ Yaja' x'ok surnuj heb' naj soldado caldeo tu' yinh heb' ya', xtzab'nihayoj heb' naj ya' Sedequías tu' b'ay yak'alil Jericó. X'alaxkanoj ya' rey tu' yuh soldado, nananxanhe b'ay xka stokankoj heb' naj. ⁶ Lawi stzab'chakanoj ya' rey tu' yuh heb' naj caldeo tu', xinitoj heb' naj ya' yinh sat ya' sreyal Babilonia b'et Ribla; b'et tu' xal ya' rey tu' tzet xtanhkanoj ya' Sedequías. ⁷ Yinh sat ya' Sedequías tu' xpotx'lax hej sk'ahol; x'ilaxkaniltij sb'aq' sat ya', xk'al-laxayoj ya' yinh ch'en cadena nab'a' bronce, x'ilaxkantoj ya' b'et Babilonia.

**X'ilaxtoj konhob' Judá
chejab'lomal b'et Babilonia**

(2 Cr. 36.17-21; Jer. 39.8-10; 52.12-30)

⁸ Yet 19 hab'ilxa yektoj ya' Nabucodonosor sreyaloj Babilonia, yinh shuj tz'ayik yet sho' x'ahaw, ha' tu' x'apni ya' Nabuzaradán b'et Jerusalén; ha' ya' ti' aykoj swi'aloj yinh heb' naj soldado xhtanhen ya' rey, ⁹ xnhusnikantoj ya' yatut Komam Yahveh, spalacio ya' rey b'oj sunil hej te' nhah ay b'et Jerusalén tu'; xnhuskantoj ya' sunil hej te' nimejtaj nhah kaw ay yelapnojal yeh ay b'et Jerusalén. ¹⁰ Lawitu' xuchankanayoj heb' naj soldado caldeo tzujan yinh ya' Nabuzaradán tu' hej peyab' hoynhe Jerusalén. ¹¹ Xinikantoj ya' Nabuzaradán tu' maktajto aykanoj yul konhob', anma x'ok yetb'ihoj ya' sreyal Babilonia b'oj anma mach yelapnojal yeyi. ¹² Haywanhxanhe anma kaw meb'a' xakanoj ya' Nabuzaradán tu' b'et Judá, yunhe stz'un-ni te' uva, kat smunlanhen tx'otx' tx'otx'.

¹³ Xmaq'kantixhchahoj heb' naj caldeo tu' hunq'ahan pilal nab'a' bronce aykanh b'ay yatut Komam Yahveh b'oj hej stz'onhob'alil b'oj hune' niman pila nab'a' bronce ay b'ay yatut Komam; xinikantoj heb' naj sunil ch'en bronce tu' b'et Babilonia. ¹⁴ Xipaxtoj heb' naj caldeo tu' ch'en netb'al b'ay ch'aytoj tanh, hej ch'en pala, ch'en xhk'upniltoj swi' smechahil hej candil, ch'en cucharón b'oj sunil hej netb'al nab'a' bronce ch'oknikoj yul yatut Komam Dios. ¹⁵ Xipaxkantoj ya' Nabuzaradán tu' hej netb'al b'ay xhnhuslax incienso, ch'en sek' hokan yeyi b'oj sunil hej netb'al nab'a' oro b'oj plata; sunil xikantoj ya' aykoj swi'aloj yinh heb' naj soldado xhtanhen ya' rey tu'. ¹⁶ Matxa chuh smalelaxkanoj yalil ka'itan pilal tu', hune' niman pila tu' b'oj hej carreta xwatx'e ya' Salomón tet yatut Komam Yahveh. ¹⁷ Etza waxajeb' metro yekanh stel hunun pilal tu', nab'a' bronce aykoj yelawoj swi'; hune' metro yok 40 centímetro^w yekanh yelaw swi' tu', aykoj ch'en cadena halb'il haka' txim shoyanil, aypaxkoj yechel te' granada yelawoj hune' haka' txim tu', nab'a' bronce sunil hunq'ahan tu'. Lahan-nhetik'a yeh swatx'eb'anil skab'il pilal tu'.

¹⁸ Xtzab'paxtoj ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado tu' ya' Seraías, ha' ya' ti' aykoj swi'aloj heb' ya' sacerdote, ya' skab' yetij yinh ya', ha' ya' Sofonías, yok oxwanhxa heb' ya' xhtanhen spultahil yatut Komam Dios. ¹⁹ Xtzab'paxtoj ya' Nabuzaradán tu' heb' ya' eb'ab'ilkantoj sb'ah yul konhob', xitoj ya' hune' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado, xitoj ya'

^w25:17 *centímetro* Yinh 1 R. 7:16; 2 Cr. 3:15; Jer. 52:22, kab'taj metro yok yiktaj yeyoj smalil hunq'ahan yelaw swi' pilal ti'.

howanh heb' ya' b'ay sq'umla sb'ah ya' rey, xitoj ya' ya' q'a' ayto yelapnojal yeh stz'ib'nhen hej tzetet ch'ek'toj yinh sq'inal konhob' xhmunla yinh ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado; ha' ya' ti' stzab'nitoj heb' naj soldado xhtoh yinh howal b'oj 60 xah anma ay yul konhob' tu' xitoj ya'. ²⁰ Xitoj ya' Nabuzaradán tu' heb' ya' tu' b'et Ribla yinh sat ya' sreyal Babilonia. ²¹ B'et Ribla yet Hamat tu' xchej ya' sreyal Babilonia tu' potx'laxojkamoj heb' ya'.

Haktu' xuh yilaxkaniltij heb' ya' ah Judá tu' sat stx'otx', nahat-ta x'ilaxkantoj heb' ya' chejab'lomal.

X'ok ya' Gedalías yahawoj yinh Judá

²² Lawitu' xanikoj ya' Nabucodonosor sreyal Babilonia, ya' Gedalías yahawoj yinh heb' ya' xtokan b'et Judá. Sk'ahol ya' Ahicam yeh ya' Gedalías tu', yihtxikin ya' Safán yeh ya'. ²³ Yet xab'eniloj sunil heb' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado b'oj heb' naj soldado heb' ya' tu', ta xakoj ya' sreyal Babilonia ya' Gedalías yahawoj Judá, xtoh heb' ya' yilnoj ya' Gedalías tu' b'et Mizpa. Ha' heb' ya' ti' xb'eyk'oj ilnoj ya': Ya' Ismael sk'ahol ya' Netanías, ya' Johanán sk'ahol ya' Carea, ya' Seraías sk'ahol ya' Tanhumet, ya' netofatita b'oj ya' Jaazanías sk'ahol hune' ya' maacateo; lapan tzujan soldado heb' ya' yinh.

²⁴ Xta'wenkoj ya' Gedalías tu' yul sti' tet heb' ya' tu' b'oj hej soldado, xalni ya': «Mach chex xiw heya'ni q'ana' heb'ah tet heb' naj caldeo ti'. Kananhwejkanoj sat tx'otx' tx'otx' ti', kat heya'ni q'ana' heb'ah tet ya' sreyal Babilonia, haximwal k'ul cheyila'», xhi ya'.

²⁵ Yaja' yinh shuj x'ahaw yet hab'il, x'apni ya' Ismael b'oj lahunhwanh heb' naj soldado spotx'o'toj

ya' Gedalías tu'. Xpotx'kantoj ya' sunil heb' ya' ah Judá b'oj heb' naj ah Babilonia ay sk'atanh ya' Gedalías tu'. Sk'ahol ya' Netanías yeh ya' Ismael tu', yihtxikin ya' Elisama yeh ya', sfamilia heb' ya' rey yeh ya' Ismael tu'. ²⁶ Haktu' xuh stokanoj sunil anma ah Judá tu' b'et Egipto. X'ichitoj yinh mak ay yelapnojal yeyi b'oj mak komonalnhe yeyi; hun xuh stokanoj heb' ya' b'oj heb' ya' aykoj swi'aloj heb' naj soldado, xiwkilal x'inikantoj heb' ya' tet heb' naj caldeo.

X'ilaxiltij ya' Joaquín yul preso

(Jer. 52.31-34)

²⁷ 37 hab'ilxa stzab'laxtoj ya' Joaquín sreyal Judá b'et Babilonia, yet x'oktoj ya' Evil-merodac sreyaloj Babilonia. Kaw k'ulch'an xil ya' ak' rey tu' ya' Joaquín tu', xinihaltij ya', ya' yul preso, yinh tz'ayik 27 yet 12 x'ahaw yet hab'il. ²⁸ Q'a' k'ulch'anto xute ya' Evil-merodac tu' sk'ul yinh ya' Joaquín tu' sataj heb' ya' rey ayk'oj sk'atanh ya' b'et Babilonia; xa' ya' hune' lugar q'a' k'ultu tet ya'. ²⁹ Xa' ya' xil sq'ap ya' Joaquín tu' ak', xshelniloj ya' xil sq'ab' yet preso aykoj yinh; b'ay smexhah ya' rey tu' xwa' ya' sunilb'al sq'inah. ³⁰ Ya' rey tu' x'a'ni tzet sloh ya' hunun tz'ayik, yulb'al x'ehik'oj ya'.